

Xavier Valeri

Sant Joan les Fonts

QUADERNS
de la
REVISTA
de
GIRONA

62 MONOGRAFIES LOCALS

SANT JOAN LES FONTS

Xavier Valeri

102 QUADERNS de la REVISTA de GIRONA

DIPUTACIÓ de GIRONA
CAIXA de GIRONA

Quaderns de la Revista de Girona. Núm. 102

Sèrie: Monografies locals (Núm. 62)

Primera edició en català: Setembre de 2002

Tiratge: 1.100 exemplars

Edició:

Diputació de Girona/Caixa de Girona

Director de la col·lecció:

Joaquim M. Puigvert

Consell assessor:

Gabriel Alcalde, Narcís-Jordi Aragó, Pepa Balsach,
Xavier Besalú, Maria Antònia Canals, Josep M. Cortadellas,
Xavier Cortadellas, Jordi Dalmau, Joan Domènech,
Maria Carme Domènech, Marta Franch, Rosa Maria Gil,
Glòria Granell, Àngel Jiménez, Montserrat Manén,
Jordi Mascarella, Enric Mirambell, Joan Miró, Joan Nogué,
Marina Puig, Josep Pujol, Josep Pujolràs, August Rafanell,
Dolors Reig, Anna Ribas, Josep Maria Rus, Joan Sala,
Narcís Sureda, Xavier Terradas, Montserrat Vayreda,
Eva Vázquez, Anna M. Viader, Antoni Vilà,
Mariàngela Vilallonga, Dani Vivern.

Cartografia:

Salvador Oliva

Maquetació:

Pep Caballé

Redacció administració:

Pujada de Sant Martí, 5. Telèfon 972 18 50 00.

Apartat de Correus 11. 17080 Girona

Infografia i impressió:

Palahí Arts Gràfiques, SL. Girona

ISBN: 84-95187-43-4

Dipòsit legal: Gi-1.325/02

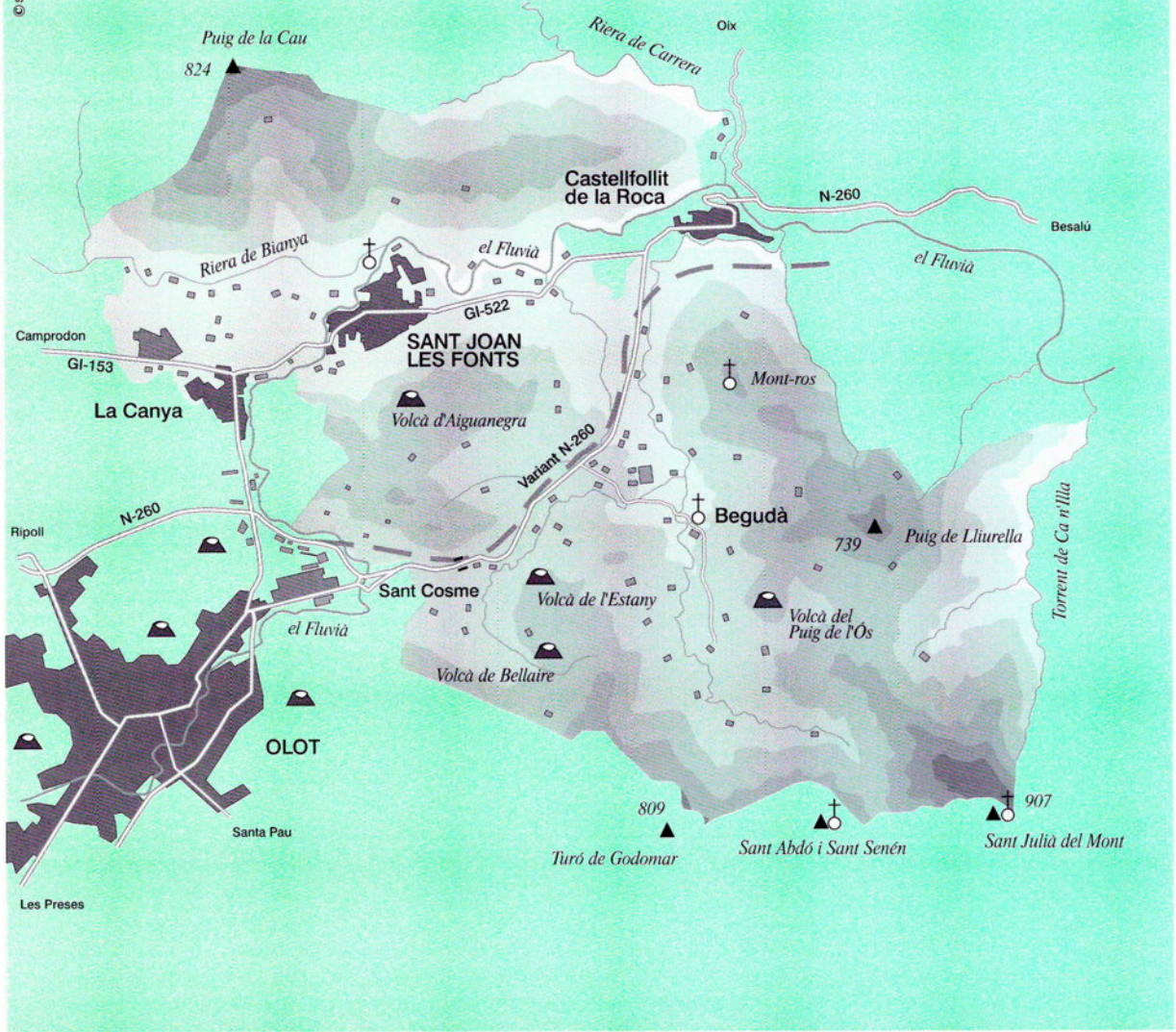
LA NOSTRA PORTADA

Les colades basàltiques de Font Freda.

(Foto: Xavier Brunsó).

Índex

Situació	5
Cronologia	6
1. Els volcans i les colades	8
2. Les fonts	10
3. Troballes prehistòriques	12
4. El monestir benedictí	14
5. La pica baptismal. La majestat i els retaules	16
6. El pont medieval	18
7. La casa forta de Juvinyà	20
8. Begudà	22
— L'agricultura	24
9. Molins paperers	26
10. La indústria del paper	28
11. Rafel Torras Juvinyà	30
12. La filatura	32
13. La força de l'aigua	34
— La Guerra del Francès	36
14. Els Carlins	38
15. L'epidèmia del còlera	40
— La Canya	42
16. El moviment obrer	44
17. La sanitat i la Germandat de Socors Mutus	46
18. L'associacionisme	48
19. L'escola pública	50
20. L'escola privada	52
21. Francesc Caula	54
22. La festa major	56
23. Barris, carrers i les seves celebracions	58
24. El comerç	60
25. El transport	62
26. La biblioteca	64
27. La República	66
28. La Guerra Civil	68
29. La postguerra	70
30. L'aiguat	72
31. Cinemes Catalunya i Iris	74
32. La televisió per primera vegada	76
33. L'esport	78
34. El Club Poliesportiu	80
35. L'Escola municipal de Belles Arts	82
36. Els pintors	84
37. La Biennal d'Art catalano-francesa	86
38. Ràdio Sant Joan	88
39. Les publicacions	90
40. Temps de progrés	92
— Bibliografia, agraïments i procedència de les fotografies	94

Situació

El municipi de Sant Joan les Fonts, de 32 quilòmetres quadrats, està compost per tres nuclis principals que són Sant Joan les Fonts, la Canya i Begudà. El terme de Sant Joan les Fonts està situat a 342 metres sobre el nivell del mar, a tramuntana d'Olot, entre el riu Fluvià, que és a la seva esquerra, i la carretera GI-522, que va de Castellfollit de la Roca a la rotonda que reparteix el trànsit cap a la Vall de Bianya i els túnels de Collabós que porten al Ripollès, i cap a la ciutat d'Olot, que està a 4 quilòmetres de distància. Un quilòmetre més amunt en direcció a Olot i al peu de la nova rotonda hi ha la Canya, la qual es divideix en un barri vell, situat al costat del Fluvià, i un de nou, situat al costat de les carreteres d'Olot i de Bianya. Aquest nucli està dividit en tres termes municipals. La Canya de Baix pertany a Sant Joan les Fonts, la Canya de Dalt a la Vall de Bianya, i Olot posseix la zona industrial situada a occident.

Begudà queda separat d'ambdós nuclis pels volcans d'Aiguanegra, Repàs, Repassot i el Cairat. Aquest nucli va ser durant molt de temps capçalera del municipi. Quan la corona va incorporar els drets de jurisdicció de les velles senyories, es va formar un municipi amb els pobles de Begudà i Sant Joan les Fonts. Era l'any 1811 i la municipalitat va agafar el nom de "Ayuntamiento Constitucional de Begudà". De seguida que Sant Joan amb la seva empremta industrial va superar Begudà, les dependències administratives de l'Ajuntament van instal·lar-se a Sant Joan. Tanmateix, el municipi va portar el nom de Begudà fins el 29 d'agost de 1946. Es pot arribar a Begudà per la carretera de Besalú a Olot. Només a la sortida de Castellfollit s'ha de continuar recte sense agafar la cruïlla que porta a Sant Joan les Fonts i als túnels de Collabós; a un quilòmetre i mig hi ha el trencant de Begudà. Es tracta d'un petit veïnat, presidit per l'església de Santa Eulàlia, i moltes masies disseminades. En els darrers temps, l'Ajuntament de Sant Joan les Fonts hi ha creat un polígon industrial.

Cronologia

- 958** El Bisbe de Girona, Arnulf, consagra un temple al mateix lloc on ara hi ha l'actual església monacal.
- 1079** Els vescomtes de Besalú Udalard Bernat de Milany i la seva muller Ermessenda fan donació de l'església de Sant Joan al monestir de Sant Víctor de Marsella.
- 1117** Té lloc la consagració de l'actual temple monacal.
- 1118** El Bisbe de Girona, Berenguer Dalmau, consagra l'Església de Santa Eulàlia de Begudà.
- 1191** Ramon de les Fonts fa de testimoni en una concessió d'ús de molins i en aquest document es fa esment del *stadium de Fontibus*.
- 1424** El monestir benedictí de Sant Joan les Fonts deixa de dependre de Sant Víctor de Marsella i passa a la tutela de Sant Pere de Besalú.
- 1592** El papa Climent VII incorpora el priorat de Sant Joan les Fonts a l'abadia de Sant Pere de Camprodon.
- 1782** Josep Alva, paperer de Sant Joan les Fonts, comença a fabricar paper de fil de la marca *Alva* al Molí Fondo.
- 1811** Es crea la municipalitat de Begudà, que aplega els pobles de Begudà i de Sant Joan les Fonts.
- 1854** Salvador Torras aconsegueix una reial autorització per fabricar paper al paratge de l'arbreda de Cisteller.
- 1870** El governador de Barcelona atorga a l'empresa Capdevila i Cia. privilegi d'invenió per cinc anys d'un procediment per fabricar paper a partir de les plantes del tabac.
- 1870** Jaume Oriol de Sant Joan les Fonts va ser l'únic representant gironí al Primer Congrés de l'Associació Internacional de Treballadors, coneguda com la Primera Internacional. Aquest Congrés va decidir la línia que prendria el moviment obrer a Catalunya, decantant-lo cap a l'anarquisme.
- 1872** Membres del Centre Artístic d'Olot descobreixen una necròpolis al Pla de Gibrella, datada el 625 abans de Crist.
- 1885** Una epidèmia de còlera causa estralls entre la població de Sant Joan les Fonts.
- 1886** Santiago Murillo dona d'alta 25 telers mecànics al Mas Vilar.
- 1891** Les Germanes Caputxines de la Mare del Diví Pastor s'instal·len a Sant Joan les Fonts.
- 1907** El president de l'Institut Català de les Arts del Llibre, Francesc Simon, visita la fàbrica Torras.
- 1919** Els obrers de Sant Joan les Fonts i la Canya es declaren en vaga amb la finalitat d'aconseguir la jornada laboral de vuit hores. En el mateix any, i com a resposta a la vaga, els empresaris estableixen un locaut (tancament de les fàbriques com a mesura repressiva).
- 1928** Gràcies al mecenatge de Rafel Torras i Juvinyà, l'Ajuntament crea la Biblioteca Popular.

- 1930** Francesc Caula publica el llibre *Les parròquies i comuns de Santa Eulàlia de Begudà i Sant Joan les Fonts*.
- 1931** Els santjoanencs reben la República manifestant-se al carrer i pengen, multitudinàriament, la bandera republicana al balcó de l'Ajuntament.
- 1936** Arran de l'aixecament militar els anarquistes agafen el poder total al poble. Grups d'anarquistes assassinen empresaris, encarregats, comerciants i el capellà.
- 1939** Les tropes franquistes entren al poble i al cap de poc detenen i executen tota persona vinculada amb la CNT- FAI i empresonen qualsevol persona considerada d'esquerres.
- 1946** L'alcalde, Eduard Vila, aconsegueix augmentar el racionament al·legant el caracter industrial del poble. També aconsegueix que el nucli més important passi a donar nom al municipi, el qual passa a dir-se Sant Joan les Fonts.
- 1978** L'Ajuntament, amb la col·laboració de pares i artistes encapçalats per Ventura Julià, crea l'Escola Municipal de Belles Arts.
- 1988** El president de la Generalitat, Jordi Pujol, inaugura el nou Ajuntament.
- 1991** L'alcalde Irvin Sala estableix l'agermanament entre Sant Joan les Fonts i la localitat francesa d'Ydes, situada a l'Auvèrnia.
- 1993** Les Germanes Caputxines de la Mare del Diví Pastor deixen el poble, i part de l'antic col·legi convent és reconvertit en guarderia municipal.

L'evolució demogràfica de Sant Joan les Fonts

Any	Focs	Habitants
1356-70	8	
1378	5	
1381	13	
1497	41	
1515	43	
1553	41	
1718		370
1780		721
1869		1.948
1900		2.229
1920		2.296
1931		2.517
1936		2.398
1939		2.100
1950		2.216
1960		2.233
1970		2.749
1980		2.917
1985		2.924
1990		2.894
1994		2.853
1997		2.860
2002		2.754

Dades obtingudes de l'estudi de BOLÓS CAPDEVILA, MARIÀ. *La Comarca d'Olot. Estudi Geogràfic Regional*. Edicions Universitat de Barcelona. Barcelona 1977, i de l'arxiu municipal de l'Ajuntament de Sant Joan les Fonts.

ELS VOLCANS I LES COLADES

1

*Les colades del Buscarró
són les més visitades.*

8

Sant Joan les Fonts es troba emplaçat de ple en una zona volcànica quaternària, amb volcans que varen tenir erupcions puntuals durant els darrers 350.000 anys. A la majoria d'aquests volcans hi va haver una sola erupció de curta durada de tipus estrombolià que es caracteritza per la projecció d'escòries, cendres i gasos i, també, per l'emissió de corrents de lava, amb l'acumulació de materials projectats al voltant de la xemeneia.

En concret al municipi es comptabilitzen 10 volcans: el volcà de la Canya, ara molt degradat i parcialment cobert per les colades de lava d'altres volcans; el Volcà d'Aiguanegra;

el Volcà de Repàs, molt degradat; el Volcà de Repassot, molt degradat; el Volcà del Cairat; el Volcà de Claperols, molt degradat; el Volcà del Puig de l'Os; el Volcà de l'Estany; el Volcà Bellaire; i el Volcà Gengí.

L'activitat d'aquests volcans i la dels d'Olot i dels focus eruptius de Batet va fer que en diversos punts de la riera de Riudaura i del Fluvià es formessin espectaculars colades basàltiques. Les més conegudes són els cingles de Fontfreda, que formen una impressionant paret basàltica que en alguns punts gairebé arriba arran de l'aigua de la riera de Bianya; les colades del Buscarró, que formen el petit promontori que separa les

aigües del Fluvià i la riera de Bianya fins que s'ajunten en un dels seus extrems. També són molt conegudes les de cal Sordet, que estan al peu del Fluvià, i les del Molí Fondo, on es pot contemplar una superposició de colades, l'alteració del basalt i la invasió del riu per les laves.

En l'època actual, l'Ajuntament ha aprofitat el resultat d'aquell primari caos de vapors enfurismats, de corrents de lava arrasadores, de pluges de cendra, d'aigües àcides o de bombardejos de pedres

incandescents per senyalitzar una ruta turística que recorre les tres principals colades. Es tracta d'un recorregut interessant per indrets on, enmig d'una exuberant vegetació de ribera, es descobreix el que havia estat lava vermella i fumejant, ara convertida en pedra de basalt. Aquesta duríssima pedra presenta formes prismàtiques i lenticulars que formen capricioses terrasses, grisos mosaics i estranyes balconades que porten fins a escumosos salts d'aigua. Aquests fenòmens estan situats enmig de llarguíssimes cingleres sobre les quals descansen prats frescals i sota les quals bucòliques fonts drenen les aigües que fissuren les velles laves.

Això no obstant, les colades ja havien tingut una altra forma d'explotació, ja que a principi de segle la família Muntada va decidir explotar les colades de Sant Joan com a pedreres. Muntada va iniciar l'explotació en el moment que es va començar a apreciar més el basalt que el granit. Muntada va llogar les pedreres del Buscarró –on es poden contemplar els tres nivells de solidificació de la lava– la del Molí Fondo i Fontfreda, i va començar a fer-hi lloses, llambordes i carreus. La fàbrica de llambordes era un treball difícil, perquè s'havia de vigilar a fer saltar les columnes de basalt. Un cop a

A les colades de Sant Joan es poden observar els diferents nivells de refredament de la lava.

terra, les columnes es treballaven amb les eines de l'època, i així s'anaven formant les llambordes, les voreres, els taps i les rigoles. Després els tamborells, amb un tir de tres o quatre animals, traslladaven les peces als carregadors, on, amb carros més preparats, les portaven a les estacions de ferrocarril d'Olot i Sant Joan de les Abadesses. Val a dir que els tamborells eren uns carros molt forts, amb les rodes més gruixudes que els altres. Eren arrossegats per dos o tres cavalls en filera i penjat davant la caixa duien un llum d'espelma per tenir claror durant la nit.

L'empresa Muntada, que va cessar l'activitat de les pedreres arran de la Guerra Civil, va arribar a tenir 33 cavalls i vuitanta treballadors i va proveir

de material provinent de les colades de Sant Joan moltes localitats d'arreu d'Espanya i de l'estranger. Transports Muntada encara ara continua la seva activitat de transport de mercaderies a Figueres.

Els volcans van configurar el paisatge de l'entorn de Sant Joan les Fonts, promontori de gredes, situat sobre les Mulleres.

LES FONTS

2

La font de les Mulleres, situada al costat del parc Sofia, destaca pel seu abundós doll d'aigua.

10

El topònim les Fonts prové de la gran quantitat de deus que brollen a les rodalies de l'antic monestir benedictí de Sant Joan. La major part d'elles drenen les aigües que circulen a través de les laves solidificades i apareixen als baixos de les cingleres.

Seguint la trajectòria del riu Fluvià, més avall del Noc d'en Cols, hi ha la deu de can Sabata, la deu de can Vadó Manyà, la font de Sissí, la font de can Porxas i la font de can Farriol, situades a l'altura de la Canya.

A continuació, quan el riu canvia de direcció hi podem trobar la font de can Martí, la font de Juvinyà i la font del Salt, que brolla arran d'aigua, sota el pont

de la carretera comarcal; la font del ferro, prop de l'Església Parroquial i la font del Rector, a la vora del temple romànic. Més avall hi ha la font de Coromines, la font de les Coromines, la font de la Canova i la font de can Barranc, al costat de les masies homònimes.

Al voltant del pla de Gibrella tenim la font Roberta i la font de les Mulleres, al costat del parc Sofia: la font Freda i la font Bona, prop del volcà de la Canya. En el curs de la riera de Riudaura, la font del Molí Nou, la font del Serrat, la deu de Fontfreda, i la font de can Xerbanda.

D'aquestes fonts n'hi ha que per la seva situació i per les seves característiques han tingut més

acceptació popular i són indrets que d'alguna manera formen part de les vides dels santjoanencs.

Entre aquestes hi ha la font de can Xerbanda, situada al costat de la riera de Riudaura, sota l'espadat basàltic de Fontfreda que aguanten els prats de can Xerbanda, coneguts antigament com a prats Llopaters, segurament perquè hi devia haver hagut llops, els quals, provinents de la serra de l'altre costat de la riera, assetjaven des dels prats els viatgers que passaven per la vella via que els voreja.

Per anar a la font de can Xerbanda cal dirigir-se a l'Escola Castanyer, que porta el nom de l'antiga masia de Castanyer, la qual a final del segle XIX va convertir-se en allotjament de 13 famílies de masovers que treballaven a les fàbriques del poble. En èpoques de carestia els masovers anaven a cercar la llenya als boscos de la Cau, propietat de Joan Deu, l'alcalde republicà d'Olot que defensava

La font Blanca, sota la muntanya d'Aiguanegra, va ser reparada pels veïns del barri dels Torrents.

Olot dels carlins. Deu deixava que s'enduguessin la llenya contra les idees de la resta dels propietaris i es va limitar a inventar una cançó que titlla de "lladres" de llenya els masovers de Castanyer. Més o menys diu: "A Castanyer n'hi ha tretze masovers que en són tretze lladres que tots en roben la llenya d'en Deu de la Cau". A Castanyer, també, hi ha una font que ha estat recuperada per l'actual propietari de la masia. Un cop a l'escola i una mica més avall hi ha la cruïlla de les vies que van cap a Gibrella, el nucli urbà de Sant Joan i la serra de Vivers; cal agafar el camí que porta cap a Vivers i fa baixada. Després d'uns metres de camí hi trobarem un senyal que indica el camí que porta a la font. És un camí estret i revincolat que, voltat de vegetació, va baixant un espadat basàltic. Al final del camí hi ha la font, que està situada en un raconet a pocs metres de la riera.

La font de les Mulleres, al costat del parc Sofia, està al peu de la via que connecta la carretera de Gibrella amb el camí de la Canya. Es caracteritza pel braç d'aigua que deixa anar.

La font Blanca es troba situada al peu del volcà d'Aiguanegra, al costat mateix del torrent que, provinent d'aquesta muntanya, travessa el nucli actual del poble. Els veïns de la part nova situada

La tornaboda de la Festa Major, cada any, tenia lloc al costat d'una font.

entre la carretera d'Olot i el torrent van recuperar aquesta font, quan l'associació era presidida per Manel Garcia. Van treballar-hi de franc i l'Ajuntament va celebrar-hi una ballada de sardanes i un aperitiu popular.

Les fonts situades prop de prats com la font de Juvinyà, prop del traçat de l'antiga carretera d'Olot, que va ser destruïda per l'aiguat de 1940, van ser usades per fer hi la tornaboda que cloïa la Festa Major. Val a dir que al peu d'aquesta font es conserven uns nius de metralladores de l'antiga Línia dels Pirineus construïda en els anys 40 per repel·lir una hipotètica invasió aliada provinent de França. Durant molt de temps la tornaboda va cloure la Festa, però com que en els darrers temps la gent que hi anava era cada cop menys, la Comissió de Festes va optar per fer una arrossada popular.

TROBALLES PREHISTÒRIQUES

3

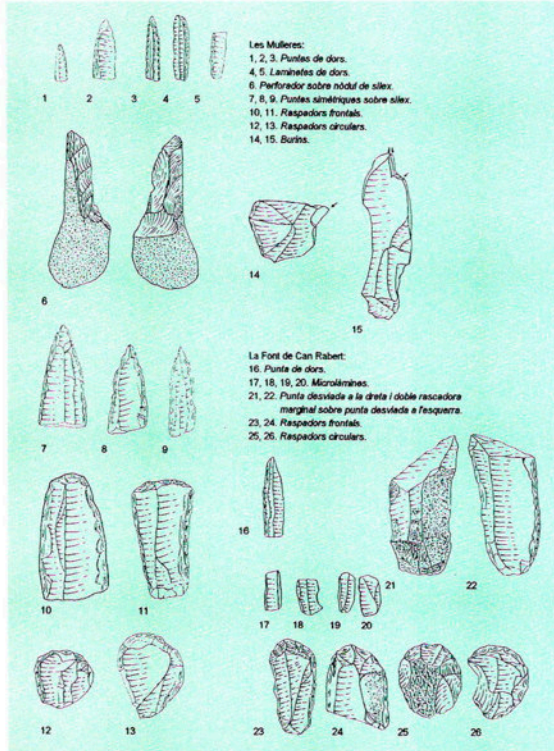
12

Entre tots els indicis del passat que fins ara han estat localitzats a Sant Joan les Fonts destaca de forma especial el jaciment de les Mulleres, que fou localitzat a la dècada dels 80 per Ramon Campderrich i Ramon Sacrest. Els seus descobridors li donaren aquest nom per la proximitat del mas les Mulleres i a la presència, segons sembla, d'aigua estancada en l'indret.

En la recerca i prospecció de la zona participaren de forma activa Gaspar Guardiola i Ramon Campderrich, els quals en donaren part al conservador del Museu Comarcal de la Garrotxa, el senyor Gabriel Alcalde. En l'actualitat, el material que ha estat facilitat a aquest centre

encara està pendent de catalogació i classificació. En realitat, les Mulleres pot considerar-se com el nucli principal d'una extensa àrea dominada per altres jaciments que gràcies a la tasca de recerca han pogut anar delimitant-se. Entre ells, destaca el Camp dels Ossos, nom que va rebre per les troballes de nombroses restes òssies, i el Camp dels Perolers, ubicat al darrera del mas de Rabert i que segons el Cadastre de 1716 formava part del mas les Mulleres. El registre lític localitzat en aquesta zona ha permès identificar i caracteritzar a partir de la seva comparació tipològica les diverses cultures dels grups

humans que en el passat poblaren aquest indret. La matèria primera més emprada en el Mòdul III (musterià) correspon al quars i la quarsita en forma de còdols, generalment d'aport al·luvial, i que les comunitats prehistòriques haurien obtingut en les lleres del riu Fluvià. Pel que fa al Mode IV (Paleolític Superior) predomina àmpliament el sílex, que generalment podia ser obtingut d'altres regions, tot i que molt probablement també ho podia haver estat d'afloraments en forma de vetes d'origen local i que encara no s'han localitzat. A grans trets podem afirmar una possible existència d'indústria

Elements prehistòrics trobats a les Mulleres i la Font de can Rabert.

musteriana identificada per la presència de nombrosos esclats obtinguts a partir d'estratègies d'exploració corresponents al Mode III, així com de rascadores i denticulats configurats sobre aquests suports, generalment elaborats amb quars i quarsita.

Hem de destacar la probable presència de dues puntes de Chatelperron, que permetrien afirmar l'existència d'aquesta cultura de transició i que ja trobem a les coves del Reclau de Serinyà. Les següents cultures suposen un bruscat trencament respecte a l'anterior període, que comporta, com a canvi més significatiu, la talla predominant sobre sílex. Es tracta del Mode IV (Paleolític Superior) representat per indústries pertanyents a l'Aurinyacià i al Gravetià, mentre que el Solutrià i el Magdalenianà només els assenyalarem com a hipòtesis de treball que caldran confirmar-se en els futurs treballs. Les darreres cultures que hi trobem corresponen als períodes postpaleolítics, representats per l'Epipaleolític i el Neolític, amb una notable presència de micròlits que segurament eren emmanegats. Cal no oblidar les nombroses restes faunístiques que han estat localitzades i que ens permetran assenyalar l'existència d'una fauna que visqué al Plistocè finals i continuà a l'Holocè, on predominen el cèrvol, el cavall i el porc senglar.

La segona gran estació paleolítica de Sant Joan les Fonts és la font de Can Rabert, situada en el turó del parc Sofia. Està formada per tres camps diferents. El nom del jaciment prové de l'existència en aquestes contrades d'una deu d'aigua on hi havia una font que posteriorment fou tapada. La Font de can Rabert fou descoberta per Gaspar Guardiola, que hi localitzà un nombrós registre lític. Aquest és molt semblant al que ja hem comentat en les Mulleres, per la qual cosa, juntament amb la proximitat entre ambdós conjunts, és probable que els mateixos grups humans n'haguessin estat els responsables.

De l'edat del ferro n'és testimoni la necròpolis del Pla de la Gibrella, localitzada el 1872 pel Centre Artístic d'Olot a sobre de la riera de Bianya. L'excavació que es duqué a terme suposà la troballa d'objectes metàl·lics,

Els terrenys situats entre Sant Joan i la Canya són rics en jaciments prehistòrics.

restes de vasos i fragments d'ossos que portaren a la conclusió que el Pla de la Gibrella hauria estat una necròpolis d'incineració tumularia datada cap al 625 aC. El jaciment de la Palomera, situat a la serra de Finestres, demostra l'existència a la zona d'un poblat d'època ibèrica.

Per acabar, hem de recordar l'origen romà del topònim Begudà, que sembla que ve del nom de l'antic propietari d'aquestes terres: "Begutius". Si això és així, podem afirmar que sota d'aquest poble descansen les restes de l'antiga vil·la romana de l'esmentat "Begutius".

Tots els habitants d'aquests paratges viuen en el record del món que ells ens han deixat. No podem oblidar tots aquells que formen part del que ara som ni els tresors de la terra que guarda els secrets de l'home d'ahir.

EL MONESTIR BENEDICTÍ

4

*Aspecte actual del monestir,
sense la rectoria.*

14

En el lloc on ara hi ha l'actual temple, segons la documentació antiga l'any 958 el bisbe de Girona Arnulf hi va consagrar un temple. Aquesta església tenia com a titulars Sant Esteve, Sant Miquel Arcàngel i Sant Joan Baptista, i havia estat reedificada pel levita Wisandus i el seu nét Wandalgaude; a més de les donacions que el levita li va fer amb motiu de l'acte solemne, el bisbe Arnulf li atorgà, com era costum, els delmes, les primícies i les oblacions dels fidels.

El temple, situat dins els dominis dels vescomtes de Besalú, va passar aviat a ésser conegut amb la sola advocació de Sant Esteve i Sant Joan i, amb el pas

del temps, només per la denominació de Sant Joan. Els vescomtes de Bas, Udaldar de Milany i la seva esposa, el van donar, el 1079, a Sant Víctor de Marsella, per tal que hi fos fundat un monestir benedictí, i aquell mateix any va ser nomenat el primer prior, Guanarri. Posteriorment, els bisbes de Girona van confirmar la donació a Marsella, i sembla que va ser cap a la fi del 1117 quan es va consagrar l'actual temple. La comunitat de Sant Joan va arribar a tenir trenta clergues el 1229. Això no obstant, el nombre de monjos va anar disminuint i l'any 1378 la comunitat només estava formada per un rector, un beneficiat i un monjo. L'any 1424 va deixar de dependre de

Marsella i va passar a la tutela de Sant Pere de Besalú. El 1592 va quedar unit a Sant Pere de Camprodon, del qual va dependre fins a la desamortització del 1835. El priorat es va erigir en perpètua vicaria i tenint un rector com a responsable.

El 1617, l'església tenia, a més del major, quatre altars laterals. Un segle més tard hi havia l'altar major i els de Sant Isidre, Sant Joan, Sant Crist, de la Majestat, del Roser, Sant Miquel i Ànimes, Santa Anna, i el de la Mare de Déu Antiga, advocació aquesta que dona a entendre que existia una imatge antiga.

Fins l'any 1885 el cementiri del poble estava ubicat en un pati davant mateix de l'entrada al temple. L'any 1921 l'industrial Rafel Torras i Juvinyà va finançar la primera restauració del temple. Les obres van descobrir algunes tombes de frares. Alguns veïns van col·laborar en la recuperació de les obres d'art que contenia l'església. El gest de Torras responia a l'interès que ja hi havia aleshores per l'art romànic; interès promogut, entre d'altres, per l'arquitecte Puig i Cadafalch.

Els anarquistes el 1936 el van incendiar. Van cremar l'altar barroc, van celebrar-hi una falsa Missa plena d'obscuritats i van cremar els vells llibres de l'arxiu parroquial. L'endemà de la crema, els olotins Joaquim Danés i Joaquim de Garganta van precintat el temple i van evitar-hi més destrosses.

El monestir, després de la Guerra Civil de 1936 a 1939, va perdre la seva condició

El monestir amb la rectoria.

d'església parroquial i llavors es va començar a fer el culte, totalment, en el nou temple erigit en un turó sobre el nucli urbà a final del segle XIX i encara inacabat. El 1983 va ser declarat monument històric-artístic nacional, i el 22 de novembre del 1993 es va enderrocar la rectoria del segle XVIII, un cor de la mateixa època, i una cabanya, cosa que ha permès millorar la visió del conjunt romànic.

El conjunt arquitectònic és un edifici de tres naus, amb capçalera a sol ixent. La construcció correspon als segles XII i XIII, amb planta de tipus basilical senzill, però ha estat modificada en algunes parts, com és el cas de l'absidiola al costat nord, de la qual es prescindí per tal de fer-hi la sagristia l'any 1752. La volta de la nau central, de més alçada que les laterals, té volta apuntada i tres arcs formers, els quals arrenquen de la imposta que segueix les parets laterals i agafa també la forma dels pilars que separen la nau central de les laterals.

De finestres, n'hi ha tres en la paret del costat nord. Són finestres de doble esqueixada i arc de mig punt. L'absida central, amb volta de quart d'esfera, té tres finestres. Està decorada per unes pintures murals modernes, fetes per Núria Llimona el 1957.

Capitell de l'interior.

Els pilars que separen la nau central de les laterals són tres i tenen columnes adossades en els costats, que donen a la nau central. També es repeteix aquest fet de les columnes adossades al pilar en la part que correspon a les arcades de mig punt. Aquestes columnes sostenen capitells, molts dels quals mostren una ornamentació d'estructura coríntia. La porta d'entrada, a ponent, té cinc arcs en gradació, amb llinda i timpà. Sobre el porxo hi ha un ull de bou. A la façana també hi ha les finestres que donen llum a les naus laterals. El campanar és una torre octogonal, bastida el 1792.

LA PICA BAPTISMAL, LA MAJESTAT I ELS RETAULES

5

Pica baptismal d'immersió.

16

El temple monacal en els seus anys de culte ha acollit peces de gran valor artístic, algunes de les quals es van cremar el 1936 i d'altres s'han conservat en el propi temple o s'han traslladat per major seguretat al Museu d'Art de Girona.

L'element més important que encara es conserva al temple és la pica baptismal d'immersió, la qual té una ornamentació on s'han fet servir elements florals i personatges, considerats bíblics. Una de les figures, que té el cap malmès, duu una clau a la mà dreta, element que fa considerar que es tracta de Sant Pere. Hi ha, també, un grup o escena on un home, armat amb una espasa, agafa la cabellera d'un altre, en

actitud de voler-la tallar. Es creu que representa els Sants Innocents. També hi ha esculpits els símbols d'Alfa i Omega, referits a Crist. També hi ha les lletres MNA, que hom creu que és la signatura de l'escultor, cosa molt rara en art romànic.

La Majestat, així com els retaules, es guarden al Museu d'Art de Girona. La imatge de Crist a la Creu es va venerar a Sant Joan fins el 1936. Es va salvar de la crema perquè els olotins Joaquim Danés i Josep de Garganta van precintat el temple. És un exemplar del segle XII que es completa amb el fust de la creu, on hi ha unes inscripcions i diversos elements geomètrics i florals que ornem la part posterior de la peça. En el centre del fust hi

ha l'anyell de Déu, i en els extrems dels braços els símbols dels quatre evangelistes. El retaule de Sant Esteve presidia l'altar major, fins que va ser desmuntat quan es va construir el retaule barroc i les taules repartides pels diferents altars del temple. Representa Sant Esteve amb la palma a la mà dreta i un llibre amb dues pedres al cim a l'esquerra, assistit per dos àngels. Les dues taules laterals representen escenes del martiri.

El retaule de la Verge del Roser va ser construït en temps de Pera de Mena, prior del Monestir, i està datat l'agost de 1583. Al Museu d'Art de Girona, també s'hi conserva el retaule de Sant Sebastià, que procedia d'un petit

temple que estava situat prop de la Plaça Major i va ser enderrocat en temps de la II República per tal que passessin millor els camions que anaven a la fàbrica Torras. L'autor és Pere Anton Villanueva i està datat el 1564. Al Museu d'Art també hi ha la creu del cor, que és de fusta i pastes, i està datada al segle XIII.

En els darrers temps es va descobrir una pintura sobre taula que representa Sant Pere. El sant s'hi representa com un home madur amb calvície al mig del

Crist en Majestat, segle XII.

Retaule de Sant Pere, restaurat gràcies als Amics de Sant Joan les Fonts.

cap, rodejada de cabells foscos, i que porta barba i bigoti abundants. Duu túnica fosca, tirant a blavosa, cenyida a la cintura, amb plecs que arriben fins als peus. Es creu que és una obra tardana, respecte a l'època en què es va construir el monestir, no coetània amb la Majestat i considerada del període protogòtic. Ha estat restaurada per Erit Art gràcies a l'Entitat Amics de Sant Joan les Fonts, i s'exposa a l'església parroquial.

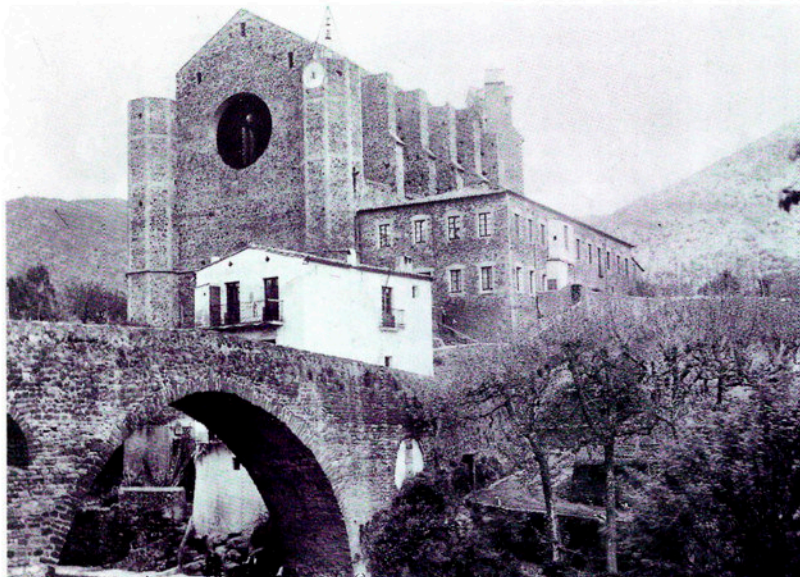
Un ofici solemne de final del segle XIX

De la imatge del monestir, amb totes les seves ornamentacions, n'ha quedat una descripció que Josep Berga i Boix en fa en la seva novel·la *Clareta*, escrita a final del segle XIX i ambientada a Sant Joan i Olot:

“Despres del ‘Orate frutes’, en començar los obrers i pabordes ab los notables del poble a prendre’ ls arreus per anar al presbiteri, en Fontrodona, que vestia ab sobretot gris, prengué també l’atxa. (...) La boyra alsada pel fum de les atxes, athenuava’ ls detalls repugnants; la lluentor d’or combinada ab la llum artificial, lo ropatge dels capellans lo moviment dels pabordes i obrers, feia aparèixer la gran taca lluminosa enquadrada pels montants y arestas de l’absis y esgrahons del presbiteri, exuberant de colors com una tela de Rubens; les imatges de l’altar, brillant per tots costats, semblaven moure’s en totes direccions, los cavalls de Sant Martí i Sant Jordi, coronant los costats de la monstruosa mole xurrigueresca semblaven sostenir-se sobre núvols, y’l resto de l’obra pagana, atestat de ciris de lluhents floreros de paper endaurat, de grans candeleros, era ple d’una atmosfera mística que la convidava a l’admiració i al èxtasi”.

EL PONT MEDIEVAL

6

El pont medieval als anys 20. A l'esquerra hi ha l'antiga caserna de la Guàrdia Civil.

18

El pont és un testimoni del fet que Sant Joan les Fonts era un lloc de pas de certa importància. Per aquell pont passava la via que comunicava les terres de la Cerdanya i del Vallespir amb el comtat de Besalú. Aquest camí resseguia el pla de Bianya i s'enfilava pel Capsacosta, on encara existeixen les restes de l'antiga calçada romana. Per aquest camí van passar les tropes franques de Carlemany que van conquerir la ciutat de Girona. El pont, com a tal, apareix documentat el 14 d'octubre de 1247 en un privilegi de caça i pesca atorgat per Pere Cervera de la casa de Bas i la seva esposa Jusiana a favor del priorat de Sant Joan les Fonts.

Abans que es bastís aquest pont, en el mateix lloc, ja hi devia existir algun pas i, també, algun establiment, on s'atenien les necessitats dels viatgers.

El trànsit de peregrins, de monjos que viatjaven d'un monestir a l'altre i d'artesans amb la seva família que cercaven feines van fer que en el segle XIII ja estigués documentat el pont. La seva construcció ja va significar la instal·lació temporal de famílies de paletes al seu voltant.

Els reis d'Aragó van concedir a la Universitat de Castellfollit (comú de veïns de Castellfollit, Montagut, Castellar, Begudà i Sant Joan les Fonts) la facultat d'establir pontatge, per tal de

finançar les obres de consolidació dels ponts.

Un cop el pont ja va estar fet, als voltants del camí que hi portava s'hi van anar instal·lant artesans que cobrien les necessitats dels viatgers. Sant Joan les Fonts va tenir un ferrer que, a més de ferrar els cavalls, llosava les eines dels pagesos, prop del pont, fins ben entrat el segle XX, i també un hostel i un baster.

El pont va ser, doncs, la base de l'existència del primer nucli urbà de Sant Joan les Fonts, com ho va ser en molts d'altres llocs on es van erigir, també, poblats en un cap de pont.

Val a dir que al costat del camí que portava al pont s'hi erigiren les masies més importants del terme, com ara Domènech, Fontfreda, Murunys, Sabater... Mentre que els masos més petits s'escampaven per les muntanyes de la rodalia. La importància estratègica del pont va superar els segles, i a final del segle XIX en la seva entrada nord, cap a la serra de Vivers i cap a França, en la cara occidental es va construir la primera caserna de la Guàrdia Civil que va haver-hi al poble; la seva situació feia que els guàrdies poguessin controlar qualsevol persona que volgués entrar al poble provinent de França, o d'Olot; que poguessin controlar els caçadors, pescadors furtius i els lladres de llenya. La major part de les actuacions dels agents de l'ordre en aquella època estaven destinades a protegir les propietats dels amos de les muntanyes dels obrers que hi buscaven algun ajut a la supervivència de les seves famílies.

El 1939 el pont es va salvar de la dinamita dels republicans que en la seva fugida destruïen

els ponts per dificultar l'avanç de l'enemic. Conscients de la importància històrica i arquitectònica del pont i de la inutilitat d'una destrucció més que no podia canviar res, el van deixar. Va ser travessat pels darrers soldats de la República en la seva fugida i després va passar-hi tot l'exèrcit nacional, amb tancs i camions inclosos. Un any més tard va sortir indemne de l'aiguat que el va tornar a deixar com a únic pas sobre el Fluvià al poble. A final dels anys vuitanta, l'Ajuntament

va decidir enderrocar la vella caserna de la Guàrdia Civil, que feia temps que estava abandonada.

L'any 1997, l'Ajuntament va enderrocar l'antiga fàbrica de les pells que estava situada a l'entrada sud pel pont. Aquest fet ha deixat al descobert el seu arc més meridional, que restava completament tapat, i ha proporcionat una visió més completa del monument, que des de fa uns anys està permanentment enllumenat.

El pont vist des del carrer de Santa Magdalena.

CASA FORTA DE JUVINYÀ

7

Aspecte actual de l'Estada, en fase de restauració.

20

Un cop passat l'any 1000 va aparèixer un estament intermedi entre la noblesa i la pagesia alodial: eren els cavallers. Aquests, juntament amb els batlles i veguers dels grans senyors laics i eclesiàstics, eren els que posseïen més terres després dels grans senyors. En les localitats on tenien la residència solien construir una casa forta que moltes vegades feia les funcions de molí, ja que moldre era un privilegi i un sistema de recaptació de taxes. Els que van construir la Casa Forta de Juvinyà havien de pertànyer a aquest estament baix de la classe senyorial. El senyor més antic d'aquest lloc va ser Ramon de les Fonts, qui el 1191 va fer de testimoni en la

concessió feta per Ponç de Cervera, lloctinent del vescomte de Bas, a Oliver, prior de Sant Joan les Fonts, pel que fa al permís de moldre cereals als molins del vescomtat. En aquest document surt esmentat el *stadium de Fontibus*.

Urraca, la filla de Ramon de Fonts, es va casar amb el cavaller Guillem de Juvinyà i des d'aquell moment la casa va passar a portar el nom dels Juvinyà. Aquesta família va posseir la casa durant la resta de l'Edat Mitjana; a més de cavallers feien de recaptadors de taxes (batlle de sac) en el priorat de Sant Joan.

Ja en el segle XV les cases i les terres de Juvinyà van ser

adquirides per Miquel Planes, qui, durant la Guerra Civil Catalana del segle XV, va perdre els seus béns en benefici de Climent de Cabrera.

En el segle XVI va pertànyer a una família de pagesos que va prendre el nom de Juvinyà. A principi del segle XVIII els Juvinyà pagesos van vendre l'estada a Pere Rovira, qui per la seva part s'ho va vendre a Jacint Germà, qui ho va vendre a Josep de Trincheria. Durant molt de temps els arrendataris de l'estada van dedicar-se a la pagesia. L'estada va servir per donar nom al carrer de Juvinyà, on existia la fàbrica tèxtil dels germans Bassols i de Llorenç Ponç i Ponero Comas. Un dels seus darrers masovers, Lluís

Llongarriu, ens va explicar que durant el còlera de 1885 va passar un enterrament per davant de l'estada. Els masovers, tot i la gran quantitat de defuncions quan va passar el seguici, van sortir al carrer per acompanyar els familiars en el dol. I es veu que quan el taüt passava per davant mateix de la porta de l'estada en va sortir una feble veu que demanava sopes. Els masovers van avisar del fet els acompanyants. La presumpta morta era una dona i, en demanar-li al seu marit què volia que es fes, aquest va contestar que l'enterrament ja estava pagat, i per tant que endavant.

L'estada era el nucli de la vida civil medieval.

L'estada a la dècada dels vuitanta.

La casa forta va ser dels Trincheria fins que, ja en els nostres temps, l'Ajuntament la va adquirir. Per tant, ara, és de propietat municipal i està pendent d'una restauració total que li tornarà a donar ús.

Aquest estatge està compost d'una torre de planta quadrada i una sala. Aquests dos edificis foren bastits en èpoques diferents. Primer va ser edificada la torre i, més tard, la sala una mica apartada. Això no obstant, van allargar la paret de la sala fins a la torre per fer una única façana, on van fer la porta principal de l'edifici.

A la sala existeixen dues finestres de les dites festejadores que donen al riu i des d'elles es

gaudeix d'una magnífica vista del riu Fluvià i del bosc de Morunys, en altres èpoques molt més gran, així com de la via que portava a la Cerdanya i al Vallespir. Mentre que des de la torre es dominava el pas pel pont medieval i les serres d'Aiguanegra. Situada en un punt en què el Fluvià baixa en pendent era ideal per a molí i de fet als seus voltants s'hi van construir moltes de les primeres indústries tèxtils i papereres que hi ha al poble. Uns metres més avall de la Casa Forta al segle XVIII s'hi va bastir el molí de Can Coca, ara fàbrica de paper d'estrassa. Mentre que al sud hi havia la fàbrica tèxtil de Bassols germans, i després Masllorrens germans, que usaven com a força motriu l'aigua.

BEGUDÀ

8

El campanar és l'element més conegut de l'església de Santa Eulàlia de Begudà.

22

Si Sant Joan les Fonts és el testimoni i la continuïtat del desenvolupament de la indústria, Begudà ho és de la pagesia. Aquest petit poblet, on els seus habitants se senten més de Begudà que de Sant Joan les Fonts, té la seva pròpia Festa Major i faràndula.

Durant segles i segles, la vida de Begudà es va moure al voltant de l'explotació de les masies i sota la direcció espiritual que sortia de l'església de Santa Eulàlia. Aquest temple és el centre del poble de Begudà, on es creu que, en algun punt i soterrada, existeix la vil·la del romà "Begutius", que va donar nom al lloc. Està situat a la dreta del Turonell, i està format per una enfilada de cases que porta

cap al temple. Al costat de l'església hi ha un prat, on, des de sempre, se celebren els actes de la Festa Major, en un ambient del tot rural.

Begudà està dividit en tres zones diferenciades que són el propi Begudà, Sant Cosme, amb ermita pròpia, i Aiguanegra, muntanya que separa Begudà de Sant Joan les Fonts. En el cens de 1924 s'estipulen 119 veïns a Begudà, 194 a Aiguanegra i 91 a Sant Cosme. En els setanta-vuit anys que separen aquell cens amb els temps actuals, els habitants de Begudà s'han reduït a la meitat. La causa ha estat l'abandó de la pagesia.

Tanmateix, ara, el pla de Begudà acull el més important polígon

industrial del municipi. Aquest fet, si bé ha impedit el pràctic total despoblament de la zona, no ha significat una recuperació de població important. Les causes són la proximitat de la ciutat d'Olot i el fet que Begudà està integrat dins el Parc Natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa i no es contempla com a zona residencial.

En els darrers anys el jovent de Begudà s'ha reunit i organitzat dins el Casal del Poble. D'aquesta manera ha arribat a publicar diversos números de la revista *Begudà*, a organitzar actes lúdics, com ara eslàloms de cotxes, i col·laborar en la

Festa Major, la qual d'uns anys cap aquí disposa de pregó, sopar popular i diversos balls.

L'església de Santa Eulàlia.

Un dels primers esments documentals on apareix citada l'església de Santa Eulàlia de Begudà data de l'any 1034, amb motiu d'una acta testamentària.

El temple va ser possessió del monestir de Sant Joan les Fonts des de final del segle XI, malgrat que la jurisdicció va ser compartida amb els vescomtes de Bas.

Se suposa que va ser en els primers anys del segle XII quan es va enderrocar la primitiva església de Begudà per aixecar-hi un nou temple, consagrat el 1118 pel Bisbe de Girona Berenguer Dalmau.

L'església de Santa Eulàlia de Begudà és un edifici d'estil romànic en el seu origen; originàriament d'una nau, coberta amb volta de canó seguida de perfil lleugerament apuntat, i capçada a llevant per un absis semicircular, obert a la nau per un simple plec, amb arc també apuntat.

Aquesta estructura va ser retocada. Quan va ser alterat el temple van obrir dos grans arcs formers als murs laterals de la nau, per donar pas a dues naus afegides, que acaben a migjorn

amb una sagristia i, a tramuntana, amb una capella quadrada, coberta amb volta d'aresta, que desfiguren totalment l'exterior de la capçalera. L'interior del temple va ser totalment redecorat, integrant les parts antigues amb l'ampliació, i fou construït un porxo, amb coberta embigada, afegit a la façana de ponent, on s'obre la porta, molt senzilla, amb arc adovellat.

Sobre aquesta façana de ponent es dreça el campanar, que inicialment sembla que era d'espadaña, però va ser ampliat, amb un segon pis de finestres baixes i tres parets més

amb la mateixa composició d'obertures, fins a formar una torre de planta quadrada. En alguns aspectes l'aparell de l'ampliació del campanar és molt integrat amb la de la part original, motiu pel qual existeixen dubtes sobre el seu procés constructiu.

L'aparell original és només visible als sectors de ponent de la nau, i presenta uns paraments formats per petits carreus senzillament escairats i lligats amb argamassa, formant fileres uniformes que senyalen una construcció dins les formes pròpies de l'arquitectura rural del segle XII.

El temple està situat enmig d'una zona amb una natura privilegiada.

Sant Joan les Fonts, abans de la revolució industrial, només era un llogaret, al costat del pont medieval i voltat de masies. Aquestes cases es repartien entre les que estan assentades als marges de la muntanya i les que ressegueixen el camí de l'antiga via romana, com eren les cases Murunys, la Rovira (can Xerbanda), Perecaula, Domènech, Cisteller i Sabater. Aquests masos destacaven per ser els més rics, i els seus propietaris eren els que explotaven els terrenys més fèrtils. Per això sempre hi havia en els consistoris del segle XIX els cognoms Caula i Domènech.

Per altra banda, a part d'excepcions, com ara la Cau o Soler, els masos dels marges de la muntanya eren els més pobres: Massafont, can Barrabam, cal Cucut, Rapàs.

Aquests masos es dividien entre els que estan situats als marges de la serra de Vivers al nord o els de la Serra d'Aiguanegra i el volcà de Rapàs al sud.

Els més importants estaven situats al nord, i eren Guardiola (amb membres a l'Ajuntament fins al segle XX), Soler i Rapàs. Els seus habitants explotaven els camps fèrtils d'aquestes serres.

En canvi les petites masoveries situades a la serra de Vivers van haver de retallar la muntanya, fent parets seques i retallant la muntanya en un seguit de vinyes, en les quals s'havia cultivat raïm durant segles, ja que el vi en aquell temps era considerat un aliment més. Ja l'any 958, els propietaris Oriol, Saborit i Mascaró van fer donació a la primitiva església

Aspecte de la masia de Murunys, encara en activitat.

de Sant Esteve (després monestir Benedití de Sant Joan les Fonts). Durant tota l'Edat Mitjana, a més de vi, es va cultivar blat, ordi, i productes d'horticultura com faves, guixes, pèsols i cigrons. Cap al segle XVIII es van anar estenent els cultius de patates, fajol i blat de moro, i es va acabar el cultiu del vi.

Per tal de complementar les seves petites explotacions els pagesos de Sant Joan les Fonts al setembre anaven a veremes. Josep Pla testimonia de la seva presència en el Cadaqués d'abans de la fil·loxera.

“A l'època de les veremes venien a Cadaqués els homes de l'Alt Fluvià, d'Olot, Sant Joan les Fonts, els Hostalets, etcètera, i feien la feina.

Masies de Murunys i Domènech, situades al costat de l'antic camí ral.

Aquests homes, que eren anomenats els costalers, baixaven sobre un grapat de palla posat a l'esquena, dels llocs més imversemblants, dels pendents més aspres, els cups pesadíssims –pujant i baixant rostos impossibles– portaven els raïms al carregador, i els ases amb les alforges els transportaven després a les fines. Aquests costalers portaven la barretina vermella i la gent vella de Cadaqués encara recorda la barretina dels costalers”.

Les fàbriques de la vora del Fluvià es van nodrir d'aquests costalers i van créixer gràcies al seu esforç. A poc a poc, les masies, dites *de mort i gana*, es van anar abandonant. Tanmateix, els obrers van continuar explotant les vinyes de paret seca de la serra de Vivers, com a horts, en èpoques

difícils. Ara, només es cultiven les de la serra d'Aiguanegra, i ho fan jubilats per entretenir-se.

A la dècada dels setanta, la major part de masies de la muntanya van quedar abandonades, sobretot pel seu difícil accés i la manca de serveis. Tanmateix, dels vuitanta cap aquí, les més boniques s'han anat recuperant com a segona residència. Les més petites, però, s'han anat enrunant i de moltes d'elles només en queden quatre parets.

Pel que fa a les masies situades a la vora del “camí ral” es conserven l'Estrada, el Serrat, Fontfreda, Domènec, i les properes al camí: les Molleres, can Xerbanda (la Rovira), Pera-Caula, la Planella. Les més pròximes al nucli urbà han desaparegut, Castanyer convertida en casa residencial, i el mas Bianya (can Batista), Cisteller, Sabater, can Cutrol i altres ja no existeixen.

25

Camps de conreu del pla. Al fons, la muntanya de la Cau.

MOLINS PAPERERS

9

*El Molí Fondo en activitat,
com a fàbrica de paper,
en els anys 20.*

26

En el segle XVIII el poble de Sant Joan les Fonts afegia a la seva estructura medieval i camperola almenys sis molins paperers, que significaven un nou recurs econòmic. Sant Joan disposava d'unes aigües de qualitat i de la proximitat d'Olot, on es fabricava drap en gran quantitat i el drap era essencial en la fabricació del paper artesà.

El Molí Vell és el més antic de la riba del Fluvià; com totes les fàbriques de paper a mà, tenia masses de fusta per a produir la pasta i tines per a obtenir els fulls de paper. A mitjan segle XIX s'hi va construir un cilindre amb bancades de fusta (pila holandesa), la qual

es consider la primera que va funcionar al poble.

Can Coca es va construir el 1789 i el seu primer amo va ser Jaume Coca. L'any 1883 Josep Coca Guardiola ja havia convertit el molí en una fabriqueta, on tenia una màquina de paper d'estrassa. El molí va pertànyer a la família Coca fins que l'any 1910 va adquirir-lo Miquel Vila Bruch, que havia estat maquinista de can Torras. Per la seva edat avançada, Miquel Vila, ben aviat, va deixar-lo sota la direcció del seu fill, Pere Vila. Aquest va donar un impuls a la fàbrica, convertint-la en una factoria moderna. Avui dirigida per Pere Vila nét, encara continua fabricant paper d'estrassa.

El Molí Fondo com a molí paperer ja existia el 1723. El seu fundador va ser Jacint Germà, mestre plater olotí. D'ell va passar al seu nét Esteve Bassols, qui va renunciar a l'herència a favor de la seva germana Teresa Bassols. L'any 1783 aquest

molí va ser venut a l'olotí Esteve Curós i Serra, qui el va llogar a Josep Alva, i s'hi va començar a fabricar la marca "Alva" de paper de fumar. D'Esteve Curós va passar a Josep Curós, qui el va arrendar a Margarita Antiga i al seu fill Pere. Després el va comprar la família Capdevila, que va fer-hi la fàbrica Capdevila i Cia. Aquesta empresa fabricava paper de fumar i fins al 1890 l'exportava a Portugal, Àustria i Amèrica. Els Capdevila van posar un nou nom a les instal·lacions del Molí Fondo, que van anomenar "Fàbrica la Reformada". L'any 1921 el senyor Joan Capdevila va decidir jubilar-se i va vendre l'empresa a la família Torras Juvinyà, la qual va poder ampliar la seva fàbrica.

Aspecte del molí de can Coca en la dècada dels 20.

Can Patge, conegut, també, com a molí d'en Balloi i més tard com a can Porxes, es va fundar el 1754.

Cal Sarjant. El 1798 el posseïa Joan Rovira i Domènech, paperer i propietari del molí fariner del Noch d'en Cuc, i el va vendre a Josep Antiga, qui per la seva part el 1806 el va tornar a vendre a l'olotí Sebastià Hortet. Aquest el va tenir fins al 1856, en què el va vendre a Lluís Soler de Morell i Veguer, Albert Castanys i Prat, Narcís Masoliver i Feixas i Francesc Navarro i Dressayre, pel preu de 6.000 lliures barceloneses.

El molí d'en Siqués va ser fundat el 1798. Es va dir can Molas i després can Coderch. Durant molt de temps va ser una fàbrica de fil.

Molí de can Bo, a l'entrada de Sant Joan per Olot.

LA INDÚSTRIA DEL PAPER

10

Aspecte actual de l'antiga Fàbrica Torres.

28

Es primers anys del segle XIX, provinent de Sant Cristòfol de les Planes, va arribar a Sant Joan un paperer anomenat Salvador Torres, que es va establir a can Bo. Torres, que ja provenia d'una antiga família d'artesans paperers, va aconseguir el 8 d'octubre del 1854 una reial autorització per fabricar paper al paratge de l'arbreda de Cisteller. Més tard el 2 de setembre de 1877 va constituir-se la societat regular col·lectiva *Torras Hnos.*, formada pels fills de Salvador Torres, Joan i Miquel. La indústria que van construir els membres d'aquesta societat va anomenar-se popularment *Obra Nova* i encara ara la Torres és coneguda a Sant Joan com l'*Obra*. Tal va ser la magnitud de

la construcció en l'època. El 1889 la societat es va transformar en *Successors de Torres Hnos.* N'eren socis Salvador Torres i Domènec (fill de Joan) i Rafel Torres Juvinyà (fill de Miquel).

Joan Torres va accedir a l'alcaldia de Sant Joan, acompanyat d'un equip de propietaris rurals i algun altre industrial. Llavors els Torres fabricaven paper de comerç i d'estrassa per a paqueteria en grans quantitats i el distribuïen per tot l'Estat.

Quan el segle XIX va entrar en les acaballes, el paper de la Torres i també el de la seva veïna Capdevila (Molí Fondo) era present a les fires

internacionals d'arreu del món. Se'n conserven diplomes de París, Montreal, Saint Louis i Viena.

L'any 1870 el governador de Barcelona va atorgar a l'empresa Capdevila i Cia. privilegi d'invenció per cinc anys d'un nou procediment per fabricar paper a mà, fent servir com a primera matèria residus de la planta de tabac; en especial la vena d'aquesta planta.

L'any 1876 es va donar d'alta industrial l'empresa "Cristóbal Vila e hijo", amb la intenció de fabricar paper de fumar.

Amb data 23 de març del 1884 la secció d'“Estancadas” del servei de recaptació de contribucions de Girona enviava a l'Ajuntament de Begudà unes mostres de paper de primera i segona classe per tal que fossin presentades als fabricants de paper de tina existents a la localitat i que estiguessin interessats en la fabricació de paper d'Estat.

A principi del segle XX, Sant Joan ja tenia una importància dins el context industrial català, sobretot pel que fa al paper. Així el 17 d'octubre de l'any 1907 el president de l'Institut Català de les Arts del Llibre, Francesc Simon i Font, va visitar la fàbrica Torras.

L'any 1910, Miquel Vila va adquirir el molí de can Coca i va continuar la producció de paper d'embalatge, la qual encara ara funciona a través del seu besnét Pere Vila.

L'any 1922 l'empresa Rafel Torras Juvinyà donava feina a 168 homes i 68 dones. Els maquinistes cobraven 10 pessetes diàries, els ajudants i peons 5 i els aprenents 3. Pel que fa a les dones (escollidores de drap i aparelladores de paper) cobraven 3,5 pessetes. L'any 1921, l'empresa Rafel Torras Juvinyà va adquirir la fàbrica de Joan Capdevila (Molí Fondo) i va passar a convertir-se en la principal factoria paperera de la comarca.

La bàscula que servia per pesar els camions que sortien de la fàbrica Torras i del Molí Fondo.

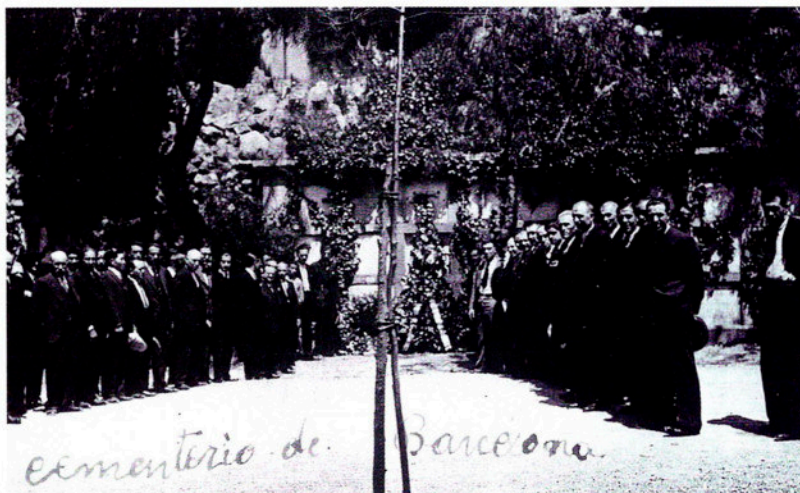
Treballadores de la fàbrica Torras l'any 1933.

En la dècada dels 60 l'empresa Torras Juvinyà deixa les seves velles instal·lacions de la vora del Fluvià per traslladar-se a la moderna factoria situada al pla del Plançó.

L'any 1973 deixa d'existir l'empresa Torras Juvinyà per convertir-se en Torras Hostench, S.A., amb nous associats. En la dècada dels vuitanta l'empresa passa a anomenar-se Torrassapel, S.A., i es converteix en una multinacional.

RAFEL TORRAS JUVINYÀ

11

Enterrament de Rafel Torras Juvinyà al cementiri de Barcelona.

30

Rafel Torras Juvinyà va néixer l'any 1860 en el primer pis de l'Obra Nova. En la planta baixa el seu pare, Miquel, el seu avi, Salvador, i els seus oncles Joan i Francesc fabricaven paper.

Va cursar els seus primers estudis a Sant Joan les Fonts fins que va anar als Escolapis d'Olot a fer el batxillerat, que va obtenir el 1874, a l'Institut de Segona Ensenyança de Figueres. Amb 19 anys es va llicenciar en Ciències per la Universitat de Barcelona. Es va establir a Andalusia amb el seu amic d'infància Pere Caula, on comercialitzaven ceràmica de la Bisbal.

Arran de la mort del seu pare, el 1888 va tornar al negoci familiar

perquè el seu germà Salvador havia estat desheretat i l'altre, Joan, era metge i no volia fer-se càrrec del negoci.

El 1889 es va constituir la societat *Sucesores de Torras Hermanos*. Ell es va fer càrrec de l'apartat comercial i el seu cosí Paulí de la direcció de la fàbrica de Sant Joan les Fonts.

El 1894 es va casar amb la barcelonina Sofia Font i Serra, amb la qual va tenir cinc fills. Va heretar la mansió Torre Blanca (ara geriàtric) i va començar a passar els estius a Sant Joan.

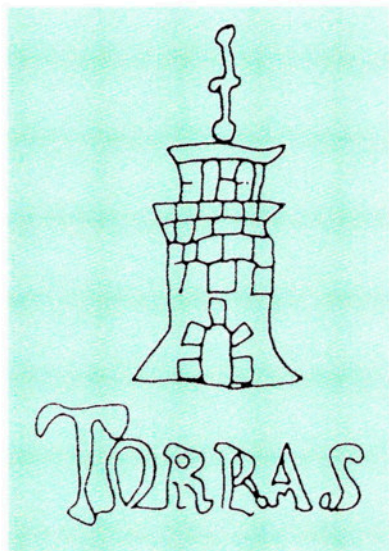
El 1901 es va separar de socis i cosins i es va adjudicar la fàbrica i l'empresa, que va passar a dir-se *Sucesores de*

Torras Hermanos Sociedad en Comandita. Amb el seu germanastre Segundo Torras, com a director de fàbrica, amb el qual més tard es va ajuntar el seu nebot Miquel Torras Montserrat, van ampliar la fàbrica i modernitzar la màquinària. A partir de 1914 i malgrat la manca de matèria primera van obtenir grans beneficis.

L'1 de juny de 1921 es va dissoldre *Sucesores de Torras* i es va constituir la nova empresa

Rafael Torras Juvinyà. El canvi de nom va ser causat, probablement, per l'adquisició de Rafel Torras de la fàbrica del Molí Fondo de Joan Capdevila Raurich el 10 de desembre de 1921.

D'idees republicanes i no gaire afí al clergat, en aquesta època va finançar, com ja hem vist, la restauració del monestir benedictí perquè va considerar que mossèn Honorat dedicava tots els seus esforços en la construcció de la nova església i deixava abandonat el vell monestir romànic.

Marca de paper Torras.

La primera actuació altruista de Rafel Torras a Sant Joan va ser finançar treballs de rehabilitació del monestir.

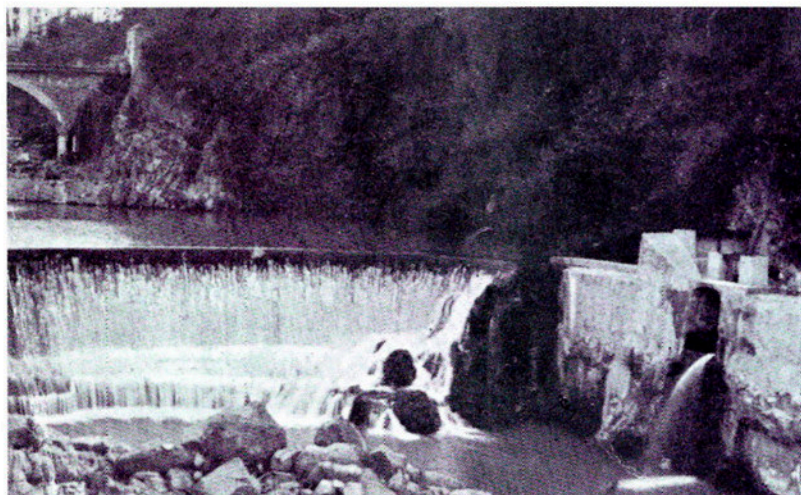

L'any 1924 Miquel Torras va substituir en la direcció de la fàbrica el seu oncle Segundo, i Rafel Torras, amb 65 anys, es va jubilar. Es va dedicar a viatjar amb un Studebaker i després amb un Hispano Suiza i a fer obres filantròpiques a Sant Joan les Fonts. Va finançar la calefacció de l'Escola Pública, va crear la Biblioteca Popular, i va finançar un parc a la vora del riu, entre moltes altres coses.

Només perquè volia difondre la cultura i el benestar entre els habitants del seu poble natal. Va morir a Barcelona el 5 de maig de 1934. Al seu enterrament hi va acudir gran part de la gent de Sant Joan les Fonts. El 21 de juny de 1934 l'Ajuntament va aprovar la proposta dels veïns de canviar el nom del Passeig de Sant Joan pel de Passeig de Rafel Torras i Juvinyà.

LA FILATURA

12

El tèxtil va aprofitar la força motriu de l'aigua, durant molt temps.

32

Olot tenia una tradició pel que fa a teixits i producció de fil que li venia ja del temps medieval. Amb la revolució industrial del segle XIX, els fabricants olotins van aprofitar el desnivell del Fluvià al seu pas per Sant Joan les Fonts per instal·lar-hi les seves fàbriques i tallers. L'aparició de les màquines de filar llana cardada va coincidir amb la creació de moltes turbines mogudes pel corrent de l'aigua. Això s'aconseguia mitjançant rescloses i canals que a poc a poc anaven configurant l'actual imatge del Fluvià i la riera de Bianya al seu pas per Sant Joan les Fonts.

Un altre factor va ser que els fabricants que van fundar colònies fabrils prop dels rius es

van poder acollir a la llei de l'11 de juliol del 1866, la qual els eximia dels impostos per a l'aprofitament de les aigües del riu, amb el consegüent estalvi de carbó d'importació.

L'any 1883, el molí de can Masell ja estava transformat en una important filatura. Aquesta indústria va funcionar fins fa ben poc sota la raó social de "Hijos de Francisco Aubert i Coromina". L'any 1886 Santiago Murillo va donar d'alta 24 telers mecànics a Masvilar (la Sebastiana). L'any 1900 la viuda de Murillo tenia a la Sebastiana 1.200 fusos de filats de cotó i 126 telers. En aquest mateix any el registre de contribuents indica que hi havia les fàbriques tèxtils de Martí Coderch, de

Manel Masllorens, dels Germans Margu, d'Eudald Artigas i de la viuda de Santiago Murillo. L'any 1924 l'empresa de la Vda. Murillo va passar a Ballvé Societat en Comandita, que va fabricar fil a la colònia de la Sebastiana fins al 1974.

En la dècada dels trenta l'empresa Ballvé donava feina a 230 treballadors. Al seu costat la fàbrica de teixits coneguda com la Sebastianeta tenia uns 25 treballadors. Prop de can Sala al costat del Fluvià existia el taller tèxtil de can Boada, amb cinc treballadors. La casa tèxtil Margu i Lamarca, S.A.

(can Bo) acollia uns 30 obrers. La filatura Masllorens Gns. (can Barnes) tenia uns 25 treballadors. La fàbrica de filats i teixits de Sebastià Coderch i Comamala (can Martí) donava feina a unes 30 persones.

Per als empresaris del sector tèxtil la Guerra Civil va ser un període dur. Els revolucionaris anarquistes van matar empresaris i encarregats i per més desgràcia l'aiguat de 1940 va causar destrosses a les fàbriques de la vora del riu. Aquests fets van significar la desaparició de can Boada.

Un cop acabada la guerra es va reprendre l'activitat amb força. Eren temps durs en què a causa de l'autarquia faltava material de recanvi per a la maquinària i, en ocasions, s'havia de comprar de contraban.

Els anys cinquanta i seixanta l'activitat va anar a més i va haver de venir mà d'obra de fora de Catalunya. Però va tornar la crisi a inici dels anys 70 i primer va tancar l'empresa Germans Masllorens. Després l'empresa Ballvé, S.A. va entrar en crisi i va quedar a mans d'una cooperativa d'obriers que va durar uns anys, però el 1974 va tancar per sempre. A la dècada dels 90 la factoria de la Sebastiana es va reobrir però com a fàbrica de productes de plàstic (GIPSA).

Treballadors del tèxtil en la festa de Sant Antoni de 1922.

Finalment, a principi dels vuitanta va tancar *Hilados Fluvià, S.A.* Can Bo, quan ja només tenia uns 30 treballadors.

Encara continua en activitat l'empresa *Fluvià Industrial, SA.* que ocupa part del que havia estat la fàbrica de Martí Coderch (can Martí).

33

Aspecte de filats Fluvià en els anys cinquanta.

LA FORÇA DE L'AIGUA

13

Resclosa del Molí Fondo en els anys 30.

34

L'aprofitament hidràulic del riu i de la riera van canviar-los l'aspecte. A finals del segle XIX s'hi van fer rescloses i canals que van causar un impacte paisatgístic importantíssim en el curs de les dues vies fluvials.

L'any 1862 "La secció del Fomento de Aguas del Gobierno de la Provincia" va comunicar a l'Ajuntament que havia instat experient a Rita Casadevall per la construcció d'una presa sense permís seu. L'escrit considera que l'expedientada va actuar sense mala fe i especifica que pot acollir-se a un indult sense gaire dificultat per així regularitzar la situació legal de la presa.

El mes de juny de 1868 "Fomento de Aguas" enviava a l'Ajuntament una instància promoguda pel gerent de l'empresa per l'explotació de paper continu "la Reformada", en què Joan Capdevila sol·licitava permís per a la construcció d'un mur a la llera del Fluvià. El projecte contemplava l'aprofitament d'aigües subterrànies. L'any 1871 Esteve Estorch va queixar-se a l'Ajuntament de les molèsties que li provocaven les obres d'aquest mur.

Aquestes situacions sovintejaven a tot Catalunya. Quan els fabricants aconseguien construir una factoria, s'havien de preocupar d'alçar una resclosa amb cabal

suficient per canalitzar l'aigua de les turbines de manera que proporcionessin força motriu a la maquinària. L'aixecament de rescloses sempre originava plets amb els propietaris de les hortes i els camps que l'embassament inundava. Normalment, tot s'arreglava a base d'indemnitzacions als propietaris dels terrenys, algunes de les quals havien hagut de ser dictaminades per un jutge.

El 1879 l'alcalde era Salvador Torras (industrial) i els regidors Josep Mulera (propietari rural),

Enric Cabrafiga (propietari rural) Pere Domènech (propietari rural), Josep Coca, Josep Pinadella (propietari rural), Joan Caula (propietari rural), Josep Agustí (propietari rural), Horaci Devesa (propietari rural), Isidre Torras, Ramon Oriol, Pau Guardiola (propietari rural), Josep Esquena, i Josep Furcarà (propietari rural). La major part dels integrants del consistori, doncs, eren propietaris rurals, els quals tenien tradició familiar en l'Ajuntament i molts d'ells tenien avantpassats que havien format part dels antics consells. Tanmateix, la presència d'un industrial a l'alcaldia ja demostra que el canvi de poder econòmic s'havia traslladat a la Casa de la Vila.

El 1888 Joan Agustí i Surroca, veí de Castellfollit de la Roca,

va sol·licitar autorització per derivar 300 litres d'aigua del riu Fluvià i fer-los servir com a força motriu al molí i la fàbrica que tenia a Sant Joan les Fonts. Aquests 300 litres que tenia per dret derivar constituïen bona part de tot el cabal que per terme mitjà conduïa el riu Fluvià. Joan Agustí estava obligat a deixar lliure aquesta aigua per tal de respectar una concessió a favor de la veïna d'Olot Rita Murat, viuda de Casadevall, la qual, per un conveni amb Joan Agustí, li'n cedí els drets. L'any 1897 la societat Agustí i Cufí produïa 750 watts que comercialitzava per a enllumenat.

El 1888 el Govern Civil va autoritzar a Josep Canal i Planas, veí de Sant Joan, les concessions d'aprofitament de

Canals i resclosa de Rossinyol en els primers anys del segle XX.

Construcció de la resclosa de la Sebastiana.

300 litres d'aigua de la riera de Bianya, destinades a força motriu d'unes fàbriques de paper continu.

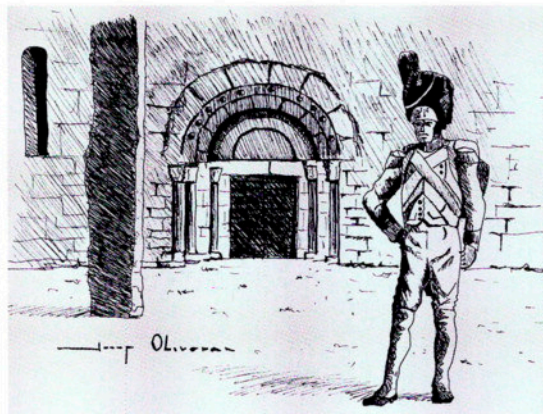
La fàbrica de *Sucesores de Torras Hermanos* es va proveir de l'energia que li va proporcionar Joan Agustí fins al 1899. *Sucesores de Torras Hnos.*, el 1897, va obtenir la concessió governativa per la qual se li permetia derivar 300 litres per segon d'aigua de la riera de Bianya. El 1901 se li va atorgar la concessió del salt de Colom per produir energia hidroelèctrica. L'acta de lliurament d'aquestes obres està datada al 5 de maig de 1902 i va ser ampliada el 1913.

A començament del segle XIX, Napoleó estenia per tot Europa els principis de la Revolució Francesa. La seva intenció primer era la de crear una xarxa d'estats afins que protegissin França de les grans monarquies europees. Tanmateix, els grans èxits bèl·lics que va obtenir el van impel·lir a implantar el sistema francès arreu. El sistema francès representava la fi del feudalisme, grans avantatges administratius i una certa modernització general.

Per tal d'envair Portugal, els francesos van travessar, a l'inici de l'any 1808, la frontera i van ocupar les places més estratègiques del país.

Assabentats de la formació de juntes de resistència arreu de Catalunya, els francesos van sortir de Barcelona per ocupar indrets estratègics de la zona de Montserrat i van ser derrotats pels sometents d'Igualada, Manresa i Sampedor al Bruc. Després d'aquests fets tot el Principat va entrar en ebullició. A Girona es va organitzar una junta de defensa, formada per les autoritats militars, eclesiàstiques i civils, la qual va ordenar millorar les fortificacions de la ciutat i augmentar el dispositiu militar de la plaça. Girona, Figueres i Hostalric eren claus per a la comunicació de les guarnicions napoleòniques de Barcelona i el Llevant amb França. Amb la finalitat de sotmetre-la, el general francès Duhesme va sortir cap a Girona amb un exèrcit d'uns vuit mil homes.

La Junta de Defensa de la ciutat va demanar ajuda a tots els pobles perquè enviessin homes del sometent a atacar els francesos que volien assaltar la ciutat. El 20 i 22 de juny van tenir lloc dos atacs que va ser repel·lits pels defensors. A primers d'agost el setge continuava i la Junta de Defensa va demanar que Begudà enviés 40 homes al sometent. Abans n'havien demanat 24 a Sant Joan i 9 a Begudà. El poble,

Els francesos van visitar, almenys, dues vegades Sant Joan les Fonts.

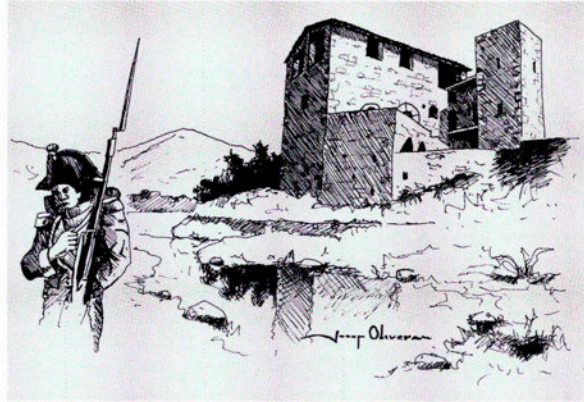
per boca del regidor Joan Pararols, es va queixar perquè era molta gent en proporció pels habitants de què es disposava. Tanmateix els sometents de Sant Joan, on no hi havia junta local de defensa encara, van participar en l'hostigament dels assetjadors. Aviat l'exèrcit invasor es va veure sotmès a la pressió dels defensors, que no els deixaven entrar. Els sometents dels pobles atacaven els campaments, i els guerrillers de Clarós a la zona de l'Empordà i de Rovira a la de Banyoles desbarataven combois de vituallaments. El general Duhesme va veure que no se'n sortiria i va decidir tornar a Barcelona.

Tanmateix els francesos van tornar amb un contingent més fort i el 20 de febrer del 1809 van ocupar Saragossa i el desembre del mateix any van acabar amb la resistència de Girona, la qual es va convertir en una plaça forta dels invasors. Els sometents de Sant Joan no van prendre part en la defensa de Girona perquè van ser enviats al Collsacabra per guardar la ruta d'Olot a Vic.

El 1811 els homes del brigadier Rovira van prendre per sorpresa el castell de Figueres. La presa del castell va provocar la caiguda de les places fortificades de Castellfollit i Olot. Els soldats del baró d'Eroles amb suport dels guerrillers van atacar la ciutat d'Olot de manera que la guarnició es va refugiar al fortí que havien construït dalt de Sant Francesc. Els espanyols van atacar el fortí, però van ésser repel·lits. Llavors el baró d'Eroles va decidir atacar una guàrdia que hi havia a les Funosas, al límit entre els termes de Sant Joan les Fonts i Castellfollit de la Roca. En aquest punt els imperials no se li van resistir i va poder fer 200 presoners. Tot seguit, es va presentar amb els presoners davant les portes del fortí de Sant Francesc i la guarnició, composta per 250 soldats, es va rendir.

Tot i això, el 1811 els francesos van tornar a pujar i van recuperar Olot per no marxar-ne en 23 mesos. En el decurs d'aquest temps van millorar les comunicacions i van construir una carretera militar que en alguns punts és l'actual precursora de les actuals comunicacions entre Olot, Figueres i Girona. La recuperació d'Olot i Castellfollit, que significava dominar un pas vital per internar-se cap a la Catalunya Central, solia portar forts combats, com els de l'abril de 1812 a Sant Cosme (Begudà).

Els napoleònics, per contrarestar l'acció dels guerrillers, van crear un cos de guerrillers propi format per delinqüents, els quals van aprofitar el vist-i-plau dels francesos per robar i saquejar dins la legalitat napoleònica. Els membres d'aquesta força, coneguts com a Parrots d'en Boquica, en els darrers anys de la guerra, van assaltar la major part de les masies del poble d'una manera brutal. De nit, rebentaven les portes a cop de destrals, davant la impotència dels seus ocupants, els quals no podien disposar d'armes perquè els francesos les havien prohibides. Un cop a dins torturaven els caps de

Sant Joan i Begudà van aportar homes al sometent per defensar Girona.

família perquè els diguessin on eren els diners i un cop havien fet el que havien volgut marxaven.

Quan els francesos van abandonar la península almenys havien visitat dues vegades el poble, amb el consegüent perjudici per a la població. A més els parrots d'en Boquica l'havien saquejat a consciència i molts dels seus joves havien lluitat, patit i mort en la guerra.

Els napoleònics van millorar els camins per tenir més controlades les zones que els eren hostils.

ELS CARLINS

14

Savalls va seguir la batalla del Toix des de la torre de Canadell.

38

Entre els anys 1872 i 1875 la comarca de la Garrotxa es va veure immersa en la III Carlinada. Els carlins eren els partidaris de Carles VII, que defensava el retorn a una concepció antiga de govern que contemplava, entre d'altres aspectes, el retorn dels furs a les comunitats històriques. El cas és que el cabdill carlista Savalls es va fer fort en aquesta part de Catalunya i va assetjar Olot, que llavors tenia per alcalde Joan Deu (1869-1874), qui era un fervent republicà i anticlerical que estava casat amb la pubilla de la Cau, situada a Sant Joan. Es creu que l'any 1868 a la masia de la Cau tenien lloc reunions periòdiques d'una lògia masònica, amb molts olotins d'adeptes.

Per això els carlins van assaltar més d'un cop la Cau, però van ser repel·lits per la mestressa i els seus servents, que ja sabien defensar-se.

Joan Deu era un home tossut i valent que no deixava entrar als carlins a Olot, els quals eren superiors en efectius.

Per tal de trencar el setge, a primers de març del 1874, l'exèrcit governamental va enviar una columna a Olot. Sempre eren vigilats per Savalls, que dominava les altures de la serra de Vivers des de la torre de Canadell, construïda gràcies a obrers obligats de Sant Joan i a l'esforç de les cavalleries requisades a Sant Joan i Castellfollit. Des d'allí, Savalls

va emboscar els soldats i els va derrotar i capturar al peu de la serra del Toix, prop de la masia de Coldecarrera. Des de Sant Joan es van sentir els trets i alguns veïns van enfilarse muntanya amunt a observar el combat mentre d'altres es varen tancar a les seves cases. Provenints de la serra de Vivers, aviat van passar a tota velocitat els heralds carlistes que portaven la nova de la victòria, galopant pel carrers Coca i Juvinyà (ara Santa Magdalena i Major de Santa Magdalena) en direcció a Olot. Després van passar els presoners escortats per una part de la força carlina.

Assabentat de la derrota i desmoralitzat per la caiguda de la I República, Deu va abandonar Olot i es va retirar cap a França amb els seus homes. L'endemà, Savalls va entrar a Olot, on va governar un any aproximadament fins que els soldats del general Martínez Campos el van fer fora i va rendir-se a l'hostal de la Corda en una reunió en què, també, va assistir Joan Deu.

Al poble hi havia partidaris d'ambdós bàndols. L'àmbit rural era carlí però de les fàbriques en sortien milicians de la República. Una companyia de milicians del poble va participar en la insurrecció de 1869 a les ordres de Joan Deu.

El diari de la província del 1872 exposa el fet següent: un veí del poble passava per davant d'un oficial dels voluntaris de la llibertat. Aquest li va preguntar perquè el mirava i el veí li va contestar que perquè li agradava. L'oficial va voler detenir-lo, però el veí va fugir. Davant l'escàpol, un altre voluntari li va disparar, però sense conseqüències.

Sant Joan, per sort, no va patir assetjaments, però va ser un lloc de pas important de les tropes d'ambdós bàndols i també de les patrulles que recaptaven taxes i martiritzaven pagesos i industrials com Joan Torras, que llavors feia d'alcalde i procurava

que la gent del poble salvés aquell mal pas de la millor manera possible.

El 27 de febrer del 1878, uns anys després de l'acabament de les hostilitats, Miquel Torras i Mulleras, veí del districte de Begudà, comissionat per l'Ajuntament, es dirigia al Govern Civil, explicant que l'any 1873 l'Ajuntament del propi districte, Salvador Torras i Cia., Fills de Josep Escubós i els Srs. Capdevila i Cia van satisfer al comandant de la plaça d'Olot (Joan Deu tenia el comanament militar de la ciutat) per al subministrament de la força militar que hi estava acantonada varies quantitats importants. "I com que fins a la data no han estat abonades ja a compte de contribucions, ja abonant la totalitat de l'import. És per això que imploro de la seva digna autoritat que acordi el seu abonament".

Els diners cedits als governamentals i guanyadors eren de difícil retorn. Els que es van pagar als carlins es van perdre.

Això va fer que els arques municipals quedessin eixutes. Tanmateix, el Govern Civil exigia a l'Ajuntament que complís amb les seves obligacions. Així el 1879 l'estament provincial exigia que el govern municipal pagués les 27 mensualitats que devia a la

Joan Deu, l'alcalde que no deixava entrar els carlins a Olot, va residir en els seus darrers anys a la masia de la Cau.

mestra del poble, la qual devia viure de les voluntats dels pares dels alumnes.

Joan Deu va viure a la masia de la Cau fins al final dels seus dies. S'explica que ell mateix va batejar algun dels seus fills a l'alzina surera que hi ha més amunt de la masia de Colom, en el primer revolt després de la masia de la carretera que porta a Vivers.

L'EPIDÈMIA DEL CÒLERA

15

L'antic cementiri estava situat davant l'església medieval, i no podia acceptar més cadàvers.

40

Sant Joan les Fonts ha patit epidèmies de grip, de verola i d'altres, però cap com la del còlera de l'any 1885.

En aquell any la major part dels santjoanencs vivien en els nous edificis de la vora del riu, construïts sense desguaços, amb comunes penjades dels balcons que donaven a femers, amb gàbies de conills dins dels pisos. Els obrers, provinents de pagès, guardaven els costums de la vida al camp, però en unes cases de pisos mínims on s'aplegava una gran quantitat de persones; no existia escorxador i els animals es mataven al bell mig del carrer, i el cementiri era petit.

Quan va arribar la malaltia que ja afectava Banyoles, l'Estartit, la Canya i altres localitats, va causar estralls. En aquell moment, l'alcalde era Esteve Plana i Feixas, qui el 31 de juliol va celebrar un ple on va disposar mesures per evitar l'arribada de l'epidèmia: es van crear disposicions sanitàries com ara eliminació de femers, eliminació d'aigües estancades, desinfecció de galliners, eliminació d'aliments en mal estat i tot el que es va poder.

En la primera setmana d'agost ja va haver-hi les primeres víctimes, i el pànic va començar a apoderar-se dels veïns, que no podien sortir del poble perquè a Castellar de la

Muntanya hi havia talaies amb guaites. A Olot controlaven l'entrada de gent per la muralla i a Castellfollit també controlaven el que podien.

Amb l'agreujament de la situació l'Ajuntament va crear una brigada de voluntaris destinats a fer treballs de desinfecció. Es va habilitar una casa com a hospital de colèrics i es van demanar tendes, diners i medecines al Govern Civil.

En el període d'un mes es van comptabilitzar 50 defuncions en un poble d'aproximadament 2.000 habitants. Val a dir que aquell estiu va haver-hi moltes defuncions per febre tifoide, per enterocolitis i per catarro intestinal.

El 9 de setembre de 1885 va tenir lloc un ple, presidit pel Diputat del Districte, part de l'acta del qual exposem:

El excelentísimo señor Presidente, después de dar un respetuoso saludo a todos los señores reunidos, pronunció un pequeño discurso, manifestando que estaba convencido de las desgracias que este distrito había experimentado a causa de la epidemia cólerica y que por su parte haría cuanto fuera de su alcance para el bien de este

Els insalubres habitatges de Sant Joan van provocar l'agreujament de l'epidèmia.

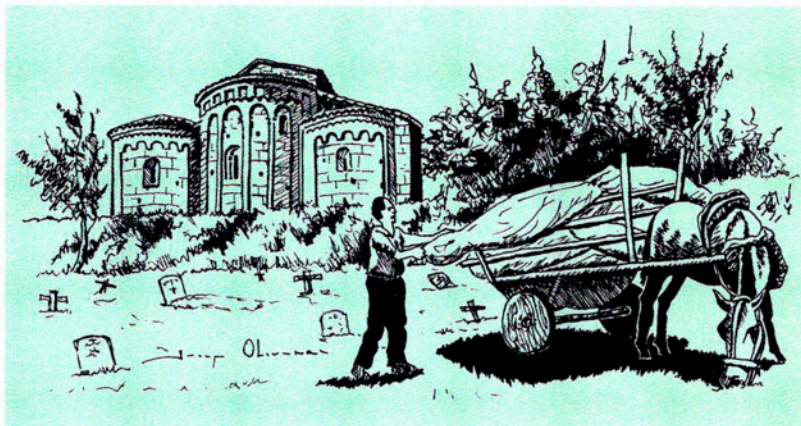
distrito, el cual tenía el alto honor de representar en las Cortes.

Més endavant, en la sessió del 3 d'octubre es va aprovar el pressupost de les obres de

construcció del nou cementiri (el que hi ha ara). El 17 de novembre el ple va aprovar la despesa ocasionada per pal·liar l'epidèmia colèrica.

Un ofici del Govern Civil exposa que "contestant el seu ofici, amb data del 16 de l'actual. Acompanyo el compte sense justificar de cinc-centes pessetes atorgades per la Diputació, durant l'epidèmia colèrica del 1885". L'ofici està datat el 1888.

Encara el març de 1893, el ple municipal, sota presidència de l'alcalde Josep Jutglà, va determinar mesures per evitar que alguns casos de verola, detectats pel metge, es transformessin en epidèmia.

En els pitjors dies els morts es traslladaven en un carretó. Dibuix de Josep Oliveras.

LA CANYA

La Canya està separada només un quilòmetre i escaig del nucli principal de Sant Joan les Fonts. Tanmateix, és un poble ben diferenciat perquè disposa de quasi tots els serveis que els veïns puguin desitjar, però, sobretot, del sentiment comunitari que fa possible que un poble sigui un ens viu.

Es veu que quan es va començar a formar la divisió territorial d'Espanya el 1811, La Canya no disposava ni d'un nucli amb prou cases, ni prou veïns per poder constituir-se en municipi. La Canya va quedar repartida en tres municipis Olot, la Vall de Bianya i Sant Joan les Fonts. El primer amb prou feines té veïns, però acull la capella de la Mare de Déu d'Esperança, bastida en el darrer quart del segle XVI. En canvi, la Vall de Bianya i Sant Joan les Fonts se'ls reparteixen amb uns sis-cents Sant Joan, i cinc-cents la Vall de Bianya.

Les referències més antigues de la Canya són del mas Illa, datat el segle XIV, i situat a la falda de la muntanya d'Aiguanegra. En el segle XIX, al costat del camí hi havia dos petits nuclis: la Canya de Baix, pertanyent a Sant Joan, i la de Dalt al llavors municipi de Capsec. A final del segle XIX entre la Canya de Dalt i la de Baix hi havia 41 edificis i 244 habitants, la major part dels quals estaven vinculats a les indústries que florien a la vora del riu.

Així, la causa del seu poblament, igual que a Sant Joan, va ser l'aixecament industrial que va tenir lloc en la segona part del segle XIX al costat del Fluvià. Així es van edificar cases per

Església de Sant Josep Obrer de la Canya.

a obrers prop de les fàbriques de can Sabata, can Porxes, can Martí i can Gabarró. Una altra raó de la seva existència és que sempre ha estat una important cruïlla de camins. Per això, l'existència d'un establiment d'hostalatge i d'una ferreria a peu de carretera i amb diferents propietaris segons l'època es remunta a segles enrera.

La vida dels habitants de la Canya ha estat marcada per les mateixes vicissituds que la de Sant Joan, i alguns dels seus veïns van participar activament en les vagues obreres del XIX i del XX i en la revolució social que va

L'antiga escola ara fa les funcions de Casal d'Avis.

tenir lloc després de l'aixecament militar de 1936. En el decurs de la guerra, la Generalitat va instal·lar la indústria de guerra nº 4 a can Porxes. En aquesta factoria s'elaboraven productes per a la fabricació d'explosius.

El primer que van reivindicar els veïns de la Canya ja en el segle passat va ser una escola i, així, l'any 1902 ja estava prevista la creació d'una escola a la Canya, dintre del terme de la Vall de Bianya. El 14 de juliol de 1930 es va constituir una mancomunitat formada per membres dels tres ajuntaments del nucli per tal de crear i conservar l'escola. En aquesta època es va establir l'escola en

un local arrendat, en què acudien entre 70 i 80 alumnes. En temps de la República es va iniciar la construcció d'un centre escolar, però no es va poder acabar per la guerra.

A més, el 1941 Olot va deixar la mancomunitat arran de la construcció del Grup Escolar Malagrida. Tanmateix els Ajuntaments de Bianya i Sant Joan van acabar el centre el 1959. Va funcionar fins als anys setanta, en què es va posar en funcionament l'Escola Llar, prop de la Canya, dins el terme d'Olot.

Ara, la Canya, repartida en uns cinquanta carrers, disposa d'església parroquial, dispensari mèdic, zona esportiva i casal d'avis.

La Canya sempre ha estat una cruïlla de camins.

EL MOVIMENT OBRER

16

*En aquests edificis vivien i s'associaven
els obrers de Sant Joan.*

44

La duresa de la vida va fer que els obrers s'associessin i, com en la major part de Catalunya, els santjoanencs es van agrupar en societats d'ajudes mútues que proporcionaven assistència als seus membres en cas de necessitat. Quan un cap de família es posava malalt la societat li proporcionava un petit sou i els seus companys li cuidaven els horts, que en aquella època representaven un complement econòmic important.

Les Societats de Socors Mutus es van agrupar i van crear la Junta Central de Directores de la Classe Obrera, la qual va convocar la primera vaga general l'any 1855 per tal de

defensar el dret d'associació i la limitació de la jornada laboral.

Així les societats van evolucionar fins a convertir-se en l'embrió d'un sindicalisme que es va estendre per tot el país.

Sant Joan les Fonts va ser un poble pioner en l'associacionisme obrer i de seguida va tenir un sindicat de paperers de Sant Joan les Fonts. Un membre d'aquest sindicat, Jaume Oriol, va ser l'únic representant gironí al Primer Congrés de l'Associació Internacional de Treballadors, coneguda com la Primera Internacional. Aquest congrés va decidir la línia que prendria el moviment obrer a Catalunya, decantant-lo cap a l'anarquisme.

Per la seva part, els treballadors del tèxtil van formar l'associació de filadors de Sant Joan les Fonts. El gener del 1871, la majoria dels membres d'aquesta agrupació havien estat acomiadats perquè la Societat havia demanat una reducció de la jornada. En un principi, els empresaris hi havien accedit. Més tard, però, van acomiadar els treballadors que no van acceptar les seves condicions de treball, les quals estipulaven l'obligatorietat de les 12 hores de treball.

El novembre de 1871 un filador va morir a causa del tret d'un empresari que va disparar a un grup de treballadors en conflicte.

Els paperers Josep Batxellí i Joan Gispert van assistir al congrés de la FRE que va tenir lloc a Saragossa el 1872. Josep Caula hi era com a delegat paperer de Girona. En aquest congrés, Josep Caula va ésser detingut. A Saragossa es va consumir la divisió estatal entre socialistes i anarquistes.

Ja en el segle XX i després de l'època de bonança econòmica que la I Guerra Mundial va representar per als empresaris i la poca incidència que va tenir la vaga del 1917 a Sant Joan, en què els obrers reclamaven que els beneficis obtinguts arran de la guerra representessin una millora en les seves condicions de vida, va venir la vaga general del 1919, la qual va ser seguida massivament al poble.

L'èxit de la Revolució Russa, el cansament dels joves que any rera any marxaven a servir en la guerra de l'Àfrica i d'altres motius van fer que els obrers de Sant Joan les Fonts seguissin la vaga que es va iniciar a l'empresa Canadenca de Barcelona per tal de reclamar les vuit hores. Es van haver de fer sopes col·lectives a ca les

Obrers del tèxtil de final del segle XIX, davant de l'Estada de Juvinyà.

Paperinaires, es va clausurar el bar Cal Rei per un temps, va haver-hi aldarulls amb les forces d'ordre públic, se celebraven mitings exaltats, es van processar persones per insultar els esquiroles, es van imposar multes i algunes famílies van haver de deixar el poble. Un cop el govern va decretar l'obligatorietat de les vuit hores, els empresaris es van declarar en locaut i van tancar les fàbriques. Un cop es va calmar tot es van acomiadar alguns obrers i alguns altres van quedar considerats com a esquiroles. Fins al punt que una casa propietat de la fàbrica Torras i que disposava dels avenços de l'època (cuina econòmica, sanitaris i habitacions més amples) durant molt temps va ser coneguda com a *ca l'Esquirolet*. La vaga de 1919 va dividir els veïns i va

augmentar les rancúnies entre les famílies obreres i la patronal i els seus acòlits.

El sindicat d'Oficis Varis de Sant Joan va organitzar la vaga i va reforçar la seva influència al poble i el seu protagonisme a Catalunya fins al punt que va estar present al congrés que la CNT va celebrar el desembre de 1919.

Les vagues van continuar, però, per sectors, com la que l'any 1923 van protagonitzar els treballadors de les pedreres. Amb l'arribada de la dictadura de Primo de Rivera es van il·legalitzar els sindicats. Tanmateix i, malgrat la seva clandestinitat, els seus membres van continuar reunint-se en el que ja en moltes cases era una tradició familiar seguida per generacions.

LA SANITAT I LA GERMANDAT DE SOCORS MUTUS

17

L'any 1973 l'edifici de Ràdio era el centre Primàri de Sanitat.

46

L'any 1889, Sant Joan les Fonts ja tenia una Societat de Socors Mutus ben assentada. En aquell moment portava el nom de Santa Llúcia, i tenia com a socis la major part de famílies obreres del poble.

Més tard, la Germandat de Santa Llúcia va desaparèixer i se'n varen formar d'altres, com ara *La Benéfica Sanjuanense*, *La Solidaria San Juan las Fonts*, o *la Unión Catalana Sanjuanense*. Tot i això, encara que van arribar a coexistir almenys dues associacions, n'hi va haver sempre una de capdaventera que tenia la major part dels habitants com a socis.

Els anys vint i trenta, quan els treballadors estaven malalts

rebieu dues pessetes diàries de la Germandat. La quota de soci era de dues pessetes al mes. Val a dir que l'any 1922 el sou diari d'un home oscil·lava entre les cinc i les set pessetes, mentre que les dones cobraven de tres pessetes i mitja a quatre.

La seu de la Germandat estava en un pis del carrer Sant Antoni. En els seus darrers temps va estar on ara hi ha la verduleria Garrido, al costat del Bar Restaurant Falguera.

El dia de Pasqua Florida se celebrava la festa de la Germandat, i es feia ofici solemne a l'Església Monacal. Allí entrava el president de l'entitat, portant el penó, acompanyat de banda de

música i seguit dels associats. La festa era completa i constava de ball, sardanes i concert.

La comissió de la festa estava formada per dos fadrins i dos casats que se substituïen cada any. L'aparició de la Seguretat Social, els anys cinquanta, va acabar amb la Germandat. Ara, encara n'ha quedat un penó, datat el 1926 i que abans havia estat el penó d'una societat coral.

A final del segle XIX, la sanitat era regida per una junta que era

escollida per l'Ajuntament i era presidida pel metge. La Junta de Sanitat tenia la funció de vigilar l'estat dels aliments que es comercialitzaven, la salubritat dels carrers i dels habitatges, la previsió d'epidèmies i tot el referent a la salut pública.

En aquell context, el metge era una figura de màxima importància, perquè era qui feia l'informe mèdic dels quintos, i aquell temps molta gent no tornava del servei militar, fos per les guerres colonials, per les infermetats d'ultramar o per la pròpia duresa del servei a la península.

L'any 1898 el metge era Ramon Salvatella, que va romandre molt temps al poble. Durant molt temps, el sistema funcionava amb dos galens: un es cuidava del nucli urbà, gairebé sempre el més antic, i l'altre es desplaçava a cavall per la rodalia.

Durant la Guerra Civil (1936-1939), Sant Joan va estar un temps sense metge i ja en temps de pau va venir el doctor August Riera Siossia, que va tenir domicili i consulta, durant molt de temps, en l'edifici que ara ocupa Ràdio Sant Joan. Poc temps després, l'any 1940 es va establir el doctor Llorenç Olives Passoles, que des de Sant Joan les Fonts feia de metge de la Vall de Bianya.

L'oficina de la societat de Socors Mutus estava situada en l'edifici de l'esquerra.

Després de molt temps al poble, el doctor Riera va marxar a exercir l'especialitat de ginecologia a Olot, i el doctor Olives va morir. En aquell moment, ja els anys setanta, va venir el doctor

Antoni Herrero, que es va instal·lar en un dels pisos de davant del garatge Roca, coneguts popularment com als "pisos de xocolata". Abans d'acabar la dècada, aquest metge va marxar a Salt, on va exercir d'odontòleg.

El testimoni més visible de la Germandat és aquest penó que resta a l'Ajuntament.

L'any 1971 va arribar el doctor Francisco Arcos, i un temps més tard el doctor Ubaldo Gómez. L'any 1978, essent alcalde Jordi Sucarrats, es va construir el consultori mèdic, on s'atenien els veïns de Sant Joan i la Vall de Bianya. Hi treballaven dos metges, una comadrona, una podòloga i una administrativa. L'any 1994, la Generalitat va aprovar la creació de l'Àrea Bàsica de Salut de Sant Joan les Fonts, la qual va ser inaugurada l'any 1997, i depèn directament de l'Hospital d'Olot. Va ser la segona a la comarca, després de la de Besalú, inaugurada el 1992.

L'ASSOCIACIONISME

18

48

Les primeres associacions que va tenir Sant Joan van ser els gremis agrícoles, propers a l'església, que van convertir-se en sindicats. Més tard van venir les Societats de Socors Mutus i Mutualitats d'Estalvis; després el Sindicat d'Oficis Varis, la cooperativa i l'Associació de Plomistes.

El 31 de gener de 1900, els membres de la coral *Progreso Sanjuanense* van enfilarse a la serra de Vivers i van rebre el primer sol del segle XX, que va sorgir de l'Alta Garrotxa amb els seus cants.

En una relació de l'any 1922 s'hi exposaven aquestes entitats: *Cooperativa de Consumo Sanjuanense*, *Sociedad de*

Socorros Mutuos la Benéfica Sanjuanense, *La Protectora de los animales de cerda San Antonio de Begudà*, *La sociedad de Socorros para los animales bovinos San Gerardo de San Juan las Fonts*, *Ahorro Infantil Mutualidad Escolar de Niños de San Juan las Fonts*, *La sociedad Coral Progreso Sanjuanense*, *Sindicato de Oficios Varios de Begudà*, *San Juan las Fonts y la Canya*, *La Protectora Sociedad de encargados y personal de oficina de Begudà y Vall de Bianya*, *Ateneo Obrero Benefico Informativo*, *Juventud Unión Republicana*.

A final de la dècada dels 20 van sorgir les primeres associacions sense caràcter religiós, econòmic, ni polític: eren les

El 1956 es va reobrir la Cooperativa de Consum i se'n van repartir títols.

associacions esportives i teatrals. L'organització cultural amb més èxit va ser l'associació *Juventut i Art*, que representava obres teatrals. Aquesta entitat tenia com a actor i director Josep Maria Gratacós. El seu representant era Mario Boada i el sotsdirector, Francesc Roig. En les seves primeres temptatives tenia 12 persones, les quals, amb l'èxit de les representacions, es van anar augmentant. *Juventut i Art* es finançava a través dels diners de finestreta. Tot i que les obres no tenien una periodicitat constant i l'entrada valia una pesseta, les representacions gairebé sempre omplien la sala. També hi havia una entitat teatral vinculada a la Parròquia formada

només per noies. Aquestes joves van interpretar obres al poble i, també, a Sarrià de Ter, Peralada, les Preses, Olot i Breda. Una altra associació religiosa eren les *Filles de Maria*, les quals condicionaven el temple i cantaven en els oficis.

Com a organització lúdica i divertida existia la *Penya Barretina*, la qual va editar dos números de la revista satírica *Brams d'Ase*. Els membres d'aquesta entitat acudien a les principals festes de les comarques gironines, amb tartana. Pel camí, fent parades als hostals i bevent de les garrafes i bótes de cuir que portaven.

Pel que fa als esports hi havia la *Unió Deportiva Sanjuanense*, que es dedicava al futbol i a organitzar alguna cursa ciclista. Dins l'àmbit

El teatre femení va durar una colla d'anys al poble, sempre lligat a associacions religioses.

Les festes obreres eren un punt de trobada per associar-se. Noies en un dinar de camp els anys 30.

cultural i de formació infantil, el *Casal Republicà* organitzava classes de dibuix i música per a mainada i joves. Finalment existia el *Centre Obrer*, vinculat

al Sindicat, que organitzava sardanes, conferències i altres actes, encaminats a la busca de prosèlits. Després de la guerra, les entitats es van dissoldre o es varen transformar. Les noies van continuar fent teatre, a través del *Casal Parroquial*. Alguns membres de Joventut i Art van formar el grup musical *Les Penques*, l'*Associació de Plomistes* va continuar amb la seva tasca de sempre i la *Unió Deportiva Sanjuanense* també. L'any 1956 es va reobrir la *Cooperativa de Consum*, amb una gran acceptació, i els anys seixanta es van iniciar els canvis econòmics que han anat transformant els hàbits i, també, les associacions.

L'ESCOLA PÚBLICA

19

Inauguració de l'Escola Castanyer.

50

A l'arxiu municipal hi ha una nota que correspon a l'any 1872 en què el Govern Civil destina Justina Pasqual com a mestra de nens del municipi de Begudà. El Govern Civil insta l'Ajuntament que pagui a la mestra de primera ensenyança del poble les vint-i-set mensualitats que li deu. El 1893 una altra nota del mateix estament dóna constància que Anna Vila és la mestra de "La Escuela Pública de Niños de Begudà". A l'arxiu, també, hi ha alguns documents, en què la mestra del poble convida les autoritats a visitar exposicions anuals de treballs dels alumnes. Com a mestres figuren entre els anys 1883 i 1884 Isidre Berga i Rafel Soler. Llorenç Cufí ensenyava al poble

l'any 1903. Aquest home va deixar molt bon record entre els seus alumnes i els seus pares –com ho indica el fet que li dediquessin un carrer durant la II República. L'escola, llavors, era on fins fa poc hi havia la botiga de can Noguera, al carrer Major de Santa Magdalena nº 13. Allí va ensenyar, pràcticament tota la dècada dels vint, Policarp Cabalar.

Segons els seus exalumnes era un senyor molt recte i un excel·lent ensenyant, i posen com a mostra les excel·lents col·locacions professionals que van aconseguir els seus alumnes. Policarpo Cabalar va participar en la vida pública i va ser regidor. A final de la dècada dels 20, l'escola es va traslladar

a l'edifici on ara hi ha l'Ajuntament. Allí va ensenyar Arseni Gisbert; un altre ensenyant reconegut, el qual destacava per la seva religiositat.

En la dècada dels 30 van ensenyar dues mestres. Joan Muntada, que va fer possible el Casal d'Avis i la biblioteca Francesc Caula, les passejava amb un dels primers cotxes Opel que va haver-hi al poble. Els alumnes joves les dedicaven cançons. Tanmateix, va venir la guerra quan feia de mestre el senyor Costa, que va passar dificultats i anà al front. A mitja guerra les escoles es van

traslladar als locals adjacents a l'església on hi havia hagut l'escola de Sant Lluís Gonzaga; allí ensenyava, com podia, una jove mestra olotina.

El senyor Costa va sobreviure al conflicte i el 1944 continuava ensenyant en el poble. Després va venir un germà del senyor Olmo i més tard va arribar aquest mestre i la seva dona, Adela, també mestra. Olmo va regir l'escola fins al 1966 i va compartir l'ensenyança amb d'altres mestres.

El 1967 van ensenyar els mestres Amat las Heras i Silvestre Oliveras, i el 1968 van arribar Albert Nonell i Josep Martínez. Al cap de poc temps, Nonell es va casar amb una mestra, Immaculada Sánchez, i van arribar Maria Navarra i Pilar Canyada.

Durant el mandat de Jaume Coderch als primers setanta es va fundar l'Escola Castanyer i van venir molts més mestres, entre ells Joan Esquena i Carme Nogué. Ara l'escola està dirigida per Pilar Canyada i el mestre més antic és el senyor Albert Nonell.

En els darrers temps, l'Escola Castanyer ha obtingut diversos guardons de la Generalitat que la defineixen com a centre modèlic. De fet, aquesta escola ara té entre 13 i 14 ensenyants i el poble té uns dos mil vuit-

Parlaments en la inauguració de l'Escola Castanyer.

cents habitants. Aquest fet contrasta amb la circumstància que en èpoques com els anys seixanta i setanta, en què Sant Joan tenia quasi tres mil habitants i s'estava en ple "Baby Boom", l'escola, llavors Nacional

Graduada Mixta, tenia uns quatre o cinc mestres. En deixar les Germanes de la Mare del Diví Pastor la seva escola de Pàrvuls el 1993, l'Escola Castanyer ha quedat com a únic centre d'ensenyament del poble.

51

Alumnes de la Escuela Nacional Graduada Mixta l'any 1966.

L'ESCOLA PRIVADA

20

Alumnes del col·legi Sant Lluís Gonzaga l'any 1924.

- 1 -Lluís.
- 2 -Francesc Guardiola Torras.
- 3 -Antoni Torrent Coderch.
- 4 -Arseni Xiqués Devesa.
- 5 -Eduard Vila Juvinyà.
- 6 -Josep Badosa Sala.
- 7 -Amadeu Juvinyà Bassagañas.
- 8 -Josep Maria Quintana Fageda.
- 9 -Fermí Mayola Juncà.
- 10 -Lluís Vilanova Bartrina.
- 11 -Pere Ros Vilanova.
- 12 -Josep Roura Agustí.
- 13 -Manel Cabrafiga Viguet.

52

Les Germanes Caputxines de la Mare del Diví Pastor van arribar l'any 1891 i, en un principi, es van establir a Can Bo Vell.

En concret, el 15 de setembre del 1891, el Bisbe de Girona va rebre una carta que deia "*Mi venerable Prelado: la instalación de las hermanas se verificó el dia 13 según estaba anunciado, gracias a Dios...*" La nota significava que s'havia fundat el Col·legi de les Germanes Caputxines del Diví Pastor, amb l'objectiu de fer que les nenes de Sant Joan i rodalies tinguessin un lloc on rebre formació segons els plantejaments morals i ètics de l'Església Catòlica.

Aquell assentament va ser possible gràcies al frare caputxí

Josep Tous i Soler, conegut, també, com a frare Josep d'Igualada, un exclaustrat senzill i dinàmic que es dedicava a tasques parroquials.

Quan va estar construït el centre escola-convent que el Bisbat va aixecar al costat de l'església parroquial, les germanes van traslladar-s'hi. Allí van passar la major part del temps que van romandre a Sant Joan.

Algunes de les germanes d'abans de la guerra eren la mare Berta, les germanes Gelavert, Maria Tovella, i mare Encarnació. Aquesta darrera va quedar en la memòria del poble perquè a causa d'un vot havia de portar una corona de flors sobre la testa tot el dia.

En els anys 20 i 30, les germanes ensenyaven cultura general, labors, piano, pintura, repussats i altres matèries. Val a dir que les classes especials es pagaven a part. Quan va arribar la guerra, el convent va ser saquejat i, més tard, utilitzat per acollir refugiats

que fugien de les zones de primera línia. Un cop acabat el conflicte van reprendre la seva activitat. A final dels anys seixanta van introduir el bàsquet femení al poble.

A principi del setanta, van deixar d'impartir estudis de primària, ingress al batxillerat i comerç i van limitar-se als parvulets.

L'any 1991, les Germanes van commemorar el centenari de la seva arribada al poble. Van organitzar un seguit d'actes, els quals varen culminar amb una

Els petits de l'Escola de la Mare del Diví Pastor els anys quaranta.

L'escola dels capellans

Els germans de la Salle varen arribar a Sant Joan els primers anys del segle XX. Arran de la política laicista del govern francès, a començament del segle XX, molts religiosos francesos van traslladar-se a Espanya. Un exemple en són el freres d'Encalcat que van romandre 21 anys a Besalú.

A Sant Joan els freres francesos, amb col·laboració amb d'altres del país, van fundar l'escola de Sant Lluís Gonzaga, que estava situada al petit edifici que fa de seu parroquial al costat del pati del Col·legi Castanyer. L'Escola Sant Lluís Gonzaga va publicar dos números de la revista *L'Estalvi* l'any 1908.

L'any 1914 el govern francès, a causa de la Primera Guerra Mundial, es va mostrar més tolerant amb els religiosos i la major part dels que n'havien marxat van tornar-hi. La

major part d'ells van traslladar-se al front de guerra a cuidar ferits i, si venia al cas, a combatre. Els germans francesos de Sant Joan també van marxar.

Tanmateix, l'escola que varen fundar va continuar a mans del rector i dels seus ajudants. Primer se'n va fer càrrec mossèn Honorat Viñolas i més tard el director va ser mossèn Joaquim Dalmau. Va substituir-lo mossèn Josep Dorca i els seus vicaris Amadeu Capella i Josep Cassasses. Aquests dos religiosos eren originaris de Montcada i van ser assassinats durant la guerra. Un cop acabada la guerra el col·legi no va reobrir les portes.

El poble coneixia aquest centre, popularment, com a escola dels capellans i en reconeixia la qualitat de les ensenyances que s'hi impartien.

Missa oficiada pel Bisbe de Girona.

Això no obstant, dos anys després arran de la reforma educativa que permet l'acceptació de nens de tres anys als centres públics, les germanes van haver de marxar, davant la consternació de tot el poble. Abans es va celebrar un acte de comiat, al qual van assistir dues-centes vint-i-una persones.

D'elles n'ha quedat el col·legi convent, on hi ha la Guarderia Municipal, i el *Balla-Balla*, dansa que, amb lletra de Blandina Coderch i música de Miquel Sitjar, és ballada pels més petits a la Plaça Major.

FRANCESC CAULA

21

Caula en edat avançada. Dibuix de Josep Oliveras.

54

Francesc Caula i Vegas va néixer a Osuna el 1887 i va morir a Barcelona l'any 1973. Membre de la família Caula, va romandre una bona part de la seva vida a Sant Joan les Fonts, on va participar de la vida pública fins al punt que va ser regidor i alcalde (1927) a la dècada dels vint. Al llarg de la seva vida va defensar, aferrissadament, tota referència històrica i patrimonial que hi hagués al poble, defensant l'ermita de Sant Sebastià, que al final va ser enderrocada l'any 1934.

Això no obstant, el seu principal merit és ser l'autor de la història del poble, d'una manera completa, detallada i precisa.

Caula era un propietari rural amb estudis de dret que va dedicar-se a estudiar els arxius de les cases de pagès del municipi, l'arxiu parroquial, l'arxiu municipal i es va desplaçar a l'Arxiu de la Corona d'Aragó on va estudiar tot el que va trobar referent a Sant Joan les Fonts i altres localitats de la comarca.

Amb una formació envejable es va dedicar a dibuixar les masies i els seus elements més destacables, alhora que va dibuixar els monuments del poble i la comarca, descobrint-ne les formes arquitectòniques. El resultat va ser una obra de gran qualitat.

L'any 1930, en efecte, va publicar la seva obra cabdal

Les Parròquies i Comuns de Santa Eulàlia de Begudà i Sant Joan les Fonts, il·lustrada per ell mateix. En aquest llibre de 205 pàgines es recull tota la història del municipi de Sant Joan les Fonts, amb un detall extrem. A més d'aquest llibre, Caula va col·laborar en diverses publicacions periòdiques com ara la revista olotina *El Deber* i en d'altres d'especialitzades d'àmbit català. Poc abans de la Guerra Civil va publicar *El Règim Senyorial a Olot*, una obra molt completa, que va provocar una important polèmica quan es va decidir el primer premi del Patronat d'Estudis Històrics d'Olot.

A la dècada dels vuitanta, l'entitat Amics de Sant Joan les

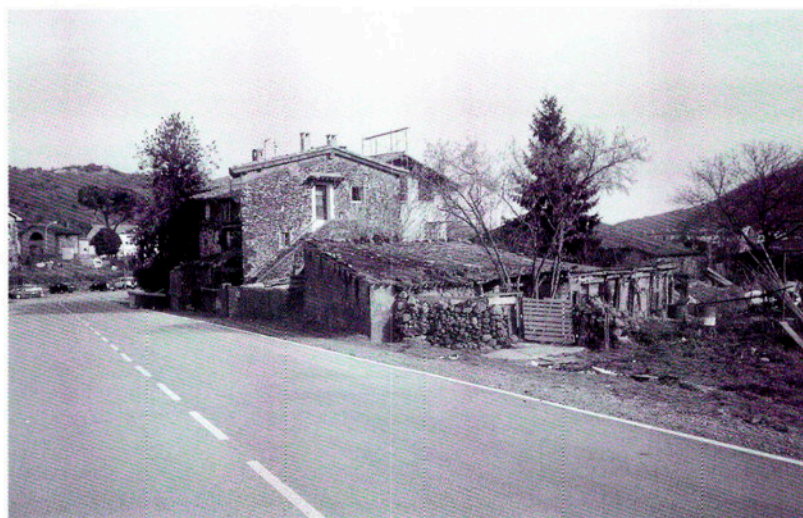
Fonts va decidir publicar la seva obra completa, cosa que s'ha anat fent amb diversos volums.

Quan es va fer la biblioteca pública del poble l'any 1984, l'Ajuntament va aprovar posar-li el nom de Francesc Caula, i el 1987, amb motiu del centenari del seu naixement, l'Ajuntament i els Amics de Sant Joan van dedicar un monòlit a la seva memòria, el qual està situat a l'entrada de les Galeries Cisteller, i van publicar un opuscle amb un recull dels seus articles.

En la seva vida pública, quan no formava part de l'Ajuntament, era una persona a la qual es

Inauguració del monòlit dedicat a Caula a l'any 1987.

El mas Pere Caula és la casa pairal de la família Caula i on Francesc Caula va escriure gran part de la seva obra.

consultaven les coses relacionades amb la història. Així que, després d'estudiar-ho detingudament, va elaborar l'escut municipal. Va aconsellar les millors dates per a la Festa Major, i sempre va col·laborar en tot i amb tothom. De tal manera que va arribar a fer classes de dibuix al Casal Republicà als adolescents del poble. Quan va ostentar càrrecs els va portar amb una honestat extrema, fins al punt que quan ho va creure convenient va dimitir.

Francesc Caula va ser molt estimat en vida i ha estat molt recordat un cop mort, i és que el seu treball i la seva personalitat s'ho mereixen.

LA FESTA MAJOR

22

56

Fins fa poc, Sant Joan les Fonts celebrava la festa major cada primer diumenge d'agost. De fet, l'any 1921 es va decidir aquesta data perquè, quan la festivitat de Sant Joan queia entre setmana, les fàbriques s'havien d'aturar i a més els pagesos estaven en plena feina del segar.

Aquesta decisió es va prendre en una reunió de veïns en què estava present Francesc Caula, i ell va proposar de celebrar-la el primer diumenge d'agost, dies abans o després de la Invenció del cos de Sant Esteve. Caula, abans de dir res, va consultar-ho amb les autoritats eclesiàstiques i li van donar el vist-i-plau. L'historiador va demostrar amb documents de l'arxiu que Sant

El tir al plat era un dels plats forts de la festa.

Esteve és tant patró del poble com Sant Joan Baptista. Un cop l'Ajuntament va tenir constància de la decisió dels veïns, va organitzar una reunió amb els comerciants. La va presidir l'alcalde Miquel Torras, que era el director de la fàbrica Torras. Van assistir-hi Domingo Espadaler (cafeter), Joan Rubio (cafeter i ferrer), Joan Batchelli (cafeter), Senén Masoliver (botiguer), Joan Montada (transportista, botiguer i empresari picapedrer), Josep Cos (botiguer), Pere Massó (cafeter), Ramon Gelis (carnisser) i Domingo Coderch (carnisser i empresari del cinema). Tots ells van estar d'acord amb el canvi de dates, i d'una manera consensuada la festa va passar a celebrar-se el primer diumenge d'agost.

L'any 1922 la festa ja es va celebrar el primer diumenge d'agost i així va continuar fins a l'arribada del primer ajuntament de Convergència i Unió, el qual, basant-se en el fet que en la primera setmana d'agost es fan vacances, va decidir, amb un referèndum amb poca participació, tornar la festa a la diada de Sant Joan. I, ara, Sant Joan celebra el Roser a final d'abril i la Festa Major a final de juny.

En les albaides de les festes majors dels anys 20 i 30, els santjoanencs s'aixecaven, s'empolainaven de valent i,

després, sortien al carrer a lluir els seus millors vestits. Amb ells es barrejaven els pagesos de Castellar de la Muntanya, la Vall del Bac, Capsec, Llocalou, Begudà... que arribaven pels camins i carreteres comarcals damunt de cavalls, mules, i borriquets. De la Canya, Olot i Castellfollit arribaven nois amb bicicletes i, també, grups de noietes a peu. L'autocar de can Minguet baixava famílies ben mudades que venien a celebrar la festa a casa d'algun familiar. A la vora del cotxe de línia tot eren petons i abraçades. A poc a poc, al costat de l'actual escorxador s'improvisaven dipòsits de bicicletes que eren vigilats per grups de nens que, ben mudats, corrien i jugaven entremig dels vehicles.

Les campanes tritllejaven anunciant l'ofici. Llavors els pagesos estacaven els mulats a les anelles de davant de can Perecuc, can Gelis, can Senén, can Muntada, can Brunsó. Allí arribava la corporació municipal acompanyada de banda de música. Acabat l'ofici tothom seguia el passant: tot davant els membres de l'Ajuntament, després la banda i darrera una munió de gent, encapçalada per grups de nens que imitaven els músics amb exageració. Un cop a la Plaça es feien sardanes i després tothom a dinar. Molta gent de fora es quedava a cal Senén, can Muntada o al

Els gegants es van batejar a l'Estada de Juvinyà en temps de la regidoria de Cultura de Jordi Rubio.

Casinet. La major part, però, menjaven en alguna casa de familiars o amics.

Després de l'àpat, els homes solters i els nois anaven al cafè i les famílies al concert que es feia a la Plaça. Després del concert els nens anaven amb els seus pares o sols a les barques o als cavallets que voltaven gràcies a la força d'un ase.

Mimi Badosa ha estat la pubilla que ha representat millor Sant Joan les Fonts, ja que va arribar a pubilla de Catalunya.

Llavors, mentre en algun establiment es feia ball de tarda, en altres oferien espectacles. El ball de nit era a ca l'Oriol, on les noies, acompanyades de les mares, voltaven la sala i els nois esperaven el moment oportú per anar-les a buscar. A la barra servien cervesa amb gasosa i copes de licor. Com que no hi havia el costum d'escollir una púbilla es triava una miss. Les noies que van tenir la sort d'ostentar el títol de Miss Sant Joan van ser Josefina Colomer i Consol Planagumà. Els van donar una banda amb els colors de la República i un vestit de nit.

D'aquella època els més grans recorden que l'ànima de les comissions era Ramon Vilar i Masoliver, conegut com a Xuti. Va morir al front l'any 1938, i no se sap on reposa el seu cos. Va ser qui va fer possible la primera Festa Major amb envelat al poble, l'any 1935.

BARRIS, CARRERS I LES SEVES CELEBRACIONS

23

Ni la pluja pot desanimar els veïns del carrer Sant Antoni a fer el tradicional rosari d'abans de la festa del carrer.

58

La festa més antiga que se celebra al poble a començament del segle XX era la de Sant Sebastià i recordava la terrible pesta negra o foc de Sant Antoni que tant de mal va causar en la Catalunya del segle XV.

Per tal d'agrair la finalització de l'epidèmia els santjoanencs van erigir la capelleta de Sant Sebastià, un petit temple situat a l'entrada de l'Avinguda Rafel Torras. La gent de Sant Joan va complir el vot any rera any fins que a la dècada dels trenta, i amb el permís de la Generalitat Republicana, l'Ajuntament va decidir d'enderrocar-la, per permetre el pas dels camions que es dirigien a l'antiga fàbrica Torras. El temple acollia

l'excel·lent retaule gòtic dedicat a Sant Sebastià, el qual va ser traslladat a l'església monacal i després de la Guerra Civil al Museu Diocesà de Girona.

Francesc Caula va criticar durament l'enderroc i va escriure: *"el comú dels veïns va decidir erigir-la en agraïment al sant i els seus successors la van arrassar sense substituir-la i van deixar de complir una prometensa, respectada per moltíssimes generacions"*.

En temps del frare Pere de Mena, penúltim prior que va residir al monestir de Sant Joan, es va intentar fundar a l'església parroquial una confraria del Roser, devoció molt estesa després del triomf naval de

Lepant l'any 1571. Per això, el prior va encarregar un retaule que havia de presidir l'altar de la Verge. Aquest retaule, datat el 1583, és el del Roser, que va ser traslladat, també, a Girona. Un cop obtingut el permís de fundació de la confraria el 1588, es va començar a celebrar la Festa del Roser, que es ve celebrant d'aleshores ençà, cada segon diumenge després de Pasqua de Resurrecció. És la festa més antiga que perdura.

L'altra festa de temps antics és la de Sant Abdó i Sant Senén que tenia lloc cada 30 de juliol i era la festa patronal dels pagesos.

Als anys vint es van posar noms als carrers del primer nucli urbà de Sant Joan, que es va estendre durant tot el segle XIX. Prenent com a punt els antics edificis, les cases es van aixecar com bolets, en el que és els voltants de l'Estada Juvinyà, el Pont Medieval i la Plaça Major. En els primers anys 20 del segle següent, es van posar noms de sants als carrers del poble. Així el carrers Església, Juvinyà, Coca i Plaça van passar a dir-se Santa Magdalena, Major de Santa Magdalena i Sant Antoni, i a celebrar les seves festes. Per la seva part els veïns de la masia de Castanyer també van celebrar la seva festa.

La festa de Sant Antoni se celebra cada 13 de juny, gràcies a Catalina Bofill, que va recuperar-la a principi dels 90,

Les Missions van ser les celebracions religioses que es van celebrar amb més èmfasi els anys seixanta.

després de moltes dècades sense fer-se. Quan aquest carrer estava en plena vitalitat, en els anys trenta, s'engalanava amb banderetes, fetes amb paper de la fàbrica Torras i retallades a la guillotina en un taller del carrer Major de Santa Magdalena, conegut com a ca les Paperinaires. A vegades, els veïns enramaven el carrer i en una ocasió van fer un arc de boix davant la botiga de cal Senén.

És costum de celebrar un rosari, la vigília de la festa, davant de la capella situada davant de cal Carnicer nou. Abans, hi havia ofici solemne i sardanes en el carrer o a l'era de can Brunsó, concert a la tarda al cafè de can Periquet i ball de tarda i nit, també, a can Periquet. Ara, només es fan sardanes o una cantada d'havaneres a la nit.

La festa del carrer Sant Pere, era el 29 de juny i consistia, més o menys, en un programa d'actes similar a Sant Antoni. Per Sant Joan se celebrava la festa del carrer amb aquest nom. Ara porta el de carrer Rafel Torras.

El 22 de juliol arribava la festa del carrer de Santa Magdalena. Es ballaven sardanes davant de la capella de la santa, situada davant de can Portabella, llavors sabateria de Josep Portabella. Tots els balls es feien

Any rera any, el grup la Maranya organitza la cavalcada dels Reis d'Orient.

a cal Rei, bar fundat el 1919 per Pere Massó, en Pere de cal Rei. Tots els balls es feien en aquest bar, on feien de cafeteres Mercè Vilanova i la seva noia Maria.

El 16 d'agost, les famílies que residien al barri de Castanyer celebraven la seva festa, la qual consistia en un animat ball, amenitzat per un acordionista a l'era de la masia. La colònia de la Sebastiana també celebrava festa i n'eren famosos els balls, amenitzats amb manubri, a l'era de la Canova.

Ara, es ve celebrant la festa del nou barri dels Torrents, que engloba tots els habitatges que estan sota la muntanya d'Aiguaneagra a sol ixent del Torrent. Aquesta festa consisteix en un sopar popular i un animat ball.

EL COMERÇ

24

El carrer de Sant Antoni els anys 30 estava ple d'activitat.

60

La vida comercial de Sant Joan va arribar a una vitalitat màxima en la dècada dels trenta i es va anar conservant fins a la dècada dels setanta. En els darrers anys del segle vint han tancat alguns comerços. Abans estaven més concentrats perquè a cada porta hi havia un establiment: carnisseries, queviures, llauners, drapaires, hostalers, sastres i d'altres.

Algunes d'aquelles botigues tenien transport propi, i amb la seva tartana i després amb el seu automòbil, a cal Senén i can Muntada anaven a Figueres a buscar la fruita fresca que sortia de la plana de l'Empordà. Aquests dos establiments que també feien d'hostal estaven situats a l'entrada del carrer Sant

Antoni, el més comercial del poble, seguit pel de Santa Magdalena. Cal Senén va tancar el 1998 i a can Muntada ara hi ha la ferreteria Anna.

A la Plaça Major hi havia el bar can Casica, els anys 30, regit per la família Batchelli. Abans que el tiessin a terra a final dels anys 60, s'hi podien llegir les quatre plaques amb els noms que havia tingut la plaça: La primera placa deia *Plaza de la Constitución*, la segona *Plaza de Alfonso XIII*, la tercera *Plaza de la República* i la quarta *Plaza del Generalísimo*. Ara se'n diu Plaça Major i el rètol està col·locat en un altre edifici. A l'altre extrem del carrer hi havia una petita fàbrica de vetes, el propietari de la qual es deia Xipell. La segona botiga era can

Canadel, i hi venien de tot: roba fets, terrissa, colònia. La propietària era la Carmeta. La seva filla Dolors Noguera la va succeir. Aquest establiment es va traslladar al carrer Major de Santa Magdalena i va funcionar fins a final de la dècada del vuitanta. La tercera era una espardenyeria, situada al carrer Sant Antoni, 1. Hi venien espardenyeres i llibres vells. En deien can Bianya a causa de l'origen del seu propietari, Amadeu Canal. L'any 1943, Salvador Valeri hi va muntar la primera llibreria del poble, i la va continuar el seu germà, Miquel Valeri. Aquest establiment es va traslladar al carrer Santa Magdalena, 24, l'any 1975, fins que va tancar el febrer del 2000.

També hi havia ca la Fustera, un establiment de queviures molt organitzat, el propietari de la qual era Víctor Garfella, casat amb la pupilla d'un fuster, la qual va donar nom a l'establiment. Víctor Garfella va ser membre del primer Ajuntament de la República, format sobretot per comerciants membres d'Esquerra Republicana de Catalunya.

Al número 7 hi havia un taller d'eines de cuina, propietat d'en Pepet i l'Angeleta Torras, els quals feien ansats amb llaunes de conserva usades. També hi havia la carnisseria Pere Cuc, mot que ve de Pere Coca, pare de Sabina Coca, qui va fundar-la el 1880. Sabina Coca, per donar més sortida als seus productes, va fundar una fonda. Més tard, la carnisseria va passar al carrer de Santa Magdalena, 28, on l'actual representant de la família Miquel Coderch hi ha ubicat un establiment de plats cuinats i *catering*. En el número 4 de Sant Antoni, va haver-hi el cinema Catalunya i la botiga de vins i queviures Macias.

On durant molt de temps va haver-hi la sabateria d'en Rafel Sabater, hi havia un forn de pa, propietat d'en Feliu flequer. També existia la botiga de can Lel, perruqueria en els anys 20, als trenta botiga de queviures i llamins, als 70 banc i ara bar. Davant de can Lel, cal Carnisser nou de la família Gelis, fundada

A la dècada dels 20, la gent omplia els carrers i els establiments.

als anys 20 i encara en funcionament a través de la família Bonfill.

L'actual Escola de Belles Arts, del 1928 fins al 1988 va fer de seu de l'Ajuntament. Al seu costat hi havia la botiga de queviures i roba de ca la Paula i més tard la Cooperativa. Davant de l'Ajuntament hi havia la ferreria de Joan Rubio, que també era el propietari del desaparegut bar can Periquet, ara magatzem de llauneria. Aquest bar havia estat la seu de la *Unión Deportiva Sanjuanense*. El número 13 acollia la barberia de can Mayola. Havien arribat a funcionar cinc barberies, amb treballadors, una de les quals era al carrer Santa Magdalena, 24, propietat de la família Berga. Va funcionar fins a la dècada dels seixanta. La de la placeta del carrer Santa Magdalena, la de Antoni Rubio, Ton Barber, a través de diferents propietaris va arribar fins als 90. Al carrer Santa Magdalena també hi havia la botiga de queviures de la família Macias, que després es van dedicar al metall; la fleca i la

botiga de roba de la família Camps, el bar de ca l'Oriol, l'hostal i botiga de queviures ca la Xica, la botiga de queviures Vila, i d'altres.

D'aquella munió d'establiments n'han quedat la confiteria Domènech, la ferreteria Anna, la carnisseria Bonfill, la botiga de Queviures i Roba Guardiola, el forn de pa Vidal, la botiga de queviures de ca la Rosa, la botiga de queviures de ca la Mercè, dues perruqueries, i un establiment de confecció de cortinatges.

En els anys seixanta comerciants i veïns s'ajuntaven per fer la catifa del dia de Corpus.

EL TRANSPORT

25

A. T. V. — 693 - SAN JUAN las FONTS, Vista general

Un carruatge surt de Sant Joan per l'antiga carretera d'Olot, la qual resseguia el Fluvià, que la va destruir en l'aiguat de 1940.

62

En el llistat de contribucions del l'any 1882 només figuren tres carruatges censats a la Canya de Baix i dos a Sant Joan les Fonts. Aquests darrers són els de Joan Capdevila, amo del Molí Fondo i Joan Torras, responsable de la paperera Torras. Ambdós estaven destinats a transports propis de la fàbrica. Sens dubte hi havia més carruatges com els que devien tenir les famílies Torras i Capdevila per ús personal i els d'ús agrícola, però no estaven censats.

Se sap que a començament de segle un tal Quelot, de nom Cos, es dedicava a transport de viatgers i a fer encàrrers, amb un horari establert, entre

Sant Joan les Fonts, la Canya i Olot. Era l'ordinari del poble. Aquest home tenia una tartana i una euga, i les tancava en un local situat sota casa seva. Val a dir que ell vivia i tenia el seu local comercial al davant mateix de la fàbrica Capdevila i prop de la paperera Torras, al llavors carrer Església, després Sant Pere i ara Avinguda Rafel Torras.

Ell feia petits encàrrers per a aquestes fàbriques i després passava pels carrers principals, que llavors es deien Església, Plaça, Coca i Juvinyà. En Quelot entrava pels establiments i cridava "falta alguna cosa" i si faltava apuntava un pal en una pissarra i ho memoritzava

perquè era analfabet. Els problemes li venien més endavant a Olot quan havia fet menys encàrrers que no pas pels hi havia a la pissarra.

Cos va morir i va deixar el seu negoci al seu fill i a la viuda, que el van traspassar a

Domingo Espadalé, que fins al moment era propietari d'un petit cafè de 20 cèntims a la tassa, on també venia vi i queviures. Domingo Espadalé treballava a la fàbrica i el negoci el portava la seva dona, Leonor. Era l'any 1922. Espadalé va deixar el cafè i la fàbrica i es va dedicar, plenament, a la feina d'ordinari que havia anat fent en Quelot. Per això va comptar amb l'ajut dels seus dos fills, Esteve i Enric. Ben aviat els Minguet, com se'ls coneixia, van deixar la tracció animal i van comprar automòbils. Els anys trenta Transports Minguet disposava d'un parell de moderns autobusos i d'almenys dos

cotxes petits. Després de la guerra, i a causa de les circumstàncies, Transports Minguet es va dedicar al transport de mercaderies i va anar deixant el de viatgers. Als anys setanta, ja amb el nét de Domingo Espadalé al capdavant, va deixar Sant Joan per traslladar-se a una central de transports d'Olot, on s'ha convertit en una important casa de transports d'àmbit internacional.

A principi de segle Joan Muntada explotava el basalt de les pedreres del Buscarró i Fontfreda. Muntada venia les peces de basalt arreu de l'Estat i l'estranger, i havia de

Un carro travessa les passeres del Fluvià, en una època en què el temps no era tan important.

Un dels primers automòbils del poble al carrer Santa Magdalena.

transportar-les. Per això va crear una empresa de transport que en el temps de la tracció animal va arribar a tenir 33 cavalleries, disperses en quadres per la carretera, on els animals s'anaven rellevant. L'any 1924, l'empresa Muntada ja havia substituït la major part dels carruatges per camions.

LA BIBLIOTECA

26

Bibliotecaris de la Biblioteca Popular, en els anys 30. El jove Francesc Caula està assegut.

64

L'any 1928 va ser molt important per a Sant Joan les Fonts, ja que l'industrial Rafel Torras Juvinyà va dotar el poble amb una biblioteca. D'aquesta manera el poble va tenir el privilegi de ser un dels primers de Catalunya, que, amb les seves dimensions, disposava d'aquest equipament.

El 7 de juliol d'aquell any, Rafel Torras es va dirigir a l'Ajuntament d'aquesta manera:

Mogut per l'afecte que sempre vaig sentir cap aquest poble, on vaig néixer i del que tants records en guardo de la meva infantesa, tinc el propòsit de dotar-lo amb una biblioteca popular que sigui una extensió dels primers coneixements

adquirits a l'escola primària, el mateix científics que literaris, artístics, històrics, geogràfics, de lectura recreativa, excursionisme, folklore, descobriments moderns, etc. Sempre que estiguin escrits sota les regles de la més estricta moral i les bones ensenyances.

Segurament que el meu propi esforç no seria suficient per la finalitat que ansio, però crec que ha de ser fàcil d'arribar-hi si puc comptar amb la col·laboració de les autoritats locals.

Les bases exposen que l'Ajuntament ha de proporcionar un local, la creació d'un patronat, que els primers llibres els proporcionarà Rafel Torras i més tard el Patronat n'acordarà

l'admissió, que els mestres podran demanar-hi les obres que necessitin per a l'ensenyança; el Patronat seria el responsable de fer l'inventari dels llibres. Es podrien deixar llibres sempre que no sortissin del terme municipal. Es disposava, també, que hi hauria varies bibliotecàries, i que el Patronat establiria el reglament.

El catorze de juliol de 1928, a causa d'un acord de la Comissió Permanent, Rafel Torras deixava sense efecte aquesta instància. Tanmateix, el 17 de juliol el ple va aprovar tot el que demanava Rafel Torras.

La Biblioteca Popular es va inaugurar el 23 de setembre i l'Ajuntament va convidar-hi tot el poble. Els actes van consistir en una cercavila des de l'Ajuntament a la Parròquia, on va tenir lloc un Ofici Solemne. A la tornada es va beneir i obrir el nou equipament, i a la tarda les sardanes van cloure l'acte.

La Biblioteca Popular va funcionar molt bé, amb molts usuaris, situada a l'edifici que feia d'ajuntament i escola. Durant la guerra va entrar en desús i amb el desordre va perdre volums. Un cop acabada va funcionar com a biblioteca escolar, però sense préstec ni gairebé ús per part del mestres. Era un magatzem de llibres, on van anar a parar els del nou ideari polític. I finalment els darrers volums han anat a parar a un magatzem definitiu de llibres, situat al costat de l'Escola de Belles Arts. Ja ningú no pensava en biblioteques, quan un dels usuaris de la Biblioteca Popular va

Jordi Feu i Josep Granados entrevisten Joan Basté en un programa de ràdio Sant Joan retransmès des de la biblioteca Francesc Caula.

proporcionar a l'Ajuntament uns terrenys molt cèntrics per a la construcció d'una biblioteca i un casal d'avis. Aquest cop el benefactor va ser Joan Muntada, de la família de transportistes que havia explotat les pedreres del Buscarró i Fontfreda pels temps en què es va crear la Biblioteca Popular.

Gràcies a ell, el 14 de desembre de l'any 1985, la Biblioteca Francesc Caula va obrir les portes, com a culminació d'un projecte comú entre l'Ajuntament, la Generalitat i la Diputació de Girona. Aquesta biblioteca està integrada dintre la xarxa de biblioteques públiques de la Generalitat i disposa de secció d'adults, amb tota mena de llibres, classificats per matèries. Té una important col·lecció local, una secció de referència i una secció infantil. Com a serveis disposa d'Internet, lectura de sala, préstec de llibres, préstec interbibliotecari, desideràtum, reprografia i animació cultural. Actualment la biblioteca té més de 10.000 llibres registrats.

Carta del bibliotecari, Francesc Caula, adreçada a l'Ajuntament. Està datada el 9 de juny de 1930.

LA REPÚBLICA

27

Entrada de la bandera de la República al poble.

66

La Segona República va ser rebuda pels santjoanencs amb una alegria col·lectiva mai més repetida, l'abril de 1931. La gent escoltava des dels aparells de ràdio les paraules de Lluís Companys, proclamant la República, i al cap d'unes hores va arribar un *limpiabotes* d'Olot, amb una gran bandera republicana. L'home, seguit d'alguns olotins, va entrar per can Bo i es va endinsar pel carrer de Santa Magdalena. En veure-la es va generar un gran aldarull i la gent va sortir dels pisos, cridant visques a la República. Després es va continuar carrer avall fins que ja en el carrer de Sant Antoni van entrar a l'Ajuntament i van penjar la bandera de tres colors al balcó. Es van suspendre les classes i es va improvisar una

fiesta popular amb sardanes i ball. L'endemà els nens cridaven a l'escola i pels carrers: "Visca la República ara més que mai, capellans i frares de cara el trebai".

El primer alcalde en temps de la república havia estat escollit en les darrers eleccions de la monarquia i era Miquel Torras Montserrat, el director de fàbrica de la paperera. Els regidors eren petits empresaris o propietaris de pagès. En síntesi, era un ajuntament de sempre, que el primer que va aprovar va ser canviar el nom de la Plaça Alfons III per Plaça de la II República. El 31 de maig del 1931 es va constituir l'agrupació Concentració Republicana Federal Sant Joan les Fonts, la

qual va celebrar el seu naixement al local de cal Rei. Aquest organisme era afí a Esquerra Republicana de Catalunya. I a Sant Joan estava encapçalat per Ramon Batchelli.

Per la seva part, la gent moderada i propera a l'Ajuntament es va organitzar en el Casal Republicà, situat al cafè de cal Oriol, que era l'establiment més gran del poble, amb una gran sala de ball, de la qual l'aiguat es va emportar la meitat. Des d'allí es feia obra social a través de classes de dibuix, música i conferències culturals.

Per la seva part els anarquistes van crear el Centre Obrer, que feia les funcions de bar i de local

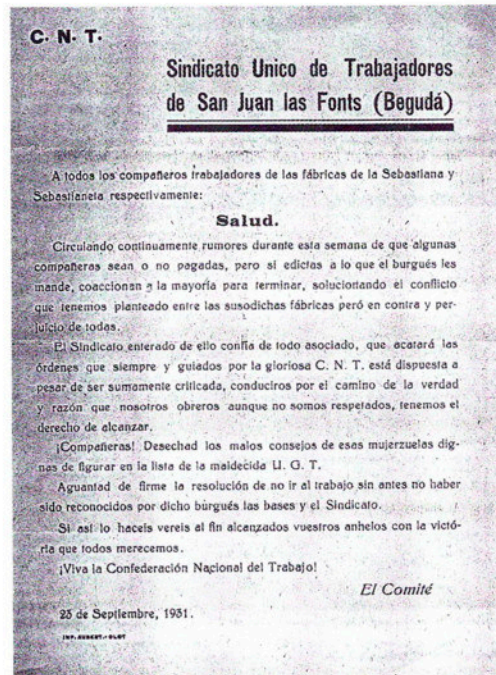
del sindicat de la CNT, al carrer de Sant Antoni 1, el qual va passar a anomenar-se carrer Llorenç Cufí en memòria d'aquell mestre.

Arran de la proclamació de l'Estatut de Núria es va dissoldre l'Ajuntament i es va proclamar una comissió gestora, nomenada per la Generalitat, la qual estava encapçalada per Ramon Batchelli.

Mentrestant des del Centre Obrer s'anaven repartint pamflets pel poble, en què s'atacava els membres del Casal Republicà i s'hi denunciaven situacions laborals. Per la seva part, la gent de dretes replicava, a través de murmuradors i des de la mateixa trona de l'Església. El clima es va anar enrarint, fins que el gener de 1934 es van celebrar eleccions municipals i a Sant Joan va guanyar Esquerra Republicana de manera abassegadora. El nou alcalde va ser l'espardenyer Enric Masoller, i els membres del seu equip eren petits comerciants i obrers.

El mes d'octubre d'aquell any la dreta espanyolista a través del seu partit, la CEDA, va guanyar les eleccions. Arran de la dubtosa lleialtat republicana del nou govern, es va produir la revolució d'Astúries i vaga general a tot Espanya. A Catalunya, Lluís Companys va proclamar l'Estat Català de la

Cartell de propaganda del sindicat CNT.

República Federal Espanyola i va trencar les relacions amb el govern de Madrid i va oferir Catalunya com a reducte indestructible de les essències de la República. Tanmateix el moviment va ser ofegat militarment, la Generalitat va ser suspesa i els consistoris, també.

A Sant Joan, arran d'aquests fets i com en les altres localitats catalanes, el govern central va crear una agrupació ciutadana d'ordre públic, amb civils armats i depenents de la Guàrdia Civil. Va nomenar un nou Ajuntament, format per empresaris i

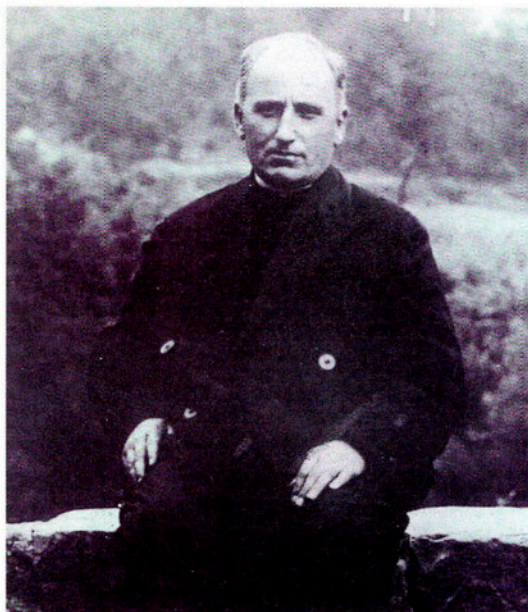
propietaris rurals, encapçalat per Pere Vila, que era de la CEDA, mentre que els regidors eren de la Lliga i radicals i un altre, Andreu Planella, de la CEDA.

Aquest Ajuntament es va dedicar a endegar obres públiques: va posar llambordes als carrers, va establir el sanejament públic, va instal·lar cal·lefacció a l'escola i altres.

Tanmateix, amb la victòria del Front Popular el febrer de 1936 es va restablir la Generalitat i amb ella l'Ajuntament, encapçalat per Enric Massoller.

LA GUERRA CIVIL

28

Mossèn Joan Figueres, com tants d'altres capellans, va ser víctima de la barbàrie dels primers dies de conflicte.

68

Els santjoanencs es van assabentar de l'aixecament militar del 18 de juliol cap al capvespre. El jovent se'n va assabentar a la sortida dels cinemes d'Olot i els més grans a través de la ràdio. L'endemà, mentre es combatia pels carrers de Barcelona, els caçadors van haver de lliurar les escopetes als anarquistes. Els Guàrdies Civils van fugir, excepte un, que es va afegir als revolucionaris. En els dies següents el comitè de la CNT-FAI, envalentit per la victòria dels anarquistes i governamentals del 19 de juliol a Barcelona, disposava d'un poder absolut a la comarca. El comitè va reclutar treballadors i va establir controls per tal d'interceptar la gent de dretes

que fugia cap a França, i va iniciar un seguit d'assassinats i saqueigs, que van provocar un terror mai vist. La primera víctima va ser el rector. Després cada dia assassinaven empresaris i encarregats. Les morts violentes tenien lloc als afores del poble, però les detencions a les llars de les víctimes a vegades eren dramàtiques. Va haver-hi un assassinat al carrer de Santa Magdalena efectuat pel comitè de Salt. El secretari Pere Moret va ser destituït, un agutzil va ser destituït i l'altre va ser assassinat. Els anarquistes van causar 16 víctimes, totes elles en la flor de la vida.

Pel que fa a saquejos i destruccions, van incendiar part del monestir benedictí i van causar-hi grans destrosses. Van saquejar els col·legis de la Mare del Diví Pastor i Sant Lluís Gonzaga, els domicilis del secretari Pere Moret, de la família Torras, de Francesc Sala i de Francesc Caula.

Els anarquistes van destituir l'Ajuntament i van crear el Consell Municipal de les Fonts de Begudà, van col·lectivitzar el comerç, la indústria, la propietat immobiliària, van canviar el nom dels carrers, van retirar les creus del cementiri i van requisar els vehicles.

Aquest nou ordre va durar fins el maig de 1937, en què els anarquistes van perdre el poder total que havien gaudit a Catalunya arran de la derrota que van patir a Barcelona. Es va dissoldre el Consell de les Fonts de Begudà i es va recuperar l'Ajuntament de Begudà. El nou consistori va ser presidit per Josep Camps, d'ERC, ja que Enric Masoller havia mort. El nou Ajuntament, format per cinc membres d'ERC, 5 de la CNT, 2 de la UGT i 3 dels sindicats agrícoles, va haver d'afrontar l'arribada cada vegada més gran de refugiats, la falta d'aliments i de moneda. L'Ajuntament va haver d'emetre paper moneda, va restituir alguns béns requisats pels anarquistes i va afrontar les penúries de la fi de la guerra.

La massa de refugiats s'anava engrandint fins que es va convertir en un riu de gent que s'enfilava per la serra de Vivers en direcció a França, i la presència de tropes es va fer estable. Llavors un avió de caça franquista va metrallar els carrers provocant un veritable pànic. El 7 de febrer van arribar l'avançada de l'exèrcit "nacional", que va entrar al poble sense resistència. El municipi havia començat el conflicte amb 2.398 habitants i va acabar-lo amb uns 2.100.

El Consell Municipal va emetre paper moneda.

Relació de santjoanencs morts al front i per infermetats de guerra

Joan Berga Espígul (can Colom) barber, 33 anys, front de Balaguer 24/5/1938

Sebastià Bretcha Cros (mas Massanella) pagès, 21 anys, Villanueva de Córdoba 4/12/1938.

Josep Calverons Moret. Belchite 1937.

Pere Casademont Massias, 1939.

Josep Comas Begudà, 32 anys, front del Baix Segre 11/1938.

Ciprià Coromina Benet, 17 anys, Serra de Pàndols 14/8/1938.

Jaume Costa Presta, front de l'Ebre 1938.

Francesc Costa Riera, Granadella 28/12/1938.

Joan Espigulè Vergés, 31 anys, front del Segre 31/12/1938.

Joaquim Estebanell Soler, 29 anys, Fuentes de Ebro 20/10/1937.

Robert Ferrarons

Vilanova, domicili, tuberculosi de guerra.

Andreu Francesc Albero.

Joan Frigola Rigart (cal Tamborino) fariner, cerro de Mediana 19/11/1937.

Joan Fuster Vila, 33 anys, jornaler, hospital de campanya XBr 12/10/1938.

Joaquim Grabulosa Sucarrats (mas Pairic) 39 anys, pagès, sector Pirineu 12/2/1939.

Antoni Plana Jordà, 41 anys, 16/12/1938.

Joan Juanola Serrat, 34 anys, bracer, front del Segre, 26/12/1938.

guerra.

Pere Juvinyà Canal (les Coromines), 1/7/1939. Mort per malaltia de guerra.

Josep Masmitjà Pinsach, 32 anys, jornaler, front de l'Ebre, 20/10/1938.

Enric Masoller Alberó.

Vicenç Masoller Busquets (can Rol), front de l'Ebre.

Pere Oliver Faja, 1939.

Angel Puigvert Serrat (mas Cisteller), sud de l'Ebre, 1938.

Francesc Quintana

Fageda, front de Lleida 18/10/1938.

Pere Rodeja Rigart (Cadavall).

Rosend Rubio Coromina (mas Cadamont) 23 anys, pagès, Alto Barrazor (Biscaia) 15/5/1937.

Josep Sala Roura (can Valls) 36 anys, jornaler, Sector Pirineus, 1/1939.

Josep Domènec Serret, 30 anys, Hospital Militar nº 5 Terrassa 14/10/1938.

Juli Solà Quintana (mas Pelegrí), Pozoblanco, 1938.

Jacint Soler Rius. Hospital Evacuació nº 2 Manresa, 4/11/1938.

Manel Soler Roig, Pozoblanco, 1938.

Joan Teixidor Planella (la Canova) 29 anys.

Rafel Valeri Esquerria (can Formiga) Serra de Pàndols, 8/1938.

Martí Vergés Vallmajor (la Canya) 23 anys, jornaler, front de Lleida, 5/1938.

Francesc Verdager Subí, Santa Maria de Meya, 5/1938.

Ramon Vila Vila, (1938)

Josep Xarles Brossa (can Camadai) 29 anys, pagès, Gandesa, 3/8/1938.

LA POSTGUERRA

29

En la postguerra es van reprendre les processons.

70

Els santjoanencs van afrontar la postguerra anant a buscar patates al Ripollès i oli a l'Empordà amb bicicleta. Grups de dones resseguien les masies en busca d'aliment, i tot sense deixar de fer el jornal diari de dilluns a dissabte.

La repressió dels guanyadors va ser tan dura com les barbaritats que es varen cometre en temps de guerra. Es van buscar responsabilitats i els membres de la CNT-FAI van ser capturats i, al cap de poc, executats. Els membres d'altres partits van ser empresonats i un cop alliberats van haver de presentar-se a la caserna de la Guàrdia Civil en els dies que se'ls havia assenyalat.

Els nois que havien lluitat amb l'exèrcit de la República, de grat o per força, estaven en camps de concentració, i perquè en sortissin es necessitava l'aval d'una família del poble, considerada pels guanyadors. Van arribar alguns d'aquests nois i amb ells en Pere Julià, que havia estat donat per mort i se li havien fet els funerals. La major part d'ells van tornar a ser reclutats i van haver d'incorporar-se al nou exèrcit, on van servir uns quatre anys més.

Es van tractar de restituir els béns requisats pels anarquistes però la major part es va perdre. Es va tornar, per dir-ho d'alguna manera, a un sistema antic de vida, però encara més exagerat.

Tothom va tornar a Missa i els privilegiats van tornar a obtenir un poder absolut sobre els seus subordinats. El català va desaparèixer de la vida pública i va quedar com a idioma purament familiar. Un batalló de presoners va reparar els desperfectes ocasionats pels republicans, va arranjar el monestir benedictí i els ponts que havien estat volats. A poc a poc, aquests nois també van ser reclamats en els seus punts d'origen, i el batalló es va dissoldre.

La manca d'aliments i el racionament van causar estralls

en els anys més durs. El 25 de febrer del 1942, l'alcalde, Francesc Sala, va ordenar que es tanquessin les escoles públiques i la de nenes de la Mare del Diví Pastor mentre durés l'epidèmia de grip que afectava el poble. El famós "piojo verde", també, va arribar i tota la mainada anava rapada, cosa que feia que tinguessin un aspecte encara més famèlic.

Les ganes de viure hi eren i les noves generacions, acompanyades dels supervivents, van tornar a impulsar el futbol a través de la *Unión Deportiva Sanjuanense*, les noies del Casal Parroquial van tornar a fer teatre i, fins i tot, va sorgir el grup musical *Les Penques*. El jove alcalde, Eduard Vila, va aconseguir augmentar les quantitats

Es va construir una nova caserna de la Guàrdia Civil.

d'aliments racionats. Vila, també, es va preocupar d'eradicar el revanxisme envers els vençuts i va fer traslladar els membres de les forces d'ordre que més s'havien destacat en aquest sentit. Tanmateix, Vila serà sempre més conegut com l'alcalde que va canviar la denominació del municipi, conegut fins aquell moment per Begudà, per l'actual de Sant Joan les Fonts.

El poble va arribar al 1947 amb 2.249 habitants, amb 13 fàbriques: Ballvé, S.A. (filats), Ballvé, S.A. (teixits), Rafel Torras (paper d'imprimir), Hijo de Pedro Vila (tallar pells de conill), Hijos de Pedro Vila (paper d'embalatge), Masllorens Hnos. (filats), Hilados Fluvià (filats), Josep Fageda (farines), Francesc Sala (cartró), Josep Barbosa (filats), Melchor Coll (desfilar draps), i Francesc Francès (desfilar draps). Pel que fa a l'agricultura cal esmentar a final dels anys quaranta la producció de palla, civada i blat de moro; la ramaderia era formada per 439 caps de vaquí, 11 cavalls, 270 ovelles, 150 cabres i 3 ases. El transport, al seu torn, estava format per 30 carros d'agricultura, 154 carretes, 8 camions i 8 automòbils. Hi havia, a més, 3 forns, el de Josep Camps Juvinyà, el d'Esmeragdo Masia, i el d'Enric Sitjar; 3 fusteries, 2 ferrerries, 1 llauneria, 2 caps de

LA JUVENTUD SANJUANENSE
queriendo hacer renacer las antiguas tradiciones, se complace en invitar al pueblo y forasteros en general a la

ORIGINAL VERBENA

que se celebrará en San Juan las Fonts, en memoria del patrón del

BARRIO DE SAN ANTONIO

Los actos serán acompañados por la famosa orquesta plolense "YOUNG JAZZ" que con sus 10 profesores dará a conocer formidables piezas de concierto y ballabies.

Programa de la fiesta

SABADO, a las 9 de la noche, formidables hogueras de San Antonio. A las 9 y media, SERENATA delante la capilla del Santo y seguidamente lucido BAILE AL AIRE LIBRE. Destacando originales bailar como el de los nalpes, farolillo, etc., etc.

DOMINGO, a las 10, Solemne Oficio en la Iglesia Parroquial en honor de San Antonio.

San Juan las Fonts, Año de la Victoria.

NOTA: En caso de mal tiempo se celebrarán las fiestas en el Café de Pedro Rubio (a) Perisquet.

Els cartells portaven "Saludo a Franco. Arriba España !

colla de paletes, 4 barberies, 2 espardenyeries, 1 graneria, 3 carnisseries, 3 cafès, 9 botigues de comestibles, 2 cellers, 3 tavernes, 1 confiteria i 2 cooperatives.

A mitjan anys cinquanta, Espanya va tornar a entrar en el concert de nacions i el racionament es va acabar. A poc a poc van anar augmentant els automòbils, les bicicletes es van canviar pels ciclomotors i Sant Joan es preparava per entrar en una època de benestar econòmic.

L'AIGUAT

30

El riu s'ho emportava tot, com en aquest aiguat recent.

72

L'any 1940 va tenir lloc l'aiguat; una catàstrofe que va canviar del tot l'aspecte de la riba del Fluvià al seu pas pel poble. Es podria dir que, abans de l'aiguat, la vora del Fluvià era un passeig ple de vida, amb parcs públics, safareigs comunitaris, indústries en plena activitat, cases de pagès, microcentrals hidro-elèctriques, múltiples canalitzacions, rescloses, ponts i altres. La guerra va significar l'abandonament o la voladura d'alguns d'aquests equipaments, d'altres van continuar igual. Tanmateix el batalló de presoners va reconstruir tot el que s'havia destruït. Llavors va venir l'aiguat, que s'ho va emportar tot aigües avall i mai més s'hi ha recuperat

l'antiga esplendor. Des de llavors la societat empesa per la modernitat va començar a viure a esquenes al riu que li havia fet possible l'existència.

L'aiguat va sobrevenir després d'onze dies i onze nits de pluges ininterrompudes però suaus. De mica en mica, la conca del Fluvià s'anava fent petita per engolir les aigües que es recollien a la capçalera dels afluents que l'alimenten. Sortia aigua de pertot arreu. Dels marges, dels boscos, i del mig dels camps sortien brolladors que ho anaven negant tot. Finalment, el dia 17 d'octubre una llevantada va desbordar el riu.

Es va viure una altra nit de terror però aquest cop per la força dels elements. L'alcalde, Francesc Sala, i el seu ajudant, Pere Plana, recorrien les cases enmig de la pluja i el fragor de l'aigua desbocada. Les seves figures entraven i sortien dels habitatges en la recerca febril d'algun veí que encara hi pogués romandre. De l'alcalde i en Pere immersos en la negra nit, només se'n veia la llum d'un fanal, que de tant en tant, des d'alguna finestra, delatava la seva arriscada presència. Pels carrers de Sant Antoni i Santa Magdalena corria gent amb peces de valor del mobiliari domèstic a les mans, i arreu se sentien crits de desesperació. Els espetecs dels llams i els trons es produïen quasi simultàniament, esberlant la fosca, esclafant el silenci. A intervals breus llances de foc blau il·luminaven les cases, els dolls de pluja i el corrent negre del riu desbocat que bramulava destrucció. El pont del Salt va convertir-se en una presa de troncs i pedres i quan va trencar-se va deixar anar una onada que s'ho emportava tot.

El pont medieval, amb l'aigua passant-li per sobre, aguantava ferm, però l'aigua va aixecar enlaire una casa del carrer Sant Pere. Tota ella va quedar suspesa a l'aire, i després va bolcar-se amb una gran estrèpit. I més tard un altre soroll espantós va delatar

l'esfondrament d'un altre edifici. L'aigua portava de tot: troncs, pedres, mobles, animals i persones.

Aquella nit, molts santjoanencs la van passar al saló de sessions de l'Ajuntament. Altres van refugiar-se a casa de l'alcalde Sala. Molts van recollir-se al veïnat de Castanyer i als habitatges de familiars i amics.

L'endemà va haver-hi famílies que van poder tornar a casa seva. D'altres, però, van veure com de la seva llar només en quedaven les runes que no s'havia endut el riu. De seguida, enmig del fang es va iniciar l'inventari de la destrucció: la carretera vella de Sant Joan a Olot per Juvinyà estava destruïda, el pont del Salt, que s'havia inaugurat feia poc, estava trencat; la palanca de la Sebastiana no era enlloc; del magnífic parc del Fluvià, creat per Rafel Torras, només en quedava fang; la fàbrica de la família Boada havia deixat d'existir. De dues cases del carrer Sant Pere només en quedaven els fonaments; arreu hi havia rescloses destruïdes, canals embussats, turbines cobertes de fang, molins desapareguts, fonts obturades i fins i tot el riu havia canviat el seu curs. Durant un dies l'únic accés al poble va ser el vell pont medieval, que com que feia poc havia suportat el pas de tot

l'exèrcit nacional, amb tancs, camions, milers de cavalls i infanteria, es creia que havia quedat malmès.

L'aiguat es va endur les dues cases que apareixen sota l'església.

73

El pont medieval va ser l'únic pas per sobre el riu que va aguantar dret.

ELS CINEMES CATALUNYA I IRIS

31

*Aspecte actual de l'antic Cinema Iris,
ara centre sociocultural.*

74

L'any 1919, Domingo Coderch ja feia cinema en un local que al cap de poc va passar a anomenar-se cinema Catalunya. A aquella sala del carrer de la Plaça (Sant Antoni) hi anava tot el jovent de la Canya, Begudà i Castellfollit, a més dels del poble. S'hi emportaven el berenar i, tot i que el cinema era mut, que el projector era de modestes bombetes i que la música es feia amb un piano, era un èxit total. En ocasions es passava la banda sonora amb un gramòfon, però els diàlegs no coincidien amb el que passava a la pantalla. Domingo Coderch, en veure l'èxit, va obrir sales en d'altres pobles i es va convertir en distribuïdor de films de manera

que va estendre el cinema per tots els pobles de la Garrotxa. L'any 1930, Miquel Coderch, fill de Domingo, continuava explotant el cinemà Catalunya i va convidar professors i alumnes de l'Escola a veure gratuïtament la pel·lícula *Rey de Reyes*. Tanmateix el 1933 el cinema Catalunya estava regit per Joan Plana. Com que era la sala més gran del poble, el Consell de les Fonts de Begudà hi va reunir tots els comerciants i hi va col·lectivitzar el comerç, en la reunió més terrible que hi ha hagut al poble.

En la dècada dels quaranta el rector, amb els joves del Casal Parroquial, va iniciar les obres d'un centre cívic. Poc temps

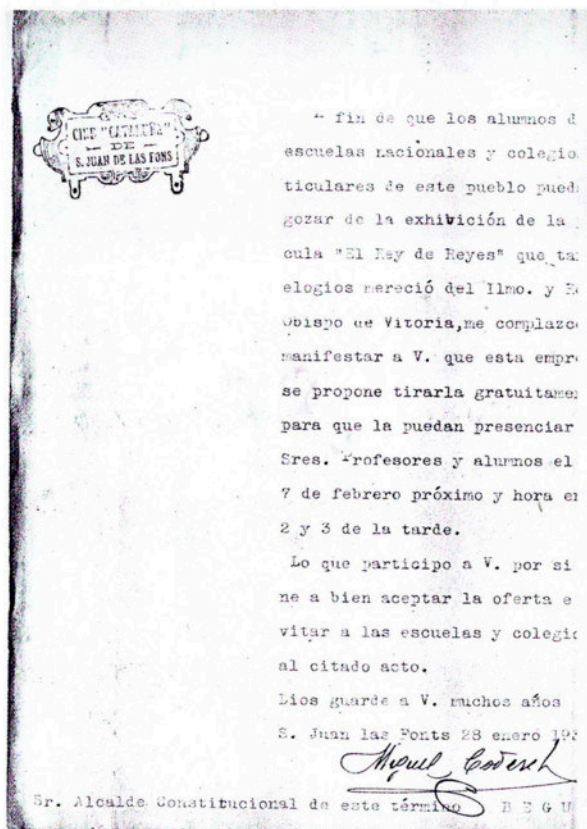
després els associats van decidir vendre l'edifici, inacabat, a Eduard Vila, que el va finalitzar i el va convertir en el Cinema Iris. De grans dimensions, amb un porxo amb columnes i una ampla escala d'accés, el cinema Iris a partir de 1948 es va convertir en el lleure dominical dels santjoanencs de totes les edats. Feia d'operador Jordi Ortuño. Segons ell en els anys quaranta el lloguer del documental informatiu NO-DO costava a l'empresari 30 pessetes, mentre que el de les pel·lícules girava a l'entorn de les tres-centes.

Ortuño recorda com a final dels cinquanta el cinema Iris va incorporar el cinemascop a la pantalla i el va estrenar amb *La Túnica Sagrada*. En els seixanta els utilitaris van anar buidant-lo, i només hi quedava la mainada, la qual es reunia a l'antic bar de ca l'Oriol, que de gran cafè i sala de ball va passar a bar infantil. Allí els

nens hi prenen refrescs i jugaven al parxís i als escacs, mentre esperaven que s'obris el cinema. Llavors compraven l'entrada a la Remei taquillera i en Jaume se'n veia un bull per fer-los creure o per comunicar-los que no podien entrar quan el film no era apte per a menors. Sovint un 60 % dels clients eren menors. Després

Domingo Coderch va ser l'introduïdor del cinema a Sant Joan i els pobles de la comarca.

Carta de Miquel Coderch, en què convida a professors i alumnes a visionar "Rey de Reyes" el 28 de gener de 1930.

de provar de fer cinema els dissabtes, el 1974 es van deixar de fer-hi projeccions.

En els 90 l'Ajuntament hi va fer el Centre Cívic i va tornar a fer-hi cinema. Es va omplir de mainada dels 90, que van causar un escàndol tan gran que es va decidir no fer-ne més. Fins que s'hi va projectar el film *Titanic*, cosa que va permetre que molts jubilats sense mitjans per desplaçar-se poguessin gaudir d'aquest film. Després de *Titanic* no se n'hi ha fet més, però és probable que si torna a haver-hi un èxit similar s'hi projectarà.

LA TELEVISIÓ PER PRIMERA VEGADA

32

El bar cal Rei abans que hi entrés la televisió.

76

La primera vegada que els nois de Sant Joan van saber de l'existència de la televisió va ser l'any 1935, quan el senyor Costa, que tenia el costum de llegir-los una pàgina de *La Vanguardia* cada dia, va llegir-los que a Alemanya havien inventat un aparell que captava imatges emeses des de punts llunyans per mitjans elèctrics i a l'instant. En aquell moment els nens escoltaven embadalits el que deia aquell mestre, nascut a Caldes de Malavella, i els semblava ciència ficció. De fet a Alemanya s'havia endegat un servei regular de programes de televisió encara que amb una mitjana definició de 180 línies. El que va venir després va fer que s'oblidessin de la guerra i la postguerra, i els grisos anys

cinquanta van passar. El benestar econòmic i l'accés als sis-cents, que milloraren la vida, van fer que en els anys seixanta la televisió ja s'hagués convertit en una il·lusió per als catalans dels pobles que encara no gaudien d'aquest invent i ja l'havien vist en localitats més grans. En concret a Olot ja disposaven de senyal a través d'un repetidor Telefunken que havia instal·lat Josep Sibidi. Tanmateix el senyal no arribava al nostre poble perquè les muntanyes ho impedien.

Llavors Honorat Espigulé, un tècnic que havia aconseguit el títol a través d'un curs de correspondència, va entossudir-se a aconseguir-ho i va

començar a fer proves. Va obtenir les primeres imatges amb una antena, situada a can Clapera, a la Rompuda, des d'on va poder donar senyal a un aparell receptor situat a casa seva al carrer de Sant Antoni. Quan els projectes d'en Norat van començar a ser coneguts li va donar suport l'empresari Francesc Galceran, que va formar un patronat per dotar de mitjans Espigulé. El patronat estava format per Galceran, Jordi Masias, Joan Rifà (regidor) i Antoni Rubio (tresorer). Gràcies a aquest patronat Honorat va disposar dels 300 metres de cable que

necessitava per instal·lar un repetidor a la muntanya d'Aiguanegra. Des d'allí, i a través d'un sistema de senyals, efectuat amb llençols, va fer arribar un senyal amb bona imatge a casa seva, on els veïns van acudir en massa a veure els partits de futbol del Barça. Aviat es va decidir instal·lar un receptor a la sala de plens de l'Ajuntament, que s'omplia de gom a gom cada cop que jugava el Barça.

Finalment es va optar per ficar un repetidor a la muntanya de Sant Miquel del Mont, on el Consell de la Garrotxa ara té un modern centre de telecomunicacions. Des d'allí es va rebre el senyal perfecte i els establiments d'hostaleria del poble es van dotar amb televisor: Can Nitus (abans ca

*Establiment
d'aparells
televisius
que havia
estat regit
per
Honorat
Espigulé.*

l'Oriol), Can Ros (abans can Casica i ara can Falguera), cal Rei, i la Fonda Figueras.

Després els aparells van anar ocupant un lloc de privilegi en cadascuna de les llars santjoanenques i es pot dir que el 1969, quan els americans van

trepitjar la lluna, el poble ja estava ple d'antenes. Tal com les dibuixava Joan Granados en les seves postals de Nadal. L'arribada dels americans a la lluna va significar la instal·lació d'un aparell a l'escola, on els mestres Albert Nonell i Josep Martínez van explicar els detalls de l'allunatge a un públic que després d'haver vist tants films de ciència ficció allò els semblava avorrit o poc espectacular.

El 1984 es va rebre el senyal de TV3 i més tard el de les televisions privades i la senyal de les plataformes digitals. La santjoanenca Clara Sánchez va sortir el 1998 a la petita pantalla presentant el programa inaugural de Televisió Olot. Val a dir que Clara Sánchez, reconeguda periodista, ja havia sortit en programes informatius de TV3.

La Fonda Figueras va ésser un dels primers establiments que va disposar d'aparell de televisió.

L'ESPORT

33

Jugadors de la Unió Deportiva Sanjuanense, als anys trenta.

78

Existeix constància de competicions velocipediques a Sant Joan les Fonts abans de la guerra. L'any 1935 es va organitzar una cursa que des de Sant Joan les Fonts voltava per Castellfollit, Besalú, Can Vilà, Esponellà, Banyoles, Besalú, Castellfollit i Sant Joan. Una altra modalitat de l'època eren les curses de cintes, en què es provava, sobretot, l'habilitat. En els anys quaranta el ciclisme, com a esport, va quedar una mica apagat però com a mitjà de transport era massiu.

En els primers seixanta, els joves Miquel Corominas, Jordi Juanola i Emili March participaven amb bons resultats

a les proves de competició que es feien a les comarques gironines.

A final dels setanta Lluís Tarrés es va convertir en un dels millors ciclistes gironins. En aquella època s'entrenava al circuit de Cisteller amb un jove Pere Muñoz (campioníssim professional i millor ciclista gironí de tots els temps), Cassià Nieto (gran escalador), i Francesc Sancho (gran esprinter).

Els èxits de Pere Muñoz al Tour de França, Giro d'Itàlia, París, Niça i Vuelta a España creaven afició i engrescaven la gent de manera que el 1984 es va crear una secció de ciclisme al Club Poliesportiu, des d'on, en

col·laboració amb l'Associació de Pares, es va crear una cursa escolar, d'on va sorgir Carles Torrent, ara campió d'Espanya de pista, internacional, estatal, i professional de la ruta.

El futbol es va iniciar als prats de can Xerbanda, on els militars d'Olot van començar a disputar algun partit, davant la mirada incrèdula dels pagesos. Els costava molt comprendre que l'esforç físic pogués servir per alguna cosa més que per guanyar-se la vida. El 1931 ja se celebraven campionats escolars en què els nois en la fase escolar final competien amb els dels pobles veïns. Tanmateix, a final de la dècada dels vint es va

fundar la Unió Deportiva Sanjuanense, amb un equip, que jugava al pla de Cisteller. Més tard es va fer un camp anomenat el Pla. En aquell temps el màxim rival era el Castellfollit i els derbis eren molt virulents. A vegades, acabaven amb intercanvi de pedrades i amb molt de perill per a l'àrbitre. Després es va jugar en un camp prop de la masia del Plançó i més tard en els terrenys on ara hi ha l'antiga fàbrica de Hilados Fluvià. Després de la Guerra el primer camp va ser al costat del cinema Iris. Durant un temps es van aprofitar les obres d'aplanament dels terrenys per a la nova caserna de la Guàrdia Civil, i finalment es va fer un camp de difícil accés sota la fàbrica Torras. Llavors es va

crear el Club Poliesportiu Santjoanenc, que va absorbir l'antiga Unió Deportiva Sanjuanense, i van construir l'actual camp amb gespa, enllumenat i vestidors moderns.

El bàsquet va arribar al poble de mà de les Mares del Diví Pastor, que a final dels seixanta van improvisar una pista rera el pati de l'escola. Les noietes de les Monges hi jugaven amb gran afició i competien amb noies d'altres escoles. Les seves màximes rivals eren les del Cor de Maria, i aquells partits que se celebraven després de la missa tenien una gran expectació.

Quan les Germanes van dedicar-se només als pàrvuls es va acabar el bàsquet femení i

Jugadors de la Unió Deportiva Sanjuanense, els anys seixanta. D'esquerra a dreta i de dalt a baix: Ardèvol (corbata), Jaume Serra, Josep Serra, Miquel Corominas, Joan Serrat, Josep Solà, Àngel Sala, Joan Llop, Joan Espona, Ayats, Toni, Tomàs Ardèvol, Miquel Roca i Ramon Corominas.

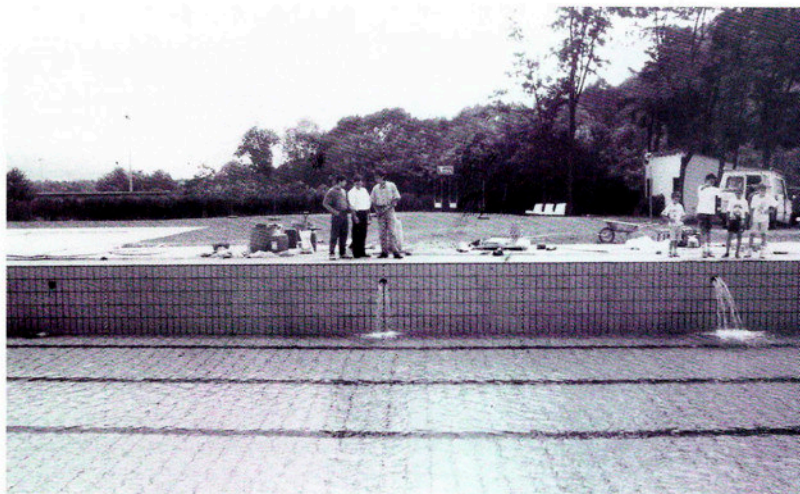
Ciclisme a Cisteller, anys 90.

Albert Bramon, que coneixia aquest esport perquè anava als Escolapis d'Olot, va crear un equip amb els alumnes de l'Escola Pública. Quan es va poder disposar de pavelló, alguns dels qui havien après el bàsquet a les monges van crear la secció de bàsquet del CPS, d'on va sortir el professional Pep Cargol.

El tennis, també, va començar a can Xerbanda, on Jordi Planella, que vivia a la masia, va instal·lar una xarxa i va marcar una pista. S'hi feien grans partits, amb mainada i jubilats que els portaven a passeig com a espectadors. Ben aviat es va inaugurar una pista de tennis al Club Poliesportiu, i un frontó.

EL CLUB ESPORTIU

34

Obres de reforma de la piscina, els anys 90.

80

El Club Poliesportiu Santjoanenc va ser fundat el dia 7 de març del 1971 amb la finalitat de regir la piscina pública.

Feia un any que s'havia construït la piscina gràcies a un superàvit de 300.000 pessetes de la Festa Major. L'alcalde, Jaume Coderch, va proposar als membres de la Comissió de Festes la possibilitat de fer una piscina, cosa que va ser ben acollida. Va ser necessari formar una societat que es responablilitzés d'unes instal·lacions que havien de ser municipals.

Als membres de la comissió s'hi van afegir altres veïns fins arribar a seixanta-quatre socis

fundadors. Entre ells hi havia l'alcalde, Jaume Coderch, el primer president del club, Pere Sucarrats i Joan Canalies, que va cedir els terrenys per a la construcció de la zona esportiva.

En els primers anys d'existència del Club, la natació va ser l'únic esport. Tanmateix, el president del CPS, Pere Sucarrats, i el de la Unió Esportiva Santjoanenca, Pere Reixach, van negociar la fusió de les dues entitats esportives. Amb la unió, el 1973 es va inaugurar un camp de futbol al costat de la piscina.

Aquell any, Pere Sucarrats va marxar de Sant Joan per motius de treball i va ser rellevat per Lluís Domènech. Durant els

seus quatre anys al capdavant de l'entitat es van incorporar una sèrie de millores a les instal·lacions i s'hi va afegir la secció de tennis.

El 1977, Lluís Domènech va deixar la presidència i el va rellevar Francesc Serrat, tercera persona que ocupava el càrrec. Serrat va ser president durant dos anys. En aquesta època, els membres de la junta, aprofitant

els caps de setmana, van posar tanques al camp de futbol, i el bàsquet es va incorporar al club, però usava les pistes de l'Escola Castanyer, molt allunyades de les instal·lacions del CPS.

El 1979, Serrat va deixar el càrrec i el va substituir Pere Reixach, qui feia molt temps que es cuidava de la secció de futbol. Reixach ja havia estat president de la històrica Unió Esportiva Santjoanenca. La seva principal acció va ser la construcció del pavelló poliesportiu per tal d'ajuntar tot l'esport en un mateix punt i dotar la secció de basquet d'una bona pista.

Després de sis anys, Reixach va deixar la presidència i el va rellevar el capità de l'equip de futbol, Josep Maria Anglada, qui va deixar la presidència el 1987 per accedir a l'alcaldia. Joan Corominas el va seguir i va aconseguir instal·lar gespa al camp de futbol i dotar-lo d'un modern sistema de regatge. El 1991, el Club va fer vint anys i la junta va decidir homenatjar els 64 socis fundadors, lliurant-los una medalla.

L'any 1995, Albert Diago va accedir a la presidència del Club, que va regir fins l'any 1999, en què va formar-se una nova junta encapçalada per Josep Maria Danés.

Equip aleví del Club Poliesportiu.

Entrada a les instal·lacions esportives del CPS.

L'ESCOLA MUNICIPAL DE BELLES ARTS

35

*Pere Ventura –a l'esquerra–
va impulsar la creació
de l'escola de Belles Arts.*

82

Al capvespre, quan s'obren les portes de l'Escola Municipal de Belles Arts, el visitant hi troba adolescents barrejats amb homes calbs o amb barbes patriarcals, dones de mitjana edat i petits escolars...

Tots han acabat els quefers diaris d'oficina, de taller, de comerç, de la llar, de l'escola o del camp... I han optat per asseure's davant d'una tela, per moldejar fang o per tancar-se en l'obscuritat vermellova d'un laboratori fotogràfic.

Al cap de poc d'entrar es fa més present l'olor vegetal de l'essència de trementina, i els vernissos. Per això, en una aula a part, hi ha els petits que

aprenen plàstica. Damunt les seves taules s'hi veuen els estoigs de pintures regalats en dies d'aniversari o de Primera Comunió.

Les primers classes de dibuix extraescolars que es van fer a Sant Joan, les va donar l'historiador Francesc Caula, pels voltants de l'any 1935 al Casal Republicà. Tanmateix, el material i les ensenyances eren finançades per Rafel Torras Juvinyà.

La Guerra Civil es va emportar aquelles classes i el Casal Republicà. Això no obstant, les ensenyances de Caula, que en una etapa de la seva vida havia fet d'il·lustrador, havien deixat un pòsit d'interès per l'art.

40 anys després d'aquelles classes, el jove Pere Ventura va fer classes de dibuix a la llavors nova Escola Castanyer. Aquella iniciativa va tenir molta acceptació entre els pares, fins al punt que van demanar a Ventura una cosa més sòlida i continuada que unes hores setmanals de dibuix per a nens i nenes.

D'aquesta manera, l'any 1973 l'Associació de Pares, que era presidida per Ventura, va demanar a l'Ajuntament la creació d'un centre

Alumnes de l'escola en els seus primers anys.

d'ensenyament de Belles Arts. La primera petició va ser signada per Pere Ventura, Joan Granados i Jordi Rubio. La corporació va respondre positivament i el 8 d'abril de 1978 es va efectuar l'acte fundacional de l'Escola Municipal de Belles Arts de Sant Joan.

El primer director va ser Pere Ventura i el primer Patronat va ser format per Jordi Sucarrats, Francesc Galceran, Jordi Rubio, Joan Bru, Maria Teresa Termens, Pere Ventura, Joan

Granados, Pere Danés, Gemma Caubet i Manel Soler.

El 30 de juny de 1982, l'Escola va quedar adscrita, pel que fa a estudis oficials, a l'Escola d'Arts Aplicades i Oficis Artístics Llotja de Barcelona.

L'any 1985, Pere Ventura va deixar la direcció i el va succeir Francesc Gómez, que fins al moment havia fet de professor de fotografia. Gómez va estructurar els cursos de plàstica en quatre nivells per separar els alumnes de 7 a 14

anys. Va instituir estudis de dibuix i color per a majors de 16 anys i va crear un curs de perspectiva, donat per Ricard Moran, i es va consolidar el curs de fotografia, a càrrec de Xevi Brunsó. En l'època de Francesc Gómez es va consolidar la sala d'exposicions, que es van fer periòdiques.

El mes de juliol de 1993 i després de vuit anys d'exercir el càrrec, Francesc Gómez va deixar la direcció de l'escola i el va substituir la pintora Imma Ras. Ras ajudada per Ricard Moran i Pilar Fontaniol, va mantenir els avenços assolits per Gómez i va crear un apartat de pessebrisme pels voltants de Nadal.

L'Escola de Belles Arts dinamitza l'activitat cultural al poble.

ELS PINTORS

36

*Josep Oliveras (a la dreta),
amb l'alcalde d'Ydes, Roger Besse
(a l'esquerra) i el de Sant Joan,
Xavier Sala (al centre).*

84

El fet que una localitat com Sant Joan les Fonts, amb unes 2.700 persones, disposi d'una Escola de Belles Arts com la que té ja diu de la sensibilitat artística i cultural dels seus habitants. En aquest sentit, en cada edició de la Biennal d'Art que celebra el poble els participants locals solen rondar la trentena. N'hi ha, però, que destaquen pel seu currículum i la seva professionalitat, com és el cas de **Lluís Badosa Conill**, noi que va començar a dibuixar de ben jove inspirat per les línies rectes que retallen el campanar de l'església parroquial, i les xemeneies de les fàbriques que s'enlairen arreu del poble. Conill, nascut al carrer Sant Antoni, va llicenciar-se en Belles Arts i va

ensenyar a l'escola dels Escolapis d'Olot. Més tard va viure a París, on va presentar un impressionisme basat en imatges urbanes i industrials. Va doctorar-se i va obtenir la càtedra de Belles Arts a la univèrstat de Bilbao. En aquesta època va seguir una línia inspirada en la tauromàquia, que el va fer triomfar arreu de l'Estat. En els darrers temps ha obtingut grans èxits en exposicions a Lisboa i Alemanya. Badosa, però mai no ha oblidat el seu origen santjoanenc i continua disposant d'una residència al poble, la qual ha adaptat com a sala d'exposicions. En el País Basc el seu nom s'ha fet tan important que la Universitat de Bilbao ha atorgat un doctorat inspirat en la seva vida i obra.

Joan Granados Llimona, va néixer a Barcelona el 7 d'octubre de 1931. Després de la Guerra Civil, la seva família es va traslladar a França i després d'una sèrie de vicissituds va anar a raure a Sant Joan, amb el seu germà Gabriel. En el poble va cursar els primers estudis, però aviat va ingressar als Salesians de Barcelona. Amb setze anys va estudiar anatomia i dibuix en general, amb el professor Martí Casadeval. Paral·lelament als seus estudis Granados es va dedicar a recórrer muntanyes i pobles per estudiar la gent i el paisatge.

Lluís Badosa.

A final dels anys cinquanta va tornar a la Ciutat Comtal, on va estudiar en diversos tallers; sobretot en el de Núria Llimona. L'any 1959 va fer la seva primera exposició a la Sala Viuda Armengol d'Olot i des d'aquella n'ha fet a tot l'Estat i Europa. Té obres en diferents museus, com ara el d'Art Contemporani de Madrid, i el del Barça.

Josep Oliveras, tot i néixer a Sant Jaume de Llierca, de ben petit es va traslladar a Sant Joan les Fonts amb la seva família. En aquesta localitat va ingressar a l'Escola de Belles Arts, on amb nou anys d'edat va aconseguir el seu primer guardó i amb 15 anys va aconseguir el

diploma d'alumne distingit del mestre Jordi Maragall.

A pesar de la seva joventut ha estat premiat en molts certàmens pictòrics. Ha estat l'autor de cartells i de portades de publicacions periòdiques, com ara l'Especial de Fires i Festes de Sant Narcís del Diari de Girona. Viatger incansable, ha recorregut l'antiga Unió Soviètica, el Marroc i tot Catalunya en busca de paisatges. Tot i la seva joventut, la seva obra resta exposada en museus de prestigi, com ara el Museu Olímpic de Lausana.

Ventura Julià, conegut com a un dels principals promotors

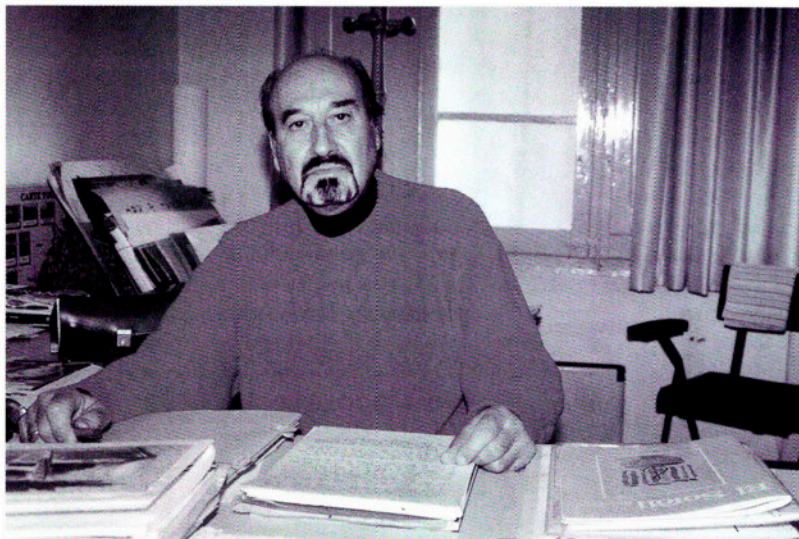
de l'Escola Municipal de Belles Arts, és un dibuixant i pintor reconegut per les seves exposicions, guardons i la seva presència en publicacions. Fill de Vilanova i la Geltrú, es va traslladar a Sant Joan, on es va casar. És graduat en arts aplicades per l'Escola d'Art la Llotja de Barcelona. Ha exercit de professor a l'Escola Castanyer de Sant Joan, l'Escola Joan Maragall de Santa Pau i l'Escola de Belles Arts de Sant Joan, de la qual va ser director de 1977 a 1980 i de 1983 a 1985. Ha exposat en sales de tot Catalunya i ha estat premiat en molts concursos.

Ventura Julià amb Joan Basté i Josep Maria Castellet, amb motiu de la presentació del llibre Sentits i pinzellades del nostre país.

LA BIENNAL D'ART CATALANO- FRANCESA

37

*Alfonso López del Valle
en el seu lloc de treball.*

86

Sant Joan les Fonts va decidir aprofitar el potencial artístic de la població, amb més de 40 pintors i una Escola Municipal de Belles Arts, per tal de projectar el municipi a través d'una Biennial d'Art Catalano-Francesa que va tenir lloc els dies 18 i 19 de juny de 1994, i que des de llavors es ve celebrant cada dos anys.

Sant Joan les Fonts té establert des del 25 de novembre de 1990 un agermanament amb la població francesa d'Ydes, a l'Auvèrnia. Aquest vincle, que ha valgut el diploma d'Europa per a Sant Joan, és el que va comptar l'Ajuntament de Sant Joan les Fonts a l'hora d'establir la presència d'artistes

francesos a la biennial. L'esdeveniment va ser un més del seguit d'intercanvis, certàmens, exposicions i visites que portaven a terme les dues localitats des que es va constituir l'agermanament i fins fa poc, en què la Biennial s'ha constituït en únic exponent de l'agermanament. L'any 1993, el pintor santjoanenc i fill adoptiu, Alfonso López del Vallé, va exposar la seva obra a la pinacoteca Ydes, durant un mes. A més, 35 obres del mateix nombre d'artistes santjoanencs van restar exposades a Ydes durant un certamen de cap de setmana.

Els participants provinents d'altres localitats garrotxines han anat completant la inscripció de

les diferents biennals, atès que la Garrotxa disposa d'un elevat nombre d'artistes en general. Olot amb una Escola d'Arts Aplicades i Oficis Artístics –que se les veu per satisfer les places d'alumne que li demanen– i l'Escola de Belles Arts de les Preses ofereixen ja un gran potencial, quant a participants, als quals cal afegir el gran nombre d'artistes reputats que acull la ciutat d'Olot.

Per això, cada Biennial representa per a Sant Joan una autèntica allau d'aspirants a artista, d'artistes i també de dilettants que volen seguir l'evolució de la pintura a la comarca.

El fill adoptiu

El promotor i l'inspirador de la biennial és Alfonso López del Vallé, que ostenta el títol de fill adoptiu de Sant Joan les Fonts i de veí d'honor d'Ydes. La raó que aquests dos títols recaiguin sobre aquest santjoanenc d'origen lleonès és que aquest home, un cop va haver deixat la seva ocupació de veterinari, es va dedicar i es dedica a promoure de manera altruïsta el municipi de Sant Joan les Fonts.

En un principi va organitzar l'Oficina d'Atenció al Consumidor que hi ha a l'Ajuntament. El 1989, quan es va fundar l'emissora municipal, va impulsar un programa de poesia, que és l'únic d'aquella primera època que encara perdura.

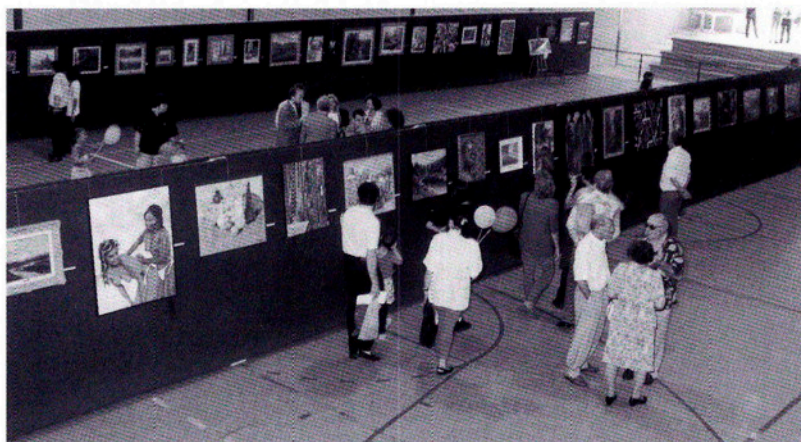
Quan, l'any 1991, l'Ajuntament va posar en marxa el programa d'agermanament amb Ydes, ell en va ser el principal impulsor.

L'Ajuntament va voler donar a l'agermanament un caire més pràctic que el simplement folklòric i va organitzar fires de mostres, organitzades conjuntament entre els dos pobles.

La primera fira va tenir lloc el 1993 i ell en va ser el comissari. Més tard Del Vallé va aconseguir de donar un caire artístic a l'agermanament i així va néixer la primera biennial el 1994, la qual ha quedat com a darrer testimoni de l'agermanament. L'any 1996 va fer-se càrrec de la direcció de la revista municipal *El Soroll*, la qual encara porta amb il·lusió.

L'alcalde Xavier Sala inaugura la I Biennial d'Art.

Les primeres biennals es feien al pavelló.

La I Biennial va ser inaugurada pel llavors conseller de Comerç, Consum i Turisme de la Generalitat, Lluís Alegre; la segona pel conseller Farreres, i la tercera i la quarta pel president del Consell de la Garrotxa. En síntesi, es tracta d'una festa de la pintura que des de fa uns anys s'ha convertit en un dels principals actes de la Festa Major.

RÀDIO SANT JOAN

38

88

L'hivern de 1989, l'alcalde Josep Maria Anglada va inaugurar l'emissora municipal Ràdio Sant Joan.

En aquell moment, la iniciativa era poc compresa per una part de la població. En canvi, la major part del jovent va participar en aquella empresa a través de programes que els permetien transmetre la seva música i les seves inquietuds. Josep Maria Francino, un professional reconegut, va ser contractat per l'Ajuntament per dirigir aquell projecte.

Així, Ràdio Sant Joan va començar a emetre i es va convertir en un element més en la dinàmica del poble. Francino va acabar la seva tasca i va

*Josep Roca,
en els estudis de
Ràdio Sant Joan.*

deixar l'emissora, cosa que va coincidir amb les eleccions municipals de 1991, que van ser les primeres eleccions locals retransmeses per ràdio.

En la seva primera època el programa més escoltat va ser el dominical d'Ester Santaló, amb concursos i un gran nombre d'oients. En aquella època, Joan Llongarriu era el cap de programació, i Albert Bramon el tècnic encarregat de muntar les antenes i el

responsable de la recepció de l'emissora. Narcís Paiola era el tècnic de so, ajudat per un jove i molt jove Joan Llena. Xevi Gil era el més jove de l'emissora. Tenia uns 13 anys.

L'emissora va rebre el nou Ajuntament sense un director definit i es va nomenar a Josep Maria Perez, que va reorganitzar la programació. Llavors es feien informatius locals i un programa anomenat *L'Ajuntament informa*, dirigit

per la cap d'informatius Clara Sánchez. Ella i Pérez van convertir l'emissora en un magnífic instrument de lleure i comunicació. En temps de Josep Maria Pérez es va fer el programa *Sant Joan temps era temps*, dirigit per Josep Roca, que va ser un gran èxit local.

El 1996 Josep Roca va accedir a la direcció. Va crear una nova ràdio a través de música contínua i programes d'entreteniment.

Roca va impulsar la ràdio fora de l'àmbit purament comunicatiu i va organitzar concerts, vendes de roses i compactes per Sant Jordi, va publicar un butlletí informatiu de la programació i va aconseguir il·lusionar els seus col·laboradors. Tanmateix, un dia va demanar el relleu i Jordi Gelis el va succeir.

Amb Gelis i els seus col·laboradors, Ràdio Sant Joan s'ha convertit en una de les emissores amb més èxit de la comarca, gràcies a una gran cobertura, i a un contingut gairebé totalment musical, excepte programes que ja s'han fet populars entre els oients de la Garrotxa, com *L'hora dels tiets* i el dedicat a l'esoterisme, el dedicat a la poesia, el de música popular espanyola i d'altres.

Jordi Serrat, un inoblidable cap de programes.

Tanmateix l'emissora continua essent un lloc de trobada per a les noves generacions, des d'on els joves poden realitzar els seus programes i comunicar-se.

Jordi Gelis, l'actual director, acompanyat de Joan Llensa, que va començar a la ràdio en els seus inicis.

LES PUBLICACIONS

39

El grup la Maranya va publicar un llibre sobre els seus anys de dedicació al lleure infantil al poble.

90

L'any 1895, el pintor i escriptor olotí Josep Berga i Boix va acabar la seva novel·la *Clareta*. Aquesta obra de caire naturalista explica la vida de la jove santjoanenca Clareta. La primera part de la novel·la passa íntegrament a Sant Joan i ens dóna unes interessants descripcions d'uns ambients, viscuts pel propi Berga i Boix a les acaballes del segle XIX.

El 1904, Lluís Torras i Mató va publicar el seu llibre de narracions costumistes *Garvelles de Fajol*. S'hi descriuen situacions i personatges, també, de final del XIX. El 1931, Francesc Caula va publicar la seva obra principal, *Les Parròquies i Comuns de*

Santa Eulàlia de Begudà i Sant Joan les Fonts, que explica, amb detall, la història del poble fins a mitjan segle XIX.

Després de la guerra, publicacions específiques sobre Sant Joan no va haver-n'hi. Només cada programa de la Festa Major portava un valuós article de Francesc Caula. Va haver de tornar la democràcia en els primers vuitanta, en què es va fundar l'entitat Amics de Sant Joan les Fonts, per tornar a publicar. Els Amics de Sant Joan són una organització inspirada i depenent dels Amics del Comtat de Besalú i, per tant, té la finalitat de difondre i preservar el patrimoni històric del poble. El primer que van fer els Amics, presidits per Manel

Soler, va ser publicar l'obra completa de Francesc Caula en diferents volums. Des de llavors han anat publicant, any rera any, opuscles sobre el monestir benedictí i assumptes referents a Caula.

Com a publicacions d'entitats, l'Escola Municipal de Belles Arts va fer un llibre sobre els seus deu anys d'història, escrit per Josep Murlà, i un altre de bibliòfil, sobre els 20 anys del centre, fet per Pilar Fontaniol. L'any 1996 el grup de joves La

Maranya va publicar un llibre sobre els 10 anys que venien portant a terme el Casal d'Estiu. Els joves de la Maranya en la dècada dels 90 van portar una important tasca de lleure infantil que durava tot l'any i contemplava casals en totes les èpoques vacacionals i l'organització de la cavalcada de Reis. El Club Poliesportiu, per tal de commemorar el seu 25 aniversari, també va publicar un opuscle, escrit per la periodista Anna Diago.

En els 90, els pintors Josep Oliveres, Joan Granados i Pere Ventura van publicar el llibre *Sentits i Pinzellades del Nostre País*, i van publicar-ne un amb text del president de l'Institut d'Estudis Catalans, Josep Maria Castellet, sobre el poble. Castellet, veí de Sant Joan, va escriure els seus records i els de la seva família sobre el poble, fent una important aportació a Sant Joan. El 1998, l'autor d'aquesta obra va presentar el llibre *Sant Joan les Fonts, Indústria i Sindicalisme 1868-1936*.

Les revistes

El 1909, els frares del col·legi Lluís Gonzaga van publicar *L'Estalvi*, una revista escolar, de la qual van sortir dos números. A la dècada dels trenta es va muntar una penya, anomenada Penya Barretina, la qual tenia com a finalitat divertir-se i

agafar-se les coses amb una mica d'humor. Van ser els precursors de les moltes penyes d'aquest tipus que hi ha ara. En els anys trenta, però, les coses s'agafaven molt seriosament i no se'ls feia gaire cas. Se'ls veia com uns excèntrics que poca cosa podien aportar. Llavors el que s'estilava era repartir pamflets com el "Pueblo por dentro", del sindicat, en què es reivindicaven drets laborals, s'incitava a la vaga i es descrivien situacions d'abús

laboral i social. Per això, l'aparició dels dos números de la revista *Brams d'Ase*, feta per la Penya Barretina, va marcar una diferenciació respecte a allò que s'estilava en aquells moments en el poble.

No es van fer revistes fins a la dècada dels vuitanta, en què l'Escola Castanyer va publicar *L'Avió de Paper*, un butlletí periòdic, destinat a informar de la tasca que es porta a terme en el centre.

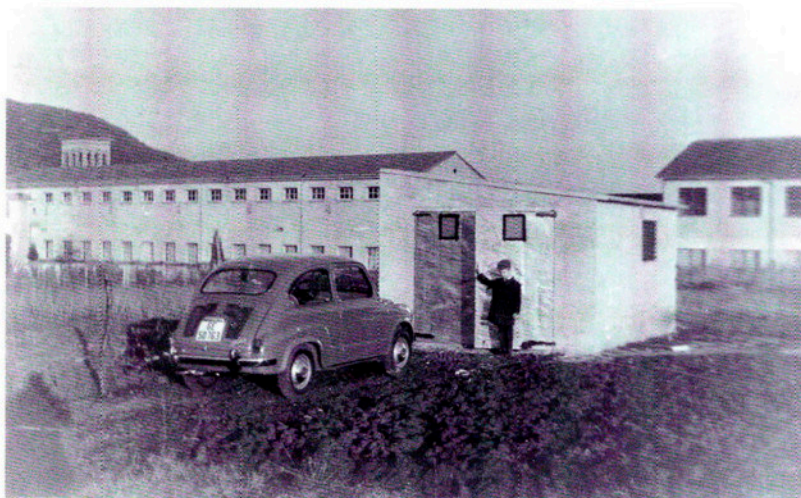

El Soroll, amb suport municipal, ha estat la revista amb més continuïtat

L'any 1990, un cop l'Ajuntament, encapçalat per Irvin Sala, va donar per consolidada l'Emissora Municipal, Ràdio Sant Joan, es va decidir optar per l'edició d'una revista. Es va fer una redacció formada per tota la gent que va voler formar-ne part, sense cap mena de control ideològic. El resultat va ser l'aparició de *El Soroll de les Fonts*. En aquells primers números el contingut era plural en tots els sentits, amb seccions com: història, música i marxa, cuina, i altres, i amb plena llibertat a l'hora de mostrar-hi opinions sobre temes locals.

TEMPS DE PROGRÉS

40

*Amb el benestar van aparèixer
els Sis-cents i els garatges.*

92

A final dels cinquanta es van construir les primeres cases de protecció oficial del poble, que van ser les del carrer de l'Acordió, situades al costat del cinema Iris i sobre el carrer de Santa Magdalena.

Tanmateix, els anys seixanta la paperera Torras va deixar les velles fàbriques de la vora del riu per instal·lar-se en els camps de l'antiga masia del Plançó, una zona més elevada i propera a la carretera. Aquest fet va suposar la instal·lació de noves màquines com la "Thiry" i la construcció d'una gran factoria. Va venir l'empresa de construccions SISA, amb centenars d'obrers, i també soldadors i mecànics, que construïen estructures

metàl·liques i muntaven les màquines. El poble es va veure immers en una dinàmica com no es recordava des de final del segle XIX.

La indústria del metall, amb només el taller de manyeria d'en Morei als anys 30, s'havia convertit en un factor important d'ocupació gràcies al desenvolupament de Tallers Masias i Tallers Vilanova. El taller fundat per Esmeragdo Masias als anys 40, a través del seu fill Jordi s'havia convertit en una important fàbrica de cardes i maquinària tèxtil que exportava arreu del món. Ara, aquesta empresa dirigida per Esmeragdo Masias i els seus germans dona feina a uns vuitanta treballadors.

Llavors l'alcalde Jaume Coderch i el seu consistori van aprovar el pla de Cisteller (1965) presentat pel secretari de l'Habitatge Joan Teixidor i dirigit per l'arquitecte Josep Maria Pla. L'any 1970 es va inaugurar el conjunt de cases i pisos de Cisteller, i les famílies van anar deixant els seus pisos dels carrers del barri vell. També va venir molta gent dels pobles veïns que havia optat pel treball a la Torras com a mitjà de vida. L'any 1971 es va inaugurar la piscina municipal, es va crear un servei de recollida

d'escombraries, es va millorar l'enllumenat públic i el sanejament i es va preparar el poble per afrontar la darrera part del segle XX.

Amb l'arribada de la democràcia i a través del mandat de l'equip de l'alcalde Pere Reixach va haver-hi una empenta pel que fa a la construcció d'equipaments públics. Així, el 1977 es va inaugurar l'Escola Castanyer. Es va construir l'edifici del Casal d'Avis i de la Biblioteca Francesc Caula, es van arranjar carrers i ja en la dècada dels vuitanta el poble es va estendre

cap a la muntanya d'Aiguanegra amb la construcció de noves cases de protecció oficial i altres.

En aquella època, Sant Joan va arribar al punt màxim d'expansió, benestar, tranquil·litat i esperança de futur com a poble. El 1988, el president de la Generalitat, Jordi Pujol, va inaugurar el nou Ajuntament, ubicat en el remodelat edifici de l'antiga escola. L'any 1991, l'alcalde Irvin Sala va inaugurar un Centre Cívic a l'edifici que havia estat el cinema Iris. Aquest mateix any,

Jordi Pujol signa el llibre de l'Ajuntament en la seva inauguració el 1987.

Acte inaugural de l'agermanament amb Ydes. L'alcalde Irvin Sala al mig, l'alcalde d'Ydes, Roger Besse, a l'esquerra, Rosa Serra al costat de Roger Besse i el director de l'Escola Municipal de Belles Arts, Francesc Gómez, a l'escala amb gavadina blanca.

Sala va presidir els actes d'agermanament amb el poble francès d'Ydes. De 1991 a 1995, Xavier Sala va ser l'alcalde. El seu equip va crear la Guarderia Municipal i es va instaurar una fira de mostres (desapareguda) i la Biennial d'Art. El 1995 va sortir escollit Joan Espona que, amb el seu equip, va enderrocar l'edifici de les pells i van iniciar la remodelació del barri vell. Van construir la depuradora i van arranjar el sanejament. El 1999 Joan Espona va tornar a revalidar l'alcaldia i amb el seu equip ha iniciat la reforma de l'Estada Juvinyà, i ha creat la Plaça de la Canya.

Bibliografia

Per a la realització d'aquest llibre han estat consultats, sobretot, documents de l'Arxiu Municipal de Sant Joan les Fonts i, també, encara que molts menys, documents de l'arxiu Guardiola. Pel que fa al tema 3 TROBALLEES PREHISTÒRIQUES ha estat fet íntegrament per GARCIA GARRIGA, Joan, i AULINAS VALENTÍ, Albert; ambdós de l'Associació Arqueològica de Girona.

ALCALDE I GURT, Gabriel i BURJACHS i CASAS, Francesc: "Els primers mil·lennis". *Quaderns d'Història d'Olot*.

BERGA I BOIX, Josep: *Clareta*; Olot 1917.

CAULA i VEGAS, Francesc: *Les Parròquies i Comuns de Santa Eulàlia de Begudà i Sant Joan les Fonts*, 1930.

CAULA I VEGAS, Francesc: *Recull d'Articles i Treballs*, volum II. Amics de Sant Joan les Fonts; Sant Joan les Fonts 1984.

CAULA I VEGAS, Francesc: *Recull d'Articles i Treballs*, volum III.

Amics de Sant Joan les Fonts; *Sant Joan les Fonts* 1984.

CASTELLET, Manuel: *Traços d'un poble. Sant Joan les Fonts*. Impremta Aubert. Sant Joan les Fonts 1995.

CASTELLET, Josep Maria: *Revistes El Soroll de les Fonts 1 i 2, Articles la Sebastiana I i II*. Edicions el Bassegoda, SA. Olot 1990.

CUÉLLAR BASSOLS, Alexandre: *Viatge pels pobles de la Garrotxa*. Editorial Bassegoda, S.A. Olot 1986-1987.

DIAGO MASLLORENS, Anna: *Club Poliesportiu Santjoanenc 1971-1991*. Sant Joan les Fonts 1991.

HUGH THOMAS: *La Guerra Civil Española*. Ediciones Urbión, S.A. Barcelona 1979.

GRABOLOSÀ, Ramon: *Carlins i lliberals*. Edit. Aedos; Barcelona 1972.

MALLARACH, Josep Maria: *Els volcans. Quaderns de la revista de Girona*, nº 21, Ed. Diputació de Girona. Girona, 1989.

MUT I REMOLÀ, Enric: *Apunts de Sociologia semi-rural*. Edicions el Bassegoda, S.A. Olot 1990.

MURLÀ I GIRALT, Josep: *La Vall de Bianya. Quaderns de la revista de Girona*, nº 60. Girona 1995.

MURLÀ I GIRALT, Josep: *10 anys de l'Escola Municipal de Belles Arts de Sant Joan les Fonts*. Edicions Bassegoda SA. Olot 1988.

NOGUERA MASSA, Antoni: *La Comarca d'Olot*. Vol. II. Ed. Barcino. Barcelona, 1969.

SOLER, Manuel: *El Monestir Benedictí de Sant Joan les Fonts*. Amics de Sant Joan les Fonts. Sant Joan les Fonts 1992.

TORRAS PLANA, Antonio: *Retazos de la Historia Papelera*. Torras Hostench, S.A. 1976.

CATALUNYA ROMÀNICA (T. IV, La Garrotxa). Ed. Gran Enciclopèdia Catalana. Barcelona 1990.

CRÓNICA DE LA GUERRA ESPAÑOLA. Editorial Codex. Buenos Aires 1966.

Agraïments

Aquesta publicació no hauria estat possible sense les aportacions fotogràfiques de l'Ajuntament de Sant Joan les Fonts, d'Enriqueta Galceran i d'Emerenciana Xiqués, Jaume Portabella, Catalina Bonfill, Miquel Coderch, Pere Ventura, David Suñer, Josep Maria Julià i Xavier Brunsó.

També em cal agrair al pintor Josep Oliveras la seva col·laboració mitjançant dibuixos de Francesc Caula, la torre de Canadell, i del monestir Benedictí.

Agraïxo sincerament les aportacions orals de Lluís Llongarriu, Àngel Puigbert, Eduard Vila, Joan Espona, Francisca Llagostera, Joaquim Roig, Blandina Coderch, Enric Espadalé, Jordi Ortuño, Joan Espona, Maria Massó, Arseni Xiqués, Trini Busquets, Miquel Sitjar, Honorat Espigulé, Pilar Valeri, Serafina Ferrarons i Joan Gotsems.

També he d'agrair l'interès pels temps passats transmès pel meu mestre Albert Nonell, les ensenyances periodístiques de Susanna Alsina i Francesc Rubió, i la col·laboració de Gaspar Guardiola i del material de Xavier Alonso i Fina Sadurní.

Procedència de les figures i il·lustracions

Són de Xavier Valeri les fotografies de les planes 9 baix, 10, 11 baix, 13, 20, 24, 25, 40, 43, 47 baix, 48, 51 baix, 55 baix, 65 dalt, 72, 73 baix, 77 dalt, 81 baix, 83 baix, 85 dalt, 86, 88 i 90.

Les fotos de les planes 61 baix, 77 baix i 92 són de Miquel Valeri.

De Xavier Brunsó són les fotografies de les planes 9 dalt, 15 dalt, 16, 17, 18, 19, 21 baix, 22, 23, 26, 27, 31 dalt, 35 dalt, 47 dalt, 59 dalt, 61 dalt, 62, 63, 73 dalt, 74, 81 dalt, 82, 83 dalt, 84, 85 baix i 87 dalt.

Enriqueta Galceran ha cedit les fotografies de les planes 33 dalt, 45, 49, 52, 53, 59 baix, 60, 64, 70 i 78.

Emerenciana Siqués ha cedit les fotos de les planes 11 dalt, 29 baix, 30, 56 i 68.

Són de Josep M. Julià les fotos de les planes 8, 14, 28, 29 dalt, 41 dalt, 42, 55 dalt, 57, 79 dalt, 80, 87 baix i 93 baix.

Els dibuixos de les planes 21 dalt, 36, 37, 38, 41 baix i 54 són de Josep Oliveras.

El dibuix de la plana 39 és de Joan Deu, extret del llibre *Carlins i liberals* de Ramon Grabolosa.

Del Butlletí de Ràdio Sant Joan són les fotografies de les planes 46, 71 baix, 79 baix i 89.

Les fotos de les planes 44 i 91 són extretes de la revista *El Soroll de les Fonts*.

De Ramon Cama són les fotos de les planes 15 baix i 32 i 33 baix (aquestes dues extretes del programa de Festa major de 1956).

De l'Arxiu Municipal de Sant Joan les Fonts són les fotos de les planes 65 baix, 67, 71 dalt i 75 baix.

Les fotos de les planes 50 i 51 dalt són de l'Ajuntament de Sant Joan.

La foto de la plana 35 baix és del programa de Festa major de l'any 1976.

De Catalina Bonfill és la foto de la plana 58 i de Josep Falgarona la de la plana 69.

De Miquel Coderch la foto de la plana 75 dalt i de David Suñer la de la 76.

La foto de la plana 12 és de Joan Garcia Garriga i la de la plana 31 baix és cedida per Gaspar Guardiola.

Jaume Portabella ha cedit les fotos de les planes 34 i 66.

Monografies locals

Darrers títols publicats

Begur
per Lluís Costa

Viladrau
per M. Feliu, I. López, X. López i Ll. Pagespetit

Camós
per M. Duran

Camprodon
per Sílvia Planas

Maçanet de la Selva
per El Taller d'Història

Sant Jordi Desvalls
per S. Planas i N. Puigdevall

Ribes de Freser
Per Miquel Sitjar

Salt
per X. Alberch i J. Burch

Sant Joan de les Abadesses
per J. Albareda i J. Ferrer

La Vall de Bianya
per J. Murlà Giralt

Capmany
per A. Egea i M. Roig

Gualta
per Ramon Alberch

Platja d'Aro
per Pere Barreda

La Vajol
Albert Juanola

Vilobí d'Onyar
per Dora Santamaria

Vilafant
per J. M. Bernils

Osor
per F. Bruguera i N. Ramió

Maçanet de Cabrenys
per Pere Roura i Sabà

Santa Coloma de Farners
per J. T. Grau, J. Mestre i R. Puig

Riells i Viabrea
per Jordi Collell i Carme Escudé

Siurana d'Empordà
per Antoni Egea i David Pujol

Les Lloses
per J. Gordi i R. Llimós

La Vall de Campmajor
per Joan Fort

Santa Pau
per Salvador Reixach

Jafre
per R. Alberch i J. Viñas

Llançà
per Josep Clavaguera

Llanars
per Agustí Dalmau

Llívia
per R. Garriga, M. Vilaseca i J. Vinyet

Riudellots de la Selva
per Elvis Mallorquí (coord.)

Boadella d'Empordà
per David Serra i Busquets

Vilanant
per Pere Borrat i Antoni Egea

Bàscara
per Albert Riera

Cabanes
per Josep M. Bernils

Sant Feliu de Pallerols
per Xavier Solà

Sant Pere Pescador
per Marisa Roig

Lladó
per Joaquim Tremoleda

Castellfollit de la Roca
per Jesús Culebras

Guies

Darrers títols publicats

Trens i carrilets
per Josep Clara

Canvistes i banquers
per Narcís Castells

Màgiques, pors i supersticions
per Carme Vinyoles

Els volcans
per Josep M. Mallarach

Els indians
per Rosa Maria Gil

Els Pirineus, del Puigpedrós al Puigneulós
per Josep Clara

Cristians de Girona
per Josep M. Marquès

L'estany de Banyoles
per M. Coma i J. Gratacós

Els rellotges de sol
per M. Gil

Els maquis
per J. Clara

Els monuments megalítics
per J. Tarrús i Júlia Chinchilla

El pessebrisme
per J. Dalmau i Corominas

La ceràmica
per Andreu Bover

La farga
per Jordi Mascarella

Castells vius
per C. Vinyoles, M. Torns i P. Lanao

La pesca
per J. Sala i J. Domènech

La ramaderia
per P. M. Parés i T. Vilaró

Els protestants
per Josep Clara

La tramuntana
per J. M. Dacosta i X. Febrés

El Montseny
per J. M. Rueda i J. Tura

L'electricitat
per M. Pous i J. Callol

El periodisme
per Lluís Costa

Els glacials
per Jordi Fernández

L'excursionisme
Per Jordi Dalmau

La Girona dolça
per J. V. Gay i N. Puigdevall

Les campanes
per Carles Sapena

La Ciutadella de Roses
per C. Díaz, H. Palou i A. M. Puig

El Teatre
per Pep Vila

Els Museus megalítics
per G. Alcalde i J. M. Rueda

Els refugiats
per Mercè Borràs

Per les Esglésies
per J. M. Marquès

Les Guïlleries
per Emili Rams i Josep Tarrés

El Modernisme
per Pilar Soler

El Contraban
per M. Aguilar, J. Maymí, J. Ros i X. Turró

Els Centres d'Estudis
per Carles Sapena

Aquest llibre resumeix els principals esdeveniments que han tingut lloc en la formació del poble de Sant Joan les Fonts tal com és ara, en temes que van des de la formació geològica, la prehistòria, l'antiguitat, l'Edat Mitjana i el procés d'industrialització fins a la creació de la xarxa social i econòmica actual.

Xavier Valeri i Coromí va néixer a Sant Joan les Fonts el 1958. Ha col·laborat en els diaris El Punt i Diari de Girona, i el setmanari olotí Doble Set. Col·labora habitualment en les revistes El Soroll de les Fonts, El Brull i Basalt. Ha publicat els llibres Uns altres temps, una altra Garrotxa, L'art romànic al Ripollès pas a pas, Sant Joan les Fonts, indústria i sindicalisme, i les monografies de Sant Jaume de Llierca i Mieres, de la col·lecció Pobles de la Garrotxa.

ISBN 849518743-4

9 788495 187437 >

MONOGRAFIES LOCALS

Diputació
de Girona

Caixa de Girona